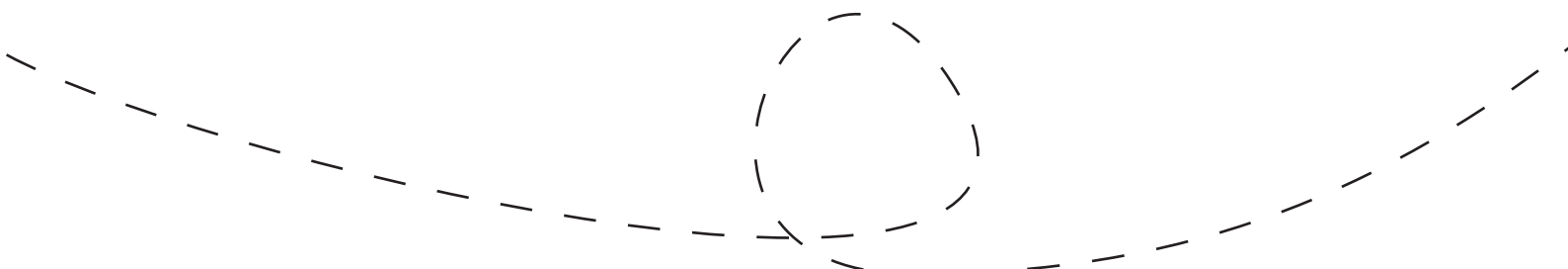

OCELLS
AL GAP
FALLAGRAU

Paco | 2024
Carabina

OCELLS AL CAP

Edita

Associació Cultural Falla Grau

Delegada de Llibret

Mamen Marzal Peiró

Comissió de Llibret

Josep Grimal Sanchis

Lola García Moncho

Cristina Martí Rodríguez

Maquetació

Lluís Alandete Durà

Enrique Marzal Vidal

Portada

©Paco Camallonga

Fotografies

FFMM ©Salva Gregori

Estudi ©Vicent Burguera

Reines ©Jordi Estevan

Impressió

Ducal Impressors

Dipòsit legal

Mu 200 - 2011

El llibre ha participat en la convocatòria dels premis de la Generalitat per a la promoció de l'ús del valencià de l'any 2024 i participa en els premis de les lletres falleres (www.lletresfalleres.org). Aquest llibret participa en el PREMI PUNT VOLAT.

La Comissió de Llibret no es fa responsable de les opinions i comentaris realitzats per les diferents autores i autors en les seues aportacions literàries.

Benvingudes i benvinguts a aquesta fascinant aventura literària. El llibre que estem a punt de descobrir es basa principalment en les riques lleis que conformen el teixit de les nostres històries. Des de l'encant de les llegendes locals que arrelen profundament en la nostra cultura fins als mites universals que han resistit el pas del temps, aquesta obra ens transportarà a un món d'imaginació i saviesa compartida. Explorarem els racons màgics de la narrativa, on la bellesa de les llegendes ens enlluernarà i ens connectarà amb la riquesa intemporal dels relats que uneixen les generacions. Estigueu preparats per a endinsar-vos en un univers de misteri i encant, on la paraula i les imatges es converteixen en ponts entre els temps i les cultures.

Els ocells que prenen vol des del cap representen les innumerables idees, pensaments i somnis que enlluernen i captiven els fallers. Aquest element es convertirà en un leitmotiv recurrent al llarg del llibre, simbolitzant la riquesa creativa i la complexitat dels sentiments que embolcallen aquesta festa única. Cada ocell, amb les seues ales desplegades, serà com una metàfora dels múltiples aspectes que conformen l'ànima dels protagonistes, creant una trama encantadora i plena de significat al voltant dels pensaments i les aspiracions que prenen volada un any més amb aquest viatge meravellós que són les Falles.

I aquestos ocells no només simbolitzen les idees, sinó que també són una metàfora viva de la creativitat i l'esforç que emanen des del cor d'una colla fallera. Com les ales d'aquestos ocells s'estenen amb determinació, així també es desplega la imaginació i la dedicació dels fallers d'una comissió i més encara si en parlem de la nostra. Cada idea, cada detall elaborat, és com una ploma en l'ala d'aquest ocell creatiu, retratant el treball col·lectiu i l'artesania que defineixen totes aquelles accions que en fem.

Així, en aquest llibret, aquestos ocells es converteixen en els narradors silenciosos d'allò que anem contant al llarg de les pàgines. Compitem, a més, amb unes imatges meravelloses que captiven no només amb la seua bellesa, sinó amb el seu simbolisme profund que expressa la dedicació i l'esforç conjunt, que es renova anualment i sempre està basat en el compromís. A mesura que els ocells agafen el vol, les pàgines d'aquest llibret ens expliquen mitjançant la narrativa el teixit intricat que uneix la creativitat i l'esperit treballador dels fallers, creant una obra mestra col·lectiva cada any feta de mil colors i accions i encerts que resplendeix amb la llum pròpia de les Falles.

Passeu, a poc a poc, a casa vostra i gaudiu com sabem fer nosaltres la gent del Grau d'aquesta festa de llums nostra meravellosa i universal.

ÍNDEX

6 / Cant d'ocells

Salutacions

Miguel Àngel Picornell 6

Presidenta 8

President infantil 10

FFMM 12

15 Alçant el vol

Introducció

21 Ocells reials

Reines de la Falla

40 Ocell efímer

Explicació de la falla

59 Ocells literaris

Monogràfic

Llegendes 60

Economia 94

Futur i passat 104

Legislatiu 110

Món faller 114

Política i societat 134

146 Pollet efímer

Explicació de la falla infantil

161 Pollets literaris

Monogràfic infantil

- Amor 172
- Naturalesa 178
- Ecologia 179
- Libertat 180
- Flower Power 181
- Música 184
- Somnis 186
- Respecte 188
- Meditació 189
- Pau 190
- Art 191

193 Esbart d'ocells

Comissió 2024

- Cens faller 194
- Executiva i delegacions 200
- Recompenses 202

205 Au Fènix

Epíleg

209 Ocells que ens impulsen

Guia comercial

Saluda del President de la Junta de Districte del Grau, Venècia i Rafalcaid

Miguel Ángel Picornell

6 Graueres i grauers, quan tingueu a les vostres mans aquest Llibret significarà que estem a les portes de les Falles del 2024. Un any més —i cada vegada estem més prop del 90 aniversari, que es diu molt prompte— la Falla Grau ho té tot enllestit per a celebrar com toca la tradicional trilogia fallera. La comissió ha treballat de valent al llarg de tot l'any per a competir en els diversos apartats: Llibret, Festival Musical, Cavalcades, Curtmetratges, Emissions, Informatius, Jocs... per als dos monuments —*essència de la nostra universal festa*— també els fallers del Grau teniu unes justes aspiracions, en tant que mai oblideu que la festa és necessària, però el monument és la base de la Falla.

Com va dir la mantenidora d'enguany en el seu discurs, un dels trets distintius de la Falla Grau respecte d'altres comissions falleres és el protocol. I jo afegiria la singularitat. Perquè és evident que protocol·lari és anar vestits de faller el dia de les Albaes o mantindre en el màxim secret la identitat del mantenidor/a fins a l'últim moment, però no ho és menys que actes com la Crida són únics en tant que no hi ha cap altra comissió —*que jo sàpiga*— que organitze la seua Crida.

L'Himne de la Falla Grau és un altre fet que caracteritza a la vostra falla. Ja té uns quants anys i toca fer algun que altre apanyet. M'ha xiulat un pardalet que ja es treballa en una nova gravació —*remasterització*— d'aquesta peça musical.

I ja que de música parlem, singular és també la relació existent entre la Falla Grau i la Banda de Música d'Ador. Una relació que comença en els temps en els quals els músics pernoctaven en cases particulars i que es manté fins els nostres dies. Ells seguiran acompanyant-vos en les despertaes, passa carrers, processó i fins i tot, amnitzant-vos els esmorzars.

S'acosten, per tant, dies per a gaudir, per a aparcar els problemes quotidians. Dormir poc és una característica d'aquestes jornades. No vull acabar este escrit sense abans donar l'enhorabona a Noelia, que s'estrena com a presidenta, i a la nova executiva. A Isaura i Ariadna, desitjar-vos un magnífic regnat i que visqueu al màxim uns moments que seran irrepetibles.

I a totes les graueres i grauers, que passeu les millors falles.

Presidenta

Noelia Martí Navarro

Benvolguda gent fallera, amiatat i veïnat,

Tinc el plaer de dirigir-me a vosaltres des d'aquestes línies del nostre llibret. Aquest any m'he embarcat en un exercici diferent, rodejada de gent nova i veterana, tots ells carregats d'il·lusió i energia. Junts creem un equip innovador, renovat, però conservant l'essència que a aquesta falla ens caracteritza. Tot està eixint genial gràcies al suport de tots, perquè sense cadascú de vosaltres aquesta tasca no seria possible. Som una gran família.

Vull agrair a la gent del barri, a les persones col·laboradores, a les entitats patrocinadores, a la junta de districte i als diferents departaments de l'ajuntament per la vostra ajuda i col·laboració, sou una peça fonamental per a poder dur a terme tots els projectes que any rere any intentem superar. Moltes gràcies per tot.

Sols em queda convidar-vos a gaudir junt amb nosaltres de la nostra volguda festa, les portes del casal i de la carpa estan obertes per a tothom.

President infantil

Jorge Jiménez Martínez

No sé per on començar a escriure, l'alegria que tinc de gaudir enguany com a president amb tots vosaltres, xiquets i xiquetes de la falla Grau, és una cosa molt emocionant per a mi.

Aquest càrrec que em va atorgar Noelia, la presidenta, és molt important per a mi, ho he desitjat des que era xicotet, ja que visc les falles amb molta intensitat. D'una manera o altra sempre han estat presents en la meua vida, la música i el ball són la meua passió, el festival la meua debilitat.

Enguany, per sort, ho estic gaudint amb la meua amiga Isaura, una persona molt rellevant per a mi i ara més, ja que sempre tindrem en comú aquest meravellós any.

Intentaré, al costat de les meves reines i acompanyants, transmetre aquest sentiment que tinc per les falles i que gaudiu al nostre costat de la millor festa del món.

Només falta treure els vestits de valencians i valencianes, brusa, coets i les xiques cita en la perruqueria perquè... ja han arribat les falles 2024!!!

Falleres Majors de Gandia

Daniela Serralta Miñana

Marta Lozano Pérez

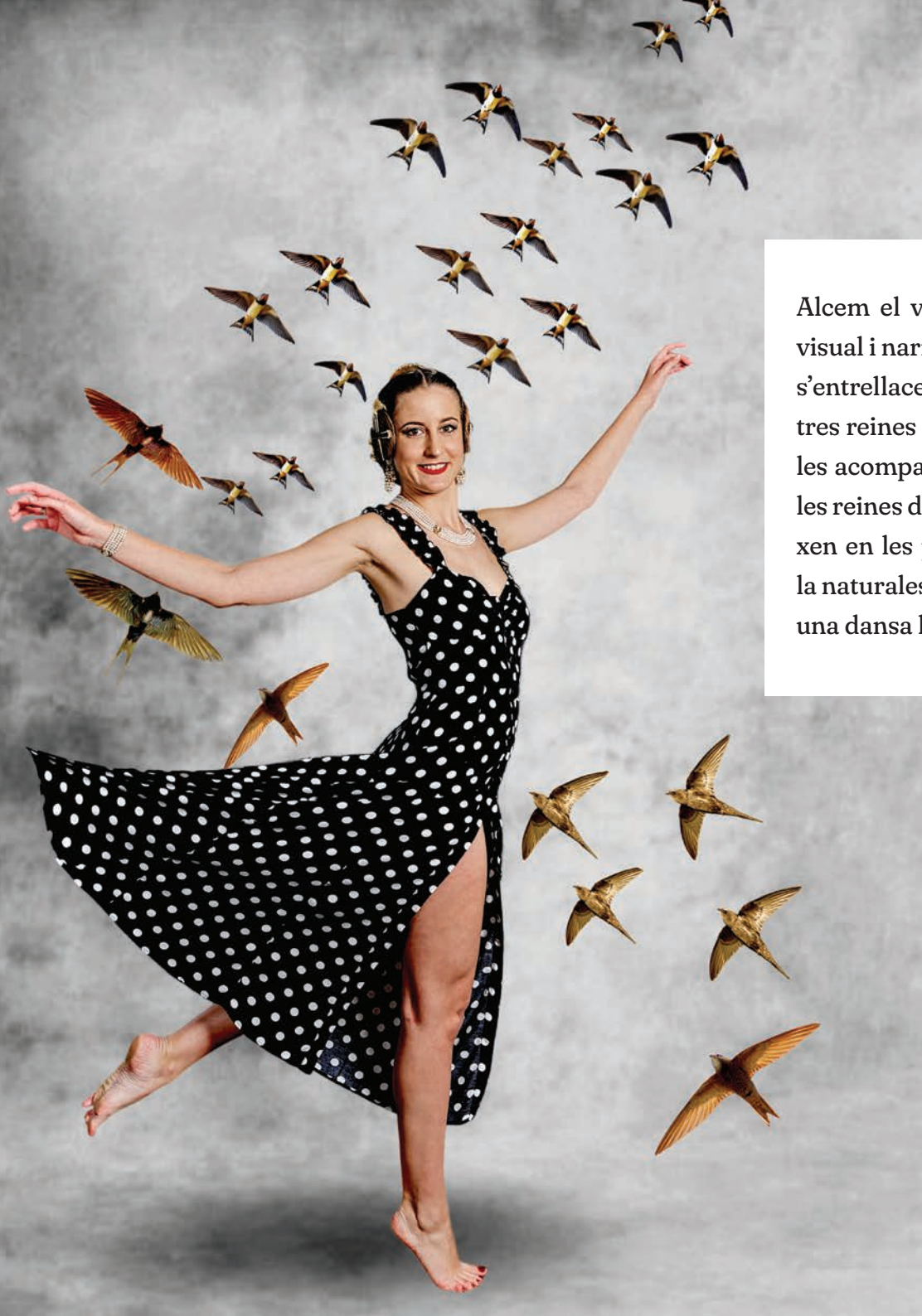

Alçant el vol

15

Introducció

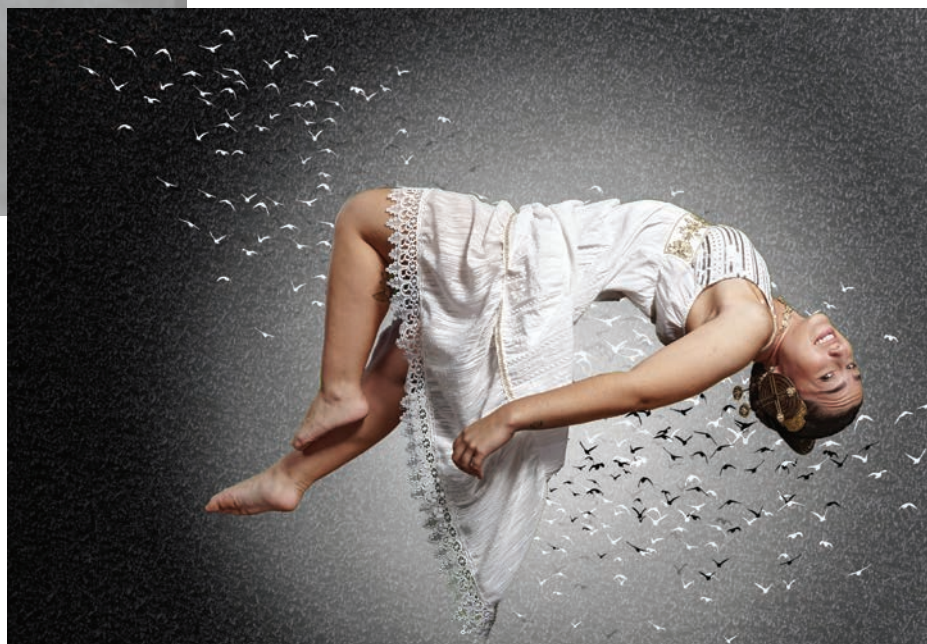

Alcem el vol a l'inici d'un recorregut visual i narratiu on la bellesa i la gràcia s'entrellacen en les imatges de les nostres reines i els ocells majestuosos que les acompanyen. En aquestes pàgines, les reines de la Falla Grau es converteixen en les protagonistes d'un món on la naturalesa i la cultura es fusionen en una dansa harmònica.

Cada fotografia captura un moment únic, on les nostres reines, amb la seua elegància innata, es veuen envoltades pel vol lliure i inspirador dels ocells, símbols d'esperit creatiu i llibertat.

17

18

Els ocells, amb les seues plomes de mil colors i formes, són metàfores vives de la diversitat de pen-saments, somnis, i aspiracions que animen els nostres cors fallers. Així com cada ocell és únic en la seua espècie, cada reina porta la seua llum especial a la nostra falla, en-riquant la nostra festa amb la seua presència i contribució.

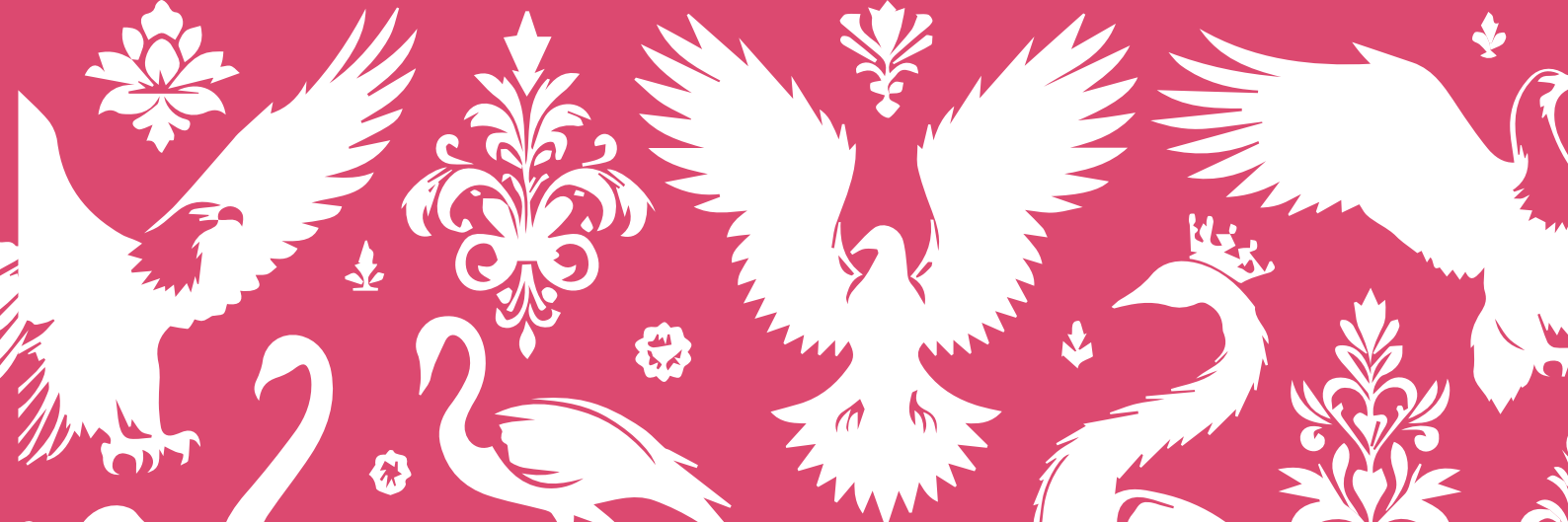

Aquesta introducció visual és una invitació a explorar les històries i els relats que es desplegaran en les següents pàgines, totes narrades sota l'ala protectora dels nostres ocells simbòlics. Endinseu-vos en aquest món on la tradició es troba amb la innovació, on la història es teixeix amb els fils del present, i on cada moment capturat és una porta oberta a la imaginació.

Ocells reials

21

Reines de la falla

Reines de la falla

22

Les nostres reines de la Falla Grau es converteixen en el símbol d'elegància i lleugeresa d'aquest any. Com a ocells majestuosos, representen la força i la innocència, portant amb elles l'essència de la llibertat i la bellesa del món alat. En la seua mirada i somriure, trobem el reflex d'un esbart d'ocells que dansa al vent, simbolitzant la joia i l'esperit comunitari de la nostra festa.

Reina de la falla

Ariadna Alandete Durà

Presidenta

Noelia Martí Navarro

Reina del foc

Vega Lozano Palomar

Acompanyant

Paco Lozano Castellano

Reina de la festa

Mireia Sendra Gomar

Acompanyant

Joan García Escrivà

Padrina de la falla

Blanca Valor García

Acompanyant

Lluís Alandete Durà

Reina de la falla infantil

Isaura Sendra Gomar

President Infantil

Jorge Jiménez Martínez

Reina del foc infantil

Leire Gallego Grande

Acompanyant

Hector Prieto Gómez

Padrina de la falla infantil

Maia Marzal Bernal

Acompanyant

Noah Oliva Borredà

**A l'ombra dels ocells reials,
un petit pollet s'aventura fora del niu,
començant el seu propi viatge en un
món ple de meravelles inexplorades**

Filloleta

Alba Montes Santiago

Ocell efímer

Explicació de la falla

LLEGENDES

40

Artista faller

Noel Hervás García

Crítica

Ramon Marí Bohigues

LLEGENDES

Recull de llegendes velles i no tan velles

Llegendes, relats transmesos,
quasi sempre en forma oral,
de mites i éssers prodigiosos,
que ratllen l'excursional.

Les llegendes són històries,
de fets sobrenaturals,
que contenen penes i glòries,
d'hòmens, monstres i gegants.

Llegendes de por i desamor,
de criatures extraordinàries,
que en boca d'un bon narrador,
fan passar rats agradables.

Són conegudes i antigues,
barregen fets i emocions,
cultura de pobles i ètnies
de remots regnes i nacions.

A diferència dels contes,
indicaven temps i llocs,
i contaven fets i històries,
donant una explicació.

La transmissió oral feia,
que anara fent-se gran,
a causa de la tendència,
que la gent té a exagerar.

L'arribada de l'escriptura,
a la llegenda fica fites,
cosa que en certa mesura,
acaba en alguns mites.

Ara ens centrarem,
en les llegendes de la Safor,
i segur que us donarem,
un punt de vista millor.

La llegenda de la Delicà de Gandia

Una jove i guapa muller,
que vivia en Gandia,
farà un grapat de temps,
pati una desgràcia un dia.

El cas és que ella passejava,
pels carrers de la Gandia ducal,
però la fatalitat l'assetjava,
i ningú la previngué del mal.

Davant de la Col·legiata,
prop l'entrada principal,
un pètal de gessamí esclata,
creant una commoció general.

El pètal en qüestió davallà,
des del grandios rosetó,
i el cap de la xica colpejà,
causant-li en l'acte la mort.

El pètal de gessamí era de pedra,
quatre-cents quilos pesava,
i del fet d'aquesta malifeta,
sols és culpable la malaurnança.

La gent malintencionadament,
va ometre l'origen del pètal,
va difondre ràpidament,
que era tan “re-delicà”,
que una fulla la matà.

Delicats som els del Grau,
puix ens han fet un passeig,
que ens du recte a l'hospital,
ple de pedres i molt lleig,
la gent cau bacs i es fa mal.

Davant de la Col·legiata,
un pètal del rosetó,
caigué i mata a una beata,
llegenda “delicà” en qüestió.

La llegenda de l'ullal que es traga els xiquets

Conta una llegenda antiga,
que hi ha un poble enfonsant,
pel fet d'una obscura intriga,
d'origen obscur i malvat.

Conten que està en l'ullal fosc,
el més misteriós de tots,
i a tanta profunditat,
que la llum mai ha arribat.

Només diuen que una nit,
la màgica nit de Sant Joan,
al pleniluni de l'estiu,
es veu alguna teulà.

També quan la lluna és plena,
i l'aigua es tenyeix d'argent,
es veu nítid i diàfan,
el campanar i el penell.

Els pares diuen als xiquets,
no entreu dins d'eixe ullal,
que tant a grans com xicotets,
a tots se'ls engul per igual.

Aquest ullal es situa,
a prop del poble de Beniopa,
molt d'en compte i si aneu,
millor que per l'ullal no passeu.

La llegenda de l'encantà

Aquesta llegenda ens conta,
que una dona transparent,
vestida a la costum mora,
té un quefer molt sorprenent.

Vigila i custodia els tesors,
que els moros ací es deixaren,
quan els cristians conqueridors,
del castell de Bairen els tiraren.

És una dona vaporosa,
suau com la brisa del vent,
àrdua, ferma i valerosa,
vigilant molt diligent.

Per ser més resistent i ràpida,
en mig d'una dansa macabra,
canvia els seus peus d'humà,
per unes peülles de cabra.

Conten que una maledicció,
procedent d'un sortilegi,
li va fer una transmutació,
que l'empresona al misteri.

Una història fantasmagòrica,
que sols pot contar la gent,
les nits de la lluna agònica,
i bufa el vent de ponent.

La llegenda del camí/sèquia reial

Dins del terme de Gandia,
i rodejat per ullals,
està el camí/sèquia del rei,
que té una història a contar.

Comença i acaba en ullals,
el Fosc, i Clar de al principi,
el de Leocadia i Perla al final,
delimiten una sèquia camí,
que té apel·latiu de reial.

Conta una llegenda antiga,
que el camí fou construït ,
pels àrabs, amb molta fatiga,
en tan sols en una nit.

En no poder desfer el setge,
del rei En Jaume primer,
tragant-se orgull i coratge,
rendiren el castell de Bairen.

L'explicació més plausible,
unint marge i llit de sèquia,
feren un camí transitable,
trencant el cercol en picardia.

El que no aclareix la llegenda,
és perquè l'apel·latiu de reial,
si va ser pel rei musulmà,
o, en canvi pel rei cristià.

La llegenda de la serp cabelluda

La llegenda de la serp cabelluda,
en la marjal de Beniopa es conta,
serp molt detestada i temuda,
que baixa de la muntanya i mata.

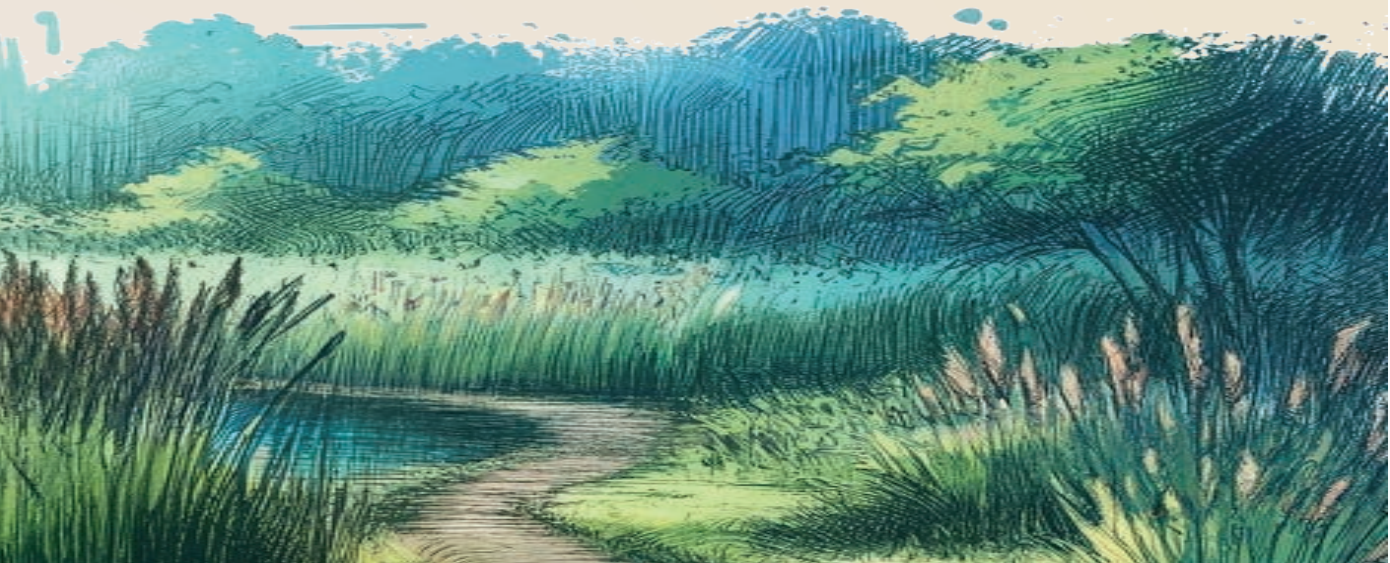
Era un esser infame i traïdor,
capaç de moltes atrocitats,
que atacava als llauradors,
que a la marjal estaven treballant.

A les mares els robava la llet,
dels fills als quals estaven alletant,
deixant sense el seu aliment,
a les criatures de curta edat.

La llegenda també refereix,
que la serp tenia un apetit voraç,
menjant-se als xiquets sencers,
en un tràgic i fatal desenllaç.

Fins que un dia un homenet,
construí un enginyós parany,
on la serp confiada i prepotent,
va caure a prop de l'estany.

Allí va ser capturada viva,
I allí va trobar la mort,
lliurant a la marjal de Gandia,
de tan menyspreable animalot.

LLEGENDES DE DRACS DE MARJAL

Llegendes comunes a tota la Mediterrània
a les zones pantanoses

Diuen que no hi ha dubte,
que tots dos són el mateix,
però la serp cabelluda i el drac,
no es pareixen en res.

Tots dos viuen a la marjal,
i tots dos fan malifetes,
semblant de por i fretat,
als xiquets i les xiquetes.

En totes les marjals hi ha,
no ocorre sols a la Safor,
de l'Occitània al País Valencià,
essers torbs sembren l'horror.

Criatures abominables,
nomenades en diferents noms,
infames i menyspreables,
àvids de males accions.

Dracs, serps i altres espècies,
que al Corpus van en processo,
la Tarasca, la Cuca Fera,
el Drac i l'Àguila de Patmos.

A les nits fredes d'hivern,
es conten aquestes llegendes,
junt amb un foc viu i ardent,
Plenes d'accions horrenes.

LLEGENDES HISTÒRIQUES

Qui som d'on venim, els nostres avantpassats

En el capítol de llegenda,
posarem un punt i a part,
per a Joan Roís de Corella,
que ben bé s'ho ha guanyat.

Cavaller insigne i teòleg,
escriptor de prosa i vers,
il·lustre autor i filòleg,
d'estil prolix i incomprès.

D'ell i de sa mestria van dir,
que rimava el vers de meravella,
i era un plaer saber llegir,
sols per llegir a Corella.

Emparentat en Ausiàs March,
altre insigne saforenc,
amics i punta de llança,
d'una Gandia florent.

Tots dos són llegenda històrica,
del segle d'Or valencià,
de la literatura en la llengua,
més bonica que hi ha.

La llegenda de la caixa de música

Un jove anomenat Andreu,
una caixa de música es troba,
dins hi havia una nineta,
i bojament d'ella s'enamora.

Cada dia la netejava,
i després la feia ballar,
i la nineta s'enutjava,
cansada de rodar i rodar.

Andreu que ja estic cansada,
de rodar sense parar,
no em tingues mes tancada,
I trau-me d'ací a passejar.

Andreu no donava crèdit,
al que la nineta digué,
parlava!, l'havia oït,
volia eixir al carrer.

Que qui està pres demana,
obtindrè la llibertat,
que la reixa priva i coarta,
i ningú vol estar tancat.

Ningú vol estar tancat,
malgrat siga en gavià d'or,
benvinguda llibertat,
no volen cap opressor.

La llegenda de "Mesie" Guillotin

Josep I. Guillotin inventà,
un artefacte diabòlic,
que en redó el cap seccionà,
sense cap esforç ni fàstic.

Per eixe invent passaren,
gent de classe baixa i reis,
tots els que el mal creaven,
i els que ho volien tot per ells.

Hui hauríem de gastar l'invent,
per tallar de soca arrel,
mals modus, gestos i fets,
que coarten la llibertat.

Tallarem l'homofòbia,
crims d'indole sexual
el racisme, l'odi i la fòbia,
de tots i a tot en general.

Eliminem males praxis,
i no cal pegar-li voltes
Que dir no i sí, siga no i sí,
I en tot moment, no a voltes.

I deixem que cadascú visca,
en completa llibertat,
i que a ningú li coarten,
tendència, acte o estat.

Gastarem aquest artefacte,
per tallar de soca arrel,
a tot aquell que coarte,
la llibertat d'indole sexual.

Tallarem la intolerància,
que ningú se senta oprimit,
estima sense cap fòbia,
sigues lliure i decidit.

La llegenda de Guillotine,
del talla-caps inventor,
l'emprarem per posar fi,
a prejudicis i objeccions.

LLEGENDES I RAPSODES

El paper fonamental de rapsodes i trobadors en les llegendes

Els trobadors i rapsodes,
quasi han desaparegut
i totes les seues històries,
hui en dia ja s'han perdut.

Abans duien les notícies,
quan als pobles arribaven,
contant fets reals i llegendes
a les gents els encisaven.

Contes horribles d'espant,
fets còmics i divertits,
gent rient-se o plorant,
segons crònica o acudit.

Quasi tots solien tocar,
algun o altre instrument,
hi havia qui no el feia sonar,
i altres, embadalien a la gent.

Transmeses pel boca a boca,
passaven de pares a fills,
i es perdran en la memòria
si ningú les recull i escriu.

Sols els més vells les recorden,
i un premi haurien de donar,
a Emili Selfa i altres rapsodes,
per difondre la cultura popular.

Disfressats de trobadors,
els polítics d'avui en dia,
són molt engalipadors,
i amb himnes i parleria,
van captant als electors.

Polítics que capciosament,
et deixen mig de gaidó,
enganyant-te cruelment,
com a un ratolí caparró,
al so dels seus instruments.

LLEGENDES VIVES DE GANDIA

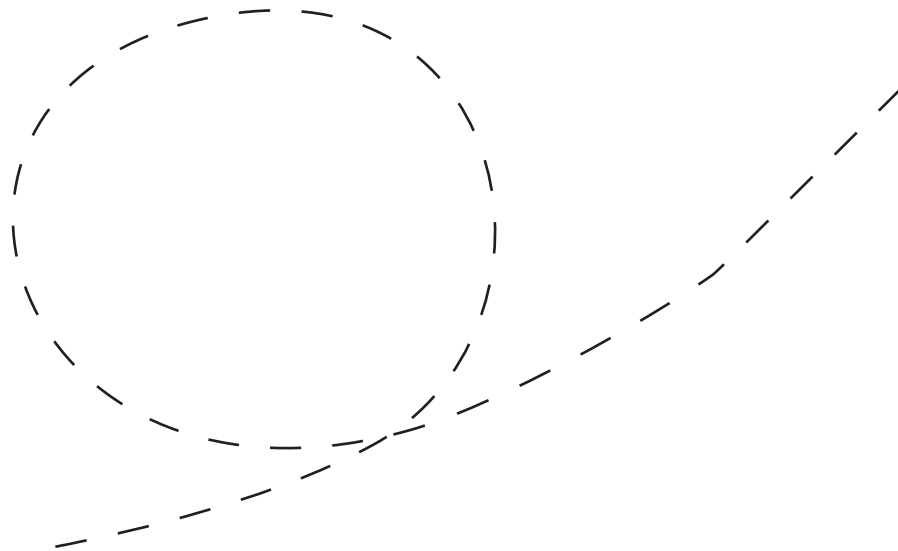
Gent de Gandia que ha destacat en el seu quefer diari

L'ajuntament de Gandia,
va fer públic en un acte,
el nomenament de tres gandiencs,
com a nous fills predilectes.

De pastisser volgut i preferit,
a fill volgut predilecte,
l'ajuntament ho ha decidit,
Pep Gomar "Tano", perfecte.

També nomenada filla predilecta,
na MarilesAzconMalonda,
reflex de la simbiosi perfecta,
defensora social, i lluitadora.

L'altre fill predilecte,
en Vicent Rocher i Fort, és,
home educat i compromès,
en acudir a l'auxili dels demes.

LLEGENDES NO DESITJADES

Quan desenterres el passat i no ix res en trellat

Hem de descartar i apartar,
llegendes no desitjades,
que sols fan que malcorar,
quan estaven ja oblidades.

Ara a la llengua tornem,
posant fita al valencià,
la llengua que ací parlem,
i que el poble ens ensenyà.

A què ve això senyores,
si això ja estava superat,
deixem-nos de “síes i nones”,
i tapem altre forat.

Que de què val,
“no lo hablo però lo entiendo”,
la meua gosseta també,
i és sols un animalet,
en l'enteniment justet.
Estudieu, vaja pels pobles,

i mescles entre la gent,
veurà com en pocs dies,
el parlarà fluidament.

No perda temps llevant noms,
a coses que ja el tenen,
ni desfent el que està fet,
perquè a alguns no els convenen.

La llegenda d'un ninot/a

Vol representar a Gandia,
i perquè ningú li ho furte,
per pur compromís Alícia,
a l'ajuntament trau llustre.

És la llegenda de l'est,
està geisha empolainada,
Alícia s'ha compromès,
i a dit, ha sigut nomenada.

La llegenda del geperut del museu

És la llegenda de Telmo,
El geperut del museu,
Allí s'ha fet el seu "feudo",
i ningú li para els peus.

Telmo visita les tombes,
Canelobre i claus en mà,
I en mes claror que ombres,
de la federació no se'n va,
ni tirant-li quatre bombes.

La llegenda del mercadet àrab

Llegendes de negocis centenaris,
que ara estan passant-ho mal,
perquè les grans superfícies,
destrossen el comerç local.

Contes de les mil i una,
nits de míssils i de drons,
zona de guerra encoberta,
política i els quaranta lladrons.

La llegenda del guerrer i l'encantador de serps

Hi ha un boxejador ucraïnès,
que fugint d'una guerra tirana,
ací en Gandia s'ha estables,
i al nostre poble dona fama,
Olexsandar un guerrer-cavaller es.

Que llestos aquests fallers,
que a Telmo han enganyat,
com encantadors de serps,
ell ni compte se'n ha donat,
i la infracció ha prosperat.

La llegenda ecològica

La llegenda de les mil i una nits,
es troba molt alterada,
perquè el canvi climàtic,
té a Gandia malhumorada.

Dracs nadant a la marjal,
menjant-se el samaruc,
si els invasors ens fan mal,
els autòctons ho tenen caduc.

Els flamencs d'on han vingut?
és menjaran l'albufera?
anem a tindre-ho fotut,
perquè ha embogit la biosfera.

Andrés i Xavi ho han fet,
del "Hogar del Pescador",
al concurs de fideuà han sorprès,
i han guanyat fent gran llavor.

Ja està ací el Pirata Fest,
Festival, musiquer de Gandia,
prompte tot estarà llest,
a uns ens envairà l'alegria,
i per altres serà molt molest.

Aquest mapa pirata adust,
assenyala els llocs del món,
on han guanyat el concurs,
de fideuà; i mira per on,
un veí del Grau amb gust,
enguany ha aconseguit el triomf.

RESUM FINAL DE LLEGENDES

Que és una llegenda, d'on ve i com es propaga

Les llegendes són relats,
sobre fets extraordinaris,
esdeveniments narrats,
per interlocutors breviaris.

La fita entre la llegenda,
i la crua i cruel realitat,
és el sentit i eloqüència,
que el narrador li ha donat.

Tenen origen incert,
i veracitat inequívoca,
autor somiat i encobert,
i transmissió boca a boca.

Les llegendes d'abans,
no hem de deixar oblidades,
difondre-les als mitjans,
i que queden arxivades.

Saber-les diferenciar,
de les llegendes urbanes,
de les que no el pots fiar,
puix són mentides i farses.

Deixen ja les llegendes,
que ens crida la realitat,
continuaré fent poemes,
que encara no he acabat.

Ocells literaris

Monogràfic

Prologar les primaveres

Jose Manuel Prieto Part

*El foc no esvaeix el record
de les primaveres.
el prologa, com la fantasia
de la memòria en l'imaginari
dels somnis. Com el desig
intuït a les palpentes de la pell,
en l'enyor de la mar,
sobre l'horitzó on l'aigua
afina la boira dels hiverns
i és, només, ferida superficial
del fred.*

*Som constants en el record
de les cendres perquè
viure s'assembla a tenir a mà,
ben a prop, l'inici d'un altre
encanteri.*

*Una forma de dibuixar la mar
a la mà i ser, dempeus,
l'horitzó als ulls,
l'aigua detesa en la immensitat
de la mirada.*

*I el Grau, a prop, i els Tinglados,
i el Port, i les barques que tornen,
i la cíclica i puntual subhasta.*

*La delícia de Gandia,
prologant primaveres.*

“Gavilan o paloma”

Telmo Gadea Boix

President de la Federació de Falles de Gandia

L'analogia entre les falles i l'au Fènix és de sobra coneguda. Està gastada perquè l'ocell mític ressorgia de les cendres i renaixent convertint-se, per tant, en immortal. D'una manera semblant, la falla, el monument faller, passa de la vida a la mort mitjançant el foc; però de les seues cendres, de les deixalles enceses de la falla, naix una nova que ocuparà el lloc de l'anterior.

Doncs, la metàfora no pot ser més encertada, i a la vegada més senzilla: foc, cendres i renaixement.

Jo afegiria més. No sols renaix l'element artístic de la festa: tot es renova. La presidència l'executiva, en definitiva, els projectes, reviscolen amb la nova perspectiva d'un exercici que comença. És tota la falla, la que immaterial i la material, la que esparpella cap a una etapa incipient.

En aquests dos casos, l'au Fènix quadra dins dels nostres pensaments fallers. Però, jo em pregunte si sabem exactament què o qui era l'au Fènix. Escorcollant per internet es poden trobar imatges de llibres incunables, en bestiaris, i en gran part de les manifestacions artístiques al llarg de la història.

Un poc d'història: El fènix és un ocell mascle, amb les plomes daurades i vermelles, molt belles que quan arriba a la fi del seu cicle vital, feia un niu de branquillons de canyella i després l'encenia; cremat amb fúria el niu quedava reduït a cendra, de la qual sorgia un nou i jove fènix, per la qual cosa era gairebé immortal i invencible —un símbol del foc i de la deïtat. Un símbol de la resurrecció, de la immortalitat i de la vida després de la mort. Segons la cultura a la qual fem referència, aquest ocell apareix amb diferents noms i representacions. Parem-nos ací.

A l'antic Egipte, sobretot a partir de l'imperi Nou, l'anomenaren Bennu i es representava com una cuereta groga, o un berrat pescaire. Aquest últim ens vindrà al cap de seguida, si pensem en el nom comú en valencià: la garsa reial. Pensem en l'albufera de València o en els aiguamolls i trobarem una imatge mental. Es tracta d'una au aquàtica esvelta i de grans dimensions, de llargs coll i potes, amb plomatge principalment gris. Habita en rius, llacs i tota mena d'aiguamolls d'aigua dolça i salobre. Per això va ser associada a les crescudes del Nil, a la mort i al renaixement d'aquí la seua vinculació amb el sol.

Arribaren els romans (*Estan bojós, aquests romans* (sic) Obèlix) que representaren l'ocell més aviat amb un paó o una àguila. Una au que no necessita presentació: de gran grandària, majestuosa. Caçadores des de l'aire, i per això van equipades amb les armes típiques de la seua família: fortes potes acabades en urpes ben desenvolupades, bec ganxut, gran força i velocitat, i poderosa vista capaç de localitzar presa a centenars de metres de distància. Aquesta iconografia, la del Fènix com una àguila, és la que va emprar el cristianisme, especialment en l'època medieval.

Estem, doncs, davant bàsicament dues representacions (hi ha més en altres cultures) de la mateixa criatura, aquella que simbolitza la resurrecció, la tornada a la vida, el renaixement.

Les falles, a banda d'utilitzar la paràbola del pardal mític, podríem pensar quin d'ell voldríem ser. En síntesi: assumint el fons de l'al·legoria... quin Fènix volem ser? Volem ser "garsa"? O volem ser "àguila"? A primer colp de vista, tothom preferiria ser una àguila... o no.

L'àguila és un animal poderós. Solitari. Però al mateix temps estrateg, caçador, violent i impertorbable. És immisericorde amb les seues víctimes i és temuda per la resta de l'ecosistema. Les seues mortals garres podem agafar preses de gran dimensió. Ningú s'escapa a un atac d'una àguila, perquè són les aus de presa més grans, llevat d'algun voltor. És la reina en el seu hàbitat a força d'insuflar por als altres animals que l'envolten.

La garsa és un animal sedentari, i certament no molt alegre, però tampoc agressiu. La seua dieta es compon de peixos, anguiles, amfibis, petits mamífers, petites aus i les seues cries, ous, rèptils, insectes, crustacis i mol·luscs. Segons la *National Geographic*, garses i s'ajunten en grups, anomenats colònies, que poden incloure altres espècies, és a dir, conviuen i interactuen... inclús amb altres diferents d'elles!!

Sense voler impartir doctrina, i sense cap necessitat de proselitisme cada faller i fallera individualment, i tots com a conjunt, com a col·lectiu que som, hauríem de pensar quina au Fènix volem ser: quin model de falla volem. I això no sols fa referència al monument, que ací... tots voldríem ser àguila. Em refereixo a quin tipus de falla volem: com ens relacionem amb les altres falles, com ens relacionem amb l'ajuntament i amb el veïnat. Quina imatge volem donar, quin to hem d'utilitzar. Pareixerà poc rellevant, però no ho és. El més gran, no sempre és el millor. El que vola més alt, no sempre té la raó.

Recordareu que, en la mitologia grega, Ícar era fill de Dèdal qui havia ensenyat a Ariadna la manera amb què Teseu podia sortir del laberint que ell mateix havia construït. Quan Teseu va haver mort el Minotaure, Minos, irritat va tancar Dèdal i el seu fill Ícar al laberint. Per poder escapar d'aquell lloc, el seu pare va fabricar unes ales per tots dos amb plomes i subjectades amb cera. Abans de fugir el pare li va dir: «Ícar, fill meu, mantén-te a una altura mitjana. Si voles molt baix, la humitat obstruirà les teues ales, i si ho fas molt alt, la calor fondrà la cera. Si no et separen de mi no et passarà res». Però Ícar, ple d'orgull, no va escoltar els consells del seu pare i va començar a volar cap amunt per arribar fins al cel i la proximitat dels llamps del Sol va anar fonent la cera que mantenia les plomes unides i va fer que Ícar caigués a l'aigua mentre cridava al seu pare i s'enfonsés al mar.

Igual que el Fènix ens mostra la senda cap a la continuïtat i la perpetuïtat, unes ales poderoses no sempre ens duen pel bon camí, i poder ser sols un èxit efímer.

Pensem-ho, que pensar no costa res, i és de les úniques coses que són debades.

Per cert, si no esteu versats en les mitologies i les religions antigues, sempre podeu sentir la cançó de Pablo Abraira “*Gavilán o paloma*”, que ho explica tot.

La llegenda negra dels Borja

Joana Estruch

66 Des de temps remots, l'ésser humà s'ha vist envoltat de llegendes. Llegendes que han nascut d'orígens molt diversos o, fins i tot, amb finalitats molt concretes, amb les quals les persones han anat farcint i complementant la trajectòria viscuda. Algunes d'elles amb bases vertaderament històriques, altres completament fantasioses i mítiques, però totes sempre amb un tret comú: les llegendes han tingut el poder d'encimbellar o d'afonar a l'objecte, persona o ésser que les protagonitza.

És una d'aquestes llegendes estigmatitzadores, de fet, de la que volem parlar, lligada de manera inseparable a la nostra terra degut als seus protagonistes, valencians il·lustres i universals, que han carregat sobre els seus muscles una terrible i immerescuda llegenda negra que, alimentada per la literatura i el cinema, perdura fins als nostres dies. Parlem, per descomptat, dels Borja.

Cognom d'origen aragonès, però que es faria universalment famós a terres valencianes, aquesta família ha comptat amb l'honor de guarir dos papes, Calixte III i Alexandre VI, un sant, Francesc de Borja, i tota una inesgotable retafila de càrrecs nobiliaris i eclesiàstics, com poden ser bisbes, cardenals, grans d'Espanya, virreis, ducs o marquesos.

I és just amb els dos papes valencians, tret de sortida de la imparable ascensió familiar, on s'iniciaria també el germen de la malaurada llegenda de la nissaga, perquè el principal problema que presenta la família Borja de cara a la galeria en aquest sentit fou precisament aquest, que tingué dos papes valencians. Situem-nos en el moment històric: el col·legi cardenalici, format per representants de les més importants famílies de la noblesa italiana (i sols italiana), com ara els Della Rovere, els Sforza, el Piccolomini o els Medici, lluiten entre si en intrincades pugnes polítiques per fer-se amb el seu més anhelat desig: la càtedra de sant Pere. De sobte, una família d'estrangers, uns valencians nouvinguts, passaran per davant de tots els seus competidors i en un període menor a cinquanta anys es faran amb la mitra papal no en una, sinó en dues ocasions. No és difícil imaginar el rebombori que aquest fet causaria en la Roma del segle XV, despertant els odis i les enveges dels seus contrincants italians, que no tardarien a llançar sobre ells, i en especial sobre Alexandre VI, tota una sèrie d'acusacions de molt diversa índole.

Si bé és cert que la figura del segon dels papes Borja ha estat sempre controvertida per la seua actitud dissoluta al Vaticà, el que ha ajudat a agreujar la visió negativa cap a la família, cal fer especial menció en què gran part dels actes que l'han demonitzat, com els famosos fets d'haver tingut fills i amants, no són ni exclusius d'aquest papa ni de la família Borja, per molt escandalosos que puguen resultar vistos des del prisma actual. Tan sols es tracta d'un reflex de la societat d'eixe moment, de la qual els Borja són part. Per altra banda, també li hem d'afegir al Papa pecats fruit de la inventiva general, que tindrien com a finalitat desacreditar a la família i engreixar la llegenda negra borgiana, com l'altre fet associat sempre a la figura del sant Pare: les seues relacions incestuoses amb la seua filla, Lucrecia, de la qual parlarem després.

També d'incest amb la filla del papa s'ha volgut acusar a un dels seus germans, Cèsar, el soldat per excel·lència, conegut pel seu temperament i la seua bona mà com a guerrer i estrateg. Capità dels exèrcits vaticans, Cèsar és també protagonista d'un altre dels fets envoltats de llegenda que enfosquieren l'aura familiar: l'assassinat del seu germà

Joan, II duc de Gandia, el cos del qual aparegué surant al Tíber. Amb l'enveja com a motivació principal (i poc probable, per altra banda), la implicació de Cèsar en aquest fet mai es va poder demostrar, però la mossa del pes de la llegenda ja el va fer culpable de forma generalitzada.

68 Ens queda destacar el que sense dubte és el personatge més maltractat de tota la nissaga: Lucrecia. Per començar, cal aclarir que la filla d'Alexandre VI, més enllà de les enraonies, seria una dona culta i intel·ligent, amb una formació digna d'un personatge del seu estatus. Parlava castellà, grec, italià, francès i un poc de llatí. Estudià música i dibuix, exercí d'ambaixadora i dirigí territoris en nom de son pare en diverses ocasions, arribant a firmar inclús documents en nom del Papa. De tota manera, els seus mèrits es veuran absorbits per complet per la llegenda. Lucrecia ha estat estigmatitzada amb qualificatius tan terribles com enverinadora, sàtira o adúltera, que l'han injustament convertit, almenys en la memòria col·lectiva, en un dels personatges més terribles del Renaixement, quan, per contra, el seu més greu pecat no fou un altre que ser una dona. Així doncs, Lucrecia, com malauradament ho han estat moltes filles de famílies nobles al llarg de la història (de nou res exclusiu dels Borja), fou un peça d'escacs en la partida jugada per son pare, fent-la servir com a moneda de canvi en les aliances polítiques i matrimonials que es feien i desfeien per afavorir el poder dels Borja.

D'aquesta manera, més víctima que botxí, Lucrecia va estar compromesa en cinc ocasions, de les quals en tres arribà a casar-se, segons la voluntat i els interessos familiars. El primer matrimoni amb Giovanni Sforza fou anul·lat per son pare quan l'aliança ja no li era propícia, al·legant com a raó principal la impotència de l'italià. Se sap, de fet, que ferit en el seu orgull, Giovanni va ser el promotor de molts dels rumors en contra de la jove, entre els quals s'inclouia el d'incest entre Lucrecia, el Papa i Cèsar. El seu segon marit, Alfons d'Aragó, del qual Lucrecia estigué vertaderament enamorada, tingué molta menys sort. El príncep de Salern fou apallissat i assassinat (de la qual cosa els rumors volgueren fer de nou culpable a Cèsar), deixant de nou lliure a la filla del Papa per a un tercer compromís, en aquest cas amb Alfonso d'Este, duc de Ferrara.

En aquesta última etapa, ja com a duquessa de Ferrara i lluny de Roma i de la seua família, per fi apareixen evidències que alaben Lucrecia com una dona excepcional. Entre altres coses, esdevindrà una gestora brillant de la cort ferraresa, de la que haurà d'ocupar-se sovint a causa de les múltiples campanyes militars que fan que el seu marit estiga absent. La seua regència li farà guanyar l'afecte i l'estima del seu poble, arribant inclús a promulgar lleis per protegir els jueus, molt maltractats en les seues terres, o fundant convents i hospitals per contrarestar la misèria produïda per les guerres entre els estats italians. D'aquesta manera, poetes com Ercole Strozzi o Pietro Bembo la veneraran com a exemple de virtut, bellesa i intel·ligència. Una imatge, al cap i a la fi, ben allunyada de la dona terrible que tot-hom té al cap a l'actualitat quan es pronuncia el seu nom, i malauradament també, imatge completament desconeguda.

Els Borja, en definitiva, han estat víctimes d'una llegenda negra que s'ha perpetuat amb més força que la mateixa realitat, ocultant a la seua ombra aspectes rellevants de la família per a la història del moment, que també els ha tingut (i no pocs), i deixant-nos al record col·lectiu una visió distorsionada i poc clara de la realitat que ha virat sempre cap al morbo i la depravació. No volem dir amb açò que si eliminem la llegenda apareixeria de sobte una família paradigma de l'exemplaritat i la moralitat, per descomptat no seria el cas, però sí que seria interessant entendre als Borja fent valdre tots els aspectes que els han fet esdevenir la família valenciana més important del Renaixement, aspectes ja siguen bons o dolents, intentant comprendre quant n'hi ha de llegenda i quant de realitat. Al cap i a la fi, ja és responsabilitat de cadascú amb les llegendes saber quant de cert amaguen.

La Reina Mora

Josep Basset

Compten els records més llunyans d'una vall digna, que allí a l'alt de la muntanya on hi és aquell castell destruït, va regnar fa molts anys una reina mora. Se'n diu, que ella era una dama molt bella, però que als ulls forasters de la creu al pit, era una infidel; era, una dona mora. La llegenda també diu que tenia un bagul ple de joies i monedes d'or i que la seua generositat cap al seu poble no tenia fre. Un dia, però, després de tants anys de viure la pau d'allí, va arribar un senyor guerrer estranger amb una tropa armada plena d'estendards de creus i que va envair el seu regnat de la mitja lluna. La reina mora, veient aquella massacre i tement per la vida del seu fill de bolquers, es va llançar amb ell per una finestra cap al buit més fosc d'un barranc mortal. També conten els habitants d'allí, els de la creu al pit, que encara la reina mora apareix a les nits a les ruïnes de la seua fortalesa taral-larejant amb veu moruna, cançons de bressol i que també, el seu tresor, tants anys buscat pels vencedors, encara mai ningú d'ells no l'hian pogut trobar.

El déu del dia i el déu de la nit, però, tenen tancat amb clau i forrellat l'amagatall d'aquell tresor, però no així, la viva memòria d'aquella reina mora, bella i noble.

El Rei sense corona

Juan Martí Fuster

Una vegada hi havia en un regne molt llunyà, on regnava l'opulència, el recarregat, ple de tradicions, on es vestien les millors sedes, teixides en la seua pròpia indústria, on el protocol en tots els esdeveniments era estricte, necessari i alhora bonic. On en arribar la primavera els artesans de la fusta, mostraven el treball de tot un any creant un festival únic en el món on la música, les flors i els espectacles pirotècnics inundaven la ciutat durant una setmana. Aquest lloc estava governat per un rei molt estimat i idolatrat, aclamat per les masses, amb tarannà i bon caràcter, amic de tots, pròxim i molt pla. Durant el seu regnat va abundar, el diàleg, la pau i la concòrdia, tothom el volia, tothom el venerava a ell, i als seus més afins col·laboradors, formaven entre tots un equip molt familiar, amb do de gentes i molt bon caràcter.

Però un trist dia el Rei, va morir per sorpresa, deixant al poble en xoc i desemparat i va entrar en un període d'incertesa, ja que va morir sense hereus, i del seu nucli pròxim devia eixir el pròxim monarca.

Tots els habitants del regne apostaven per Sr. Josep com a substitut, era el seu major conseller, persona més pròxima i de màxima confiança, un home bo, senzill, afable, aclamat per les masses pel seu gentil caràcter, i fàcil tracte. Tot pareixia encarrilat al fet que aquella seria la successió natural.

El consell del regne, es va reunir, era un òrgan distribuït en diversos districtes on només els seus representants, tenien veu i vot, de cara al consell superior del regne i en aquella reunió tot estava predisposat per al nomenament, quan un d'aquells representants de districte, Sr. Lluís, que havia estat pròxim durant una etapa a l'anterior monarca va alçar la veu i es va proposar al mateix com a hereu al tron, creant la confusió. Aquest era un tipus tosc, esquerp, poc empàtic, amb una aura fosca.

Els regents temporals del regne, ja que hi havia dos opcions van recomanar que el poble decidira, i es va iniciar així una campanya per a donar a conèixer als dos que es proposaven per a asseure's en el tron del regne. Va començar un període trist d'enfrontament brut on uns omplien places i altres es movien pel clavegueram del sistema, comprant vots, coaccionant i manipulant. Durant uns dies intensos el procés es va allargar i van passar moltes coses, els consells de districte es van reunir i van emetre els seus veredictes, a priori era clar el poble havia parlat. Josep seria Rei. Quedava el tràmit de ratificació en el consell superior del regne, que es va convocar per a trenta dies després del festival de primavera.

Tot es va mantindre en calma durant aquells trenta dies, o això almenys semblava, però alguna cosa s'escapava a ulls del poble, i el que era un secret a veus es va convertir en una sorpresa.

Va arribar el dia del consell, estava previst que Sr. Josep isquera triat per una majoria notable, però no va ser així. Sr. Lluís va ser proclamat Rei malgrat la sorpresa del poble.

Josep amb elegància i resignació va assumir el seu destí i es va retirar de manera elegant i discreta al seu districte en pau, però amb la incomprensió del succeït.

Al cap de pocs dies es va saber, perquè així ho van explicar diversos dels representants dels districtes de les coaccions, emboscades i acorralaments que havien patit i per por van cedir i van canviar les decisions dels seus consells de districtes. Això va desembocar en un canvi del sistema i de molts dels representants que per vergonya i responsabilitat envers els seus actes van dimitir, i van deixar pas a noves generacions.

Un dia en una gran plaça del regne on Sr. Josep residia, es va aglutinar una munió de totes les edats, de totes les classes socials i vinguts dones de tots els llocs del regne, i en silenci simplement es van posar a aplaudir encarats a la balconada de la casa de Sr. Josep. Va ser l'aplaudiment més sonor i alhora més solemne i llarg que es recorda en el regne, el reconeixement públic a una figura, a un home que es va oposar a denunciar la situació i continuar treballant per la gent del carrer, sempre amb la mà estesa, i és que les coses sempre succeeixen per alguna cosa. Sr. Josep es va retirar, es va dedicar al seu districte, a la seua família i a ser feliç. No va regnar, però hui dia els vells del lloc li continuen comptant als seus nets, els bons que van ser aqueixos temps i l'èpic del moment perquè sense aconseguir la corona, les relacions personals que es van forjar, el llegat que es va deixar de germanor, lleialtat i amistat, continua sent un referent per a molts.

Sr. Josep no va regnar oficialment, però sí en el cor de molts. Un autèntic rei sense corona.

Un conte de pirates

David Lurbe

Era una nit d'estiu, en la qual Jordi i els seus companys d'aventures van decidir passar-la a la platja per a pescar, veure les estrelles i planejar el seu futur en la qual tots serien grans herois de la seua comunitat. Havia pujat la marea, moment que van aprofitar per a llançar les canyes. La lluna estava amb tota la seua esplendor, redona i protectora, reflectint la seua llum en la mar.

De sobte van veure arribar una embarcació, que pel tipus de casc i veles, delatava que no era d'aquell litoral, ni tan sols com les que arribaven de llocs llunyans, com Mallorca, illa de la qual havien sentit parlar als mariners que d'allí venien.

El vaixell era bastant gran i a una distància suficient per a no encallar, es va detenir i va començar a saltar gent per la borda, fins a una dotzena d'homes. Seguidament, van veure com nadaven fins a la platja huit d'ells, mentre la resta es dirigia cap a la popa del vaixell i es lliscaven per una maroma fins a una barca que remolcava. Aquests moviments i el fet que atracaren enmig de la platja, i no en el port, els va fer sospitar que les seues intencions no eren bones. Van decidir córrer abans que arribaren a terra, per a amagar-se després de les dunes.

Des d'eixe lloc, van veure com en arribar la barca a terra, els nadadors van començar a recollir espases i destrals i es van posar de camí al barri. Tots en silenci i sense fer soroll. Grans turbants cobrien els seus caps, el quin afegit a l'envergadura de la majoria d'ells i la cara de pocs amics, cicatrius en els seus cossos i els cèrcols que penjaven de les seues orelles, feia d'ells uns personatges, com menys temibles. Els xics ho van entendre de seguida,

es tractava de pirates que venien a assaltar el barri, perquè tan poca gent no podia prendre prendre el castell.

Sense pensar-ho dues vegades, van córrer dirigint-se cadascun cap a la seua casa per a avisar als seus pares. Tots menys Jordi, ja que en estar l'alqueria més lluny del barri, va decidir córrer cap a l'ermita perquè fra Joan fera sonar la campana i avisar als veïns.

En arribar a l'ermita, va colpejar diverses vegades la porta, però ningú li va contestar. Per lo tard que era, sabia que el frare estaria dormint. De tots era sabut, l'afició que aquest tenia al vi de missa i possiblement estava en el millor dels seus somnis.

En un lateral va trobar una finestra que donava a l'interior i, sense pensar-lo, va llançar una pedra, la va obrir i va entrar. Va pensar que seria inútil intentar despertar-ho, així que es va dirigir a la campana i la va fer sonar sense parar. Això va fer que fra Joan s'alçara sobresaltat i amb els dimonis en la boca.

La resta del grup ja havia arribat a les seues cases i els homes, alertats pel toc de les campanes ja es dirigien cap a la posada de la mar armada amb destrals, falçs i dalles. Alguns fins i tot portaven arcs i qui disposava d'alguna que tenia amagada dels àrabs portava una espasa.

Al crit de «pirates!» i avisant-se els uns als altres, es van congregar en la Posada de la mar. Les dones i els xiquets més xicotets es dirigien cap a les alqueries, per a allunyar-se del conflicte, amagar-se i avisar als llauradors. La posada es trobava en la desembocadura del riu que baixava del Montduver, ja que era el lloc natural d'atracar els vaixells i les barques de pesca. Allí es van congregar uns quaranta homes entre adults i xics. La falta d'armes va ser substituïda per l'afany de defensar les seues possessions. De seguida es van dirigir de la ribera sud a la ribera nord per a acostar-se a la platja i enfrontar-se als pirates.

Jordi, després de fer sonar la campana durant una bona estona, volia dirigir-se a la posada, però el frare li ho va impedir amb l'excusa que seria més útil avisant al seu pare i que aquest, s'acostarà al castell per a avisar a la guarnició.

Però si només són una dotzena!

Com saps que no hi ha més en el vaixell? Fes el favor de no piular i afanya't. La finestra, hauràs d'arreglar-la, però corre a avisar al teu pare.

Sense dir res més va començar una carrera cap a l'alqueria. Se sentia important, com un valent emissari del qual depenia el fet de guanyar o no la contesa.

La defensa del barri estava preparada. En la ribera sud, al costat del pont de fusta, es van quedar una dotzena d'homes armats amb arcs, esperant els reforços dels llauradors.

Dos-cents passos per davant, en la ribera nord, esperava una altra dotzena comanda per fra Joan, aquest armat també amb una dalla i la resta, amb eines pròpies de cultiu, esperaven l'arribada de l'exèrcit d'Aben Cedrell.

La resta, format pels homes més durs i millor armats, amb destrals i ganivets que utilitzaven en les seues tasques diàries com a pescadors, es dirigien cap a la platja, al mateix temps que part dels tiradors obrien un flanc cap a les dunes.

La primera refrega no va durar molt. Els pirates, en veure uns pocs homes, es van llançar per ells. Eren barbarescos, d'una terra molt llunyana, anaven armats amb simitarres i dagues, llançaven crits d'intimidació, però els pescadors, no s'acovardien fàcilment, la vida dels seus éssers estimats depenia d'ells.

Al senyal de la torxa que portava Pep, els tiradors van començar a disparar els seus arcs. En la carrera van caure tres barbarescos, el xoc dels pirates amb els homes de la mar va ser estrepitos. Sonaven les espases i els cops es repetien una vegada i una altra. Prompte els dels turbants es van retirar i els cristians que podien corrien després d'ells. També hi havia ferits entre els homes de la mar i només un mort al qual havien degollat.

Arribant on estava la barca, van veure com el vaixell estava virant i més pirates arribaven a terra, de sobte es va sentir un so fragorós que procedia del vaixell i pràcticament al mateix temps una roca corria contra el grup de perseguïdors, impactant a un d'ells per

davall del genoll. En la proa del vaixell tenien muntada una espècie de catapulta, això va fer que els pescadors es retiraren, reagrupant-se amb els tiradors i arrossegant al ferit, que a part de sang, escopia tota mena de malediccions contra els pirates.

A les portes del castell, un genet s'acostava cridant:

Ens ataquen els pirates! —va dir Pere, que a cavall alertava als sentinelles.

El guaita va ser a avisar al cap de guàrdia, aquest va eixir al merlet i a crits li va preguntar, quants vaixells i homes portaven.

Només un vaixell, ha baixat a terra una dotzena, però desconeixem si hi ha més a bord.

I, amb els aguerrits que sou els cristians, no podeu amb una dotzena d'homes? —li preguntava burlant-se.

La nostra obligació és avisar-vos i la vostra defensar-nos. A més, no sé si han arribat més vaixells o han desembarcat més homes.

Ves i defensa a la teua família, demanaré permís al caid per a enviar-te soldats.

No hi ha temps a perdre, la gent del barri no està armada.

I de nou al galop es va dirigir cap a l'ermita, que era el lloc acordat. Ell tenia l'esperança que els soldats arribarien a temps, però la manera de parlar del cap de guàrdia posava en dubte l'ajuda.

Els musulmans no pensaven ajudar-los. Poc els importava el benestar dels mossàrabs, però el que sí que farien, per si de cas, seria enviar a una patrulla dels seus genets, perquè vigilaren els seus moviments de prop. Amb sort, la incursió pirata en el barri cristià, se saldarà amb alguna casa incendiada i alguna baixa entre els pescadors, però no podien descartar que el vaixell fora una avançada d'una flota major que intentarà arrabassar les possessions de Aben-Cendrell.

Els cristians, es van reagrupar prop de l'ermita, en la ribera nord del riu. Fra Joan tenia un carro preparat per a evacuar als ferits cap a les alqueries, fora de perill. Ràpidament, van enviar als tiradors, inclosos els que quedaven en l'altra riba, a l'escullera natural que es formava en la desembocadura. Les ordres eren disparar saetes de foc al vaixell si intentava remuntar el riu; en cas contrari, envoltar als pirates.

En l'ermita, els nervis afloraven i es convertien en plors d'impotència de les dones, en veure arribar als primers ferits. Aquests, es queixaven en ser carregats en el carro, mentre que els més greus eren atesos a l'interior de la mateixa per un grup de xiques més joves.

Pere, a crits, maleïa als moros que no arribaven per a ajudar-los i manava creuar els carros en el camí d'accés al port per a dificultar el pas al barri.

Els xics, inclòs Jordi, desobeint les ordres dels seus pares i, aprofitant que tots estaven ocupats en la defensa del barri, van pujar a les teulades de les cases i van preparar les fones, seria difícil matar a algú a pedrades, però almenys els molestarien si intentaven aconseguir la bandeja sud, on estaven els homes. Els soldats àrabs del castell, observaven impassibles des d'una distància prudencial, no actuarien, llevat que el barri musulmà corregués perill.

Uns vint pirates de nou es dirigien cap al barri, la qual cosa en un principi semblava una incursió ràpida de saqueig del magatzem i les cases contigües, s'estava convertint en una batalla campal. L'orgull dels pirates no els permetia que un grup de pescadors els pogueren vèncer.

El vaixell va virar amb intenció de remuntar el riu i destruir el barri, però en arribar a la punta de l'escullera, una dotzena de saetes incendiàries van impactar en el seu velam, prenent-lo immediatament. Van seguir diverses andanades més i els tiradors van retrocedir cap a les seues noves posicions en el port. Els tripulants maldaven per apagar el foc mentre els ciris, embolicades en flames, queien a coberta.

Els pirates que anaven per terra es van trobar amb la barricada del port i van pensar que la gent que quedava era la que es veia a l'altra part del riu. Prompte es van veure embos-

cats pels homes, que de nou els plantaven cara i aquesta vegada estaven igualats. A colp de forca i falç, els van fer retrocedir fins a tirar-los al riu, on una pluja de pedres, procedents de les teulades, els impedia aconseguir la ribera sud.

En una riba del riu, els homes de la mar els esperaven amb les armes enlaire; en l'altra, els llauradors els reptaven a pujar per eixa part i provar les dalles i falços que portaven. Corrent, van arribar els arquers i, apuntant-los, esperaven l'ordre de disparar. Només en eixe moment, van fer acte de presència els soldats del castell, que, després d'engrillonar-los, es van dividir. Quatre, es van emportar els presoners al castell, els altres es van dirigir cap a l'escullera, perquè encara s'albirava la resplendor del foc en el vaixell. Els pirates que quedaven a bord, incapaços de frenar l'avanç del foc, van saltar per la borda i van nadar cap a l'escullera. Allí estaven els soldats esperant-los i observant com la nau era pastura de les flames i començava a escorar-se a babord.

Van passar diversos dies abans que la gent tornara a poc a poc a la normalitat. Els ferits milloraven i l'únic mort va ser enterrat.

Tots comptaven la seua versió de la batalla i tots recalcaven que van ser part decisiva en la victòria sobre els pirates. En el que sí que coincidien tots era que, si no arriba a ser pels xics, el desenvolupament dels esdeveniments haguera sigut un altre. Amb raó es van guanyar, a partir d'eixe moment, l'apel·latiu de «valents». Fins els van fer una festa després de celebrar una missa d'agraïment a Déu per protegir el barri. Els xics, es van afartar de menjar pollastre, dolços i, com havien demostrat ser ja uns homes, fins i tot els van permetre beure vi, això sí, rebaixat amb aigua.

Del mite al quadre: com les llegendes es materialitzen a través de l'art

Borja Bou García

80

Des de temps immemorials els éssers humans han utilitzat l'art com a mitjà d'expressió per tal de plasmar com se sentien i de quina manera interpretaven el món. Els mites i les llegendes sempre han sigut una font inesgotable d'inspiració per als artesans i artistes, des dels homes i dones de la prehistòria que plasmaven la seua visió del món i l'univers a les parets de les coves fins als nostres dies, on encara contem infinitat de faules a través de l'art. Les llegendes no són més que una relació de fets meravellosos que tenen més a veure amb la tradició que amb la realitat històrica.

En aquest article m'agradaria fer unes xicotetes pinzellades a través de la història, per tal de mostrar com l'art ha ajudat a difondre mites i llegendes en totes les cultures del món. Gràcies a aquestes obres d'art, les llegendes s'han convertit en immortals i la globalització actual ha difós aquestes històries fantàstiques a totes les parts del món.

Totes les grans civilitzacions antigues basen la seua existència en els Déus i les Deesses, éssers mitològics que expliquen la creació del món i l'univers. La mitologia és la branca que estudia els mites, relats tradicionals que narren històries sobrenaturals. Les tres grans civilitzacions mediterrànies: Egipte, Grècia i Roma, a través de l'art i la literatura ens han llegat tot un conjunt immens d'obres que ens conten aquests mites. Sembla mentida, però aquestes històries que tenen entre 2000 i 5000 anys han arribat fins avui amb molta força i són una font d'inspiració constant en molts camps artístics. Qui no coneix les fascinants aventures que va haver de passar el jove Hèrcules? O el llarg viatge de tornada a la seua terra d'Odisseu després de la guerra de Troia? Hi ha milers de vasos grecs, escultures i pintures, que ens narren aquests relats fascinats. Des de la invenció del cinema, el sèptim art ha rodat desenes de pel·lícules que ens conten les històries llegendàries d'herois i heroïnes de l'època clàssica. De fet, ara mateix hi ha una febre enorme per les mitologies antigues (egípcia, nòrdica, grega, maia, etc.) amb centenars de produccions audiovisuals al respecte.

Amb l'arribada del cristianisme, aquests fets sobrenaturals que ens conten els mites passen a la vida dels sants. Personatges protegits per Déu amb poders místics i espirituals que han creat un fum de llegendes. Per terra nostra han proliferat moltes històries populars de miracles de sants i santes i també desenes de troballes d'imatges de la Mare de Déu a infinitat de pobles. Quasi tots els pobles tenen la seua llegenda popular dedicada al seu patró o patrona i com no, el Grau també la té amb la Mare de Déu Blanqueta. Amb la construcció de la nova església amb forma de vaixell, veiem com l'arquitectura també ens narra aquesta història de com va arribar la imatge al Grau amb un vaixell. La majoria de les llegendes populars es van crear a l'edat mitjana, moment de reconquesta dels cristians a terres musulmanes, una manera d'arrelar la nova fe i les noves gents.

Per finalitzar aquest xicotet recorregut, pegarem un bot en la història i ens n'anem al segle XIX, el segle del romanticisme i els nacionalismes. A tots els països europeus es va produir un renaixement cultural que mirava al passat per tal de reafirmar la seua llengua i cultura. No cal dir-ho, a casa nostra, també va succeir i m'agradaria parlar d'un dels personatges més importants per als valencians, creador del gran mite fundacional de la

nostra nació i és, ni més ni menys, que Jaume I el Conqueridor. Al seu *Llibre dels feits* una espècie d'autobiografia d'un heroi d'epopeia que juga també entre la realitat històrica i la ficció, carregada de fets extraordinaris que han creat un conjunt de llegendes molt potents que especialment els valencians de la capital han sabut plasmar molt bé a través de l'art. Si comencem per tota la sèrie de miracles i històries meravelloses que li passaren al rei Jaume en el Puig mentre esperava la conquesta final de la ciutat de València amb l'aparició de la Verge o la història del rat penat que alerta a les tropes aragoneses d'un atac dels musulmans tocant un tambor amb les seues ales, creant així la llegenda de *Lo Rat Penat* que apareix al seu escut. Al segle XIX es viu una tornada a l'historicisme que es veu plasmada en quadres com *Últims moments del rei Jaume el Conqueridor, a l'acte d'entrega de la seua espasa al seu fill en Pere* del pintor Ignacio Pinazo o *Entrada triomfal a València del rei Jaume el Conqueridor* de Fernando Richard Montesinos tots dos de la dècada de 1880.

Doncs bé, ja veieu que gràcies a la literatura i l'art en tots els seus llenguatges, s'han transmès de generació en generació totes aquestes històries llegendàries. Cada poble i cada nació tenen el seu mite i la seua llegenda que els entronca amb la tradició i les arrels culturals pròpies. L'art transcendeix a la paraula i converteix en real el fet imaginari.

De llegendes, i del que no ho són...

Pedro Siscar i San Lorenzo

El Grau té un bon grapat de llegendes, i, al mateix temps, unes quantes històries reals, recents, de les quals ja comença a perdre's la memòria. En alguns casos, fets reals que, com aquell que diu, van passar despús-ahir, estan explicant-se com a llegendes. En aquest escrit, veurem tres exemples de llegendes, i tres exemples del que no ho són.

Les llegendes són les relacions de fets que tenen més de tradicionals o meravellosos que d'històrics o verídics. Són narracions fictícies, de successos fantàstics situats fora del temps històric, en què es dona una ensenyança moral a través d'una al·legoria, en què intervenen animals o elements inanimats que actuen com si foren éssers racionals, històries inventades, extravagants, i protagonitzades per personatges de caràcter diví, heroic, literari o artístic que encarnen algun aspecte universal de la condició humana, que circulen entre la gent com si foren verídiques i que s'han transmés, oralment, de generació en generació; però les llegendes també poden ser relats basats en un fet o un personatge real, deformats o magnificats per la fantasia o l'admiració, i que es recorden a pesar del pas del temps.

Les llegendes han d'agradar i ser agradables, han d'atraure, han de satisfer per la seua naturalitat, facilitat, perquè per fi ha ocorregut alguna cosa que s'havia esperat llargament, perquè cal estar content amb allò que s'ha aconseguit, i han de tindre el seu punt graciós.

A més, l'ésser humà té la capacitat per a idear o inventar amb facilitat, de saber veure i expressar el sentit ambigu, subtil i irònic de les coses; i usa l'habilitat com el recurs més eficaç davant d'un repte o una adversitat. Eixa capacitat i eixa habilitat són l'enginy, que, amb la gràcia, o siga, allò que agrada i atrau, allò que és agradable, que satisfà per la naturalitat, la facilitat o la fluïdesa, connecta les llegendes amb el món de les falles.

De vegades, fets reals que han tingut lloc en algun moment de la història, es *deformen* de tal manera, segons van transmetent-se de generació en generació, que, una vegada s'ha perdut la memòria certa del fet i ja no es té constància que siga real, comença a tractar-se com a llegenda.

Tots els pobles del món tenen les seues llegendes o mites, que, a sovint, s'empren com a origen fundacional de les societats que les transmeten.

El fet fundacional del poble valencià és la conquesta de Jaume I, rei que va acabar amb el domini musulmà de les nostres terres. Amb ell tindriem un personatge real, que, històricament i convenientment magnificat com a *pare fundador* del Regne de València, dotat d'un caràcter heroic, i amb el component religiós, quasi *diví*, d'incorporar les terres valencianes a l'Europa cristiana, el fan un *candidat* ideal per a ser l'origen de nombroses llegendes.

Una d'elles ha estat transmetent-se al Grau durant segles, i és l'afirmació que la sèquia del Rei es va fer en una nit...

La sèquia del Rei es va fer en una nit

Abans que es feren els camins i la carretera que travessen la marjal, les principals sèquies que trobem en ella, provinents dels diferents ullals que afloren als peus del castell de Bairén i incrementat el seu cabal amb les aportacions d'aigua que arpleguen dels escorredors, no sols permetien regar, sinó que eren també com *camins d'aigua*. Servien per a comunicar-se, accedir a les propietats agrícoles i transportar coses amb barques impulsades a braç, perxant.

Una de les sèquies més antigues (data segurament del segle XIII), és la sèquia del Rei, amb una longitud de 2,3 km, i que feia una amplada d'uns 14 metres.¹

Sèquia del Rei

1 SOLER, A. i al. (2007): El Grau de Gandia. Imatges i paraules per a la memòria. Ajuntament de Gandia. Junta de Districte del Grau, Venècia i Rafalcaid. Gandia, p. 24-25.

Pel que fa a la llegenda que conta que aquesta sèquia la feren en una nit, ja es va apuntar una possible explicació: *La tradició sempre exagera, però sol tenir un rerefons ocult de veritat. Vegem-ho en el cas que ens ocupa. Per a traçar una d'aquestes sèquies –rectes com un fus– es plantava primer una llarga retafila d'estaques que indicaven el punt on els palafanguers havien de cavar per a traure-la. Per a obtenir una recta perfecta, els topògrafs de bancal podien optar entre treballar sobre el terreny o aprofitar la bona vista del cap de Bairén per a traçar sèquies rectilínies del tot, entre el castell i el Grau. I quina cosa millor que la nit per a convertir les estaques en torxes i traçar una línia perfecta de foc, gràcies a senyals de llum efectuats des del castell: “Més cap a la dreta... No, no tant!”. I així, de bon matí, ja estava acabada la sèquia del Rei.²*

Siga com fora, si la sèquia data del segle XIII, contemporània del rei Jaume I, i si el seu disseny i *construcció* donava eixida a les aigües de la marjal, comportant que les parts altes s'assecaven i es podien dedicar a l'agricultura,³ en un moment d'arribada de nombrosos pobladors cristians procedents del nord i amb necessitat de posar en cultiu totes les terres disponibles per a la seua subsistència, ja tenim la base per a una bona llegenda amb la intervenció d'un protagonista real, *heroic*, magnificat per l'admiració, i una innovació de la qual calia estar content, o satisfet, perquè procurava aliments als nous habitants d'aquestes terres. D'una manera enginyosa, i amb el punt graciós d'haver-la fet en una nit, hi ha sèquia... Llegenda amb enginy i gràcia...

Cal dir que hi ha altres versions que contenen que “havia estat feta pels moros en una nit”⁴, o, inclús, que estos l'havien feta per tal de fugir del castell amb embarcacions, davant l'arribada de Jaume I.⁵

2 *Ibidem*, p. 24.

3 SELFA FORT, E. (2018): *Una marjal de llegendes*. Lletra Impresa Edicions. Gandia, p.48-49.

4 *Ibidem*, p.10.

5 *Ibidem*, p.49.

El poble afonat a la marjal

Ullal de l'Estany

També relacionat amb l'aigua tenim una segona llegenda, tractada, juntament amb moltes més, per Emili Selfa Fort.⁶ Diu que, “a l’Ullal de l’Estany, el que està prop de l’Alqueria del Duc (...) abans hi havia un poblet de moros que es deia Càndia, al peu del castell de Sant Joan. (...) Després de la conquesta del nostre rei Jaume I, un Divendres Sant que

6 SELFA FORT, E. (2018): *Una marjal de llegendes*. Lletra Impresa Edicions. Gandia.

celebraven la processó del soterrar del Nostre Senyor, aquells moros havien organitzat una festa i un ball amb músics, tot enmig de la plaça. L'ofensa al Nostre Senyor era massa gran perquè la Divina Providència la passara per alt i, com en un gran miracle, el cel es va obrir i un gran cataclisme va obrir la terra i es va engolir el poble sencer, músics i tot. Ja veus els pobres músics què devien, si estarien allí llogats per a la festa... (...) Allí on hi havia Càndia va eixir un gran naixement d'aigua que va crear l'ullal més gran, en extensió, de tota la marjal. (...) Alguns dies, mentre perxava amb una barca arrossera dins de l'ullal, es veien restes d'edificacions al fons de l'aigua.”⁷

En aquest cas, tindriem un succés fantàstic, una ensenyança moral, o més bé religiosa (de respectar les principals festes cristianes) a través d'una al·legoria, protagonitzada per la divinitat, i amb el passatge graciós que “es va engolir el poble sencer, músics i tot. Ja veus els pobres músics què devien, si estarien allí llogats per a la festa...”, ensenyança moral amb sentit subtil i irònic, o siga, amb enginy... De nou, amb enginy i gràcia... Cal afegir que a la llegenda, per a compensar la *mortal dat* del cataclisme, este acaba amb l'aparició del major ullal de la marjal, o siga, que amb la importància que té l'aigua per a la vida, la llegenda acaba bé...

7 *Ibidem*, p.60-61.

En altres versions, el poble afonat es localitza a l'Ullal Fosc: “Alguns vells discutien si el poble de Càndia estava a un ullal o a l'altre.”⁸ En aquesta versió, el que està afonat i que de vegades pot arribar a veure's, és el campanar de l'església: “Els ullals són sempre d'aigua neta i transparent, acabada de nàixer, només l'Ullal Fosc no deixa veure-hi res, per això li diuen fosc. Conten que s'han tirat bussejadors professionals i que mai han trobat el fons. En aquest lloc sempre hi ha hagut un misteri. Els pares sempre ens feien por amb aquesta història, especialment als xicons. (...) Que a l'església o la mesquita o el que fóra, s'havien quedat les finestres obertes i que a l'interior de l'ullal hi havia uns corrents d'aigua que s'engolien, per aquelles finestres obertes, als xiquets que s'hi acostaven nadant.”⁹

Ullal fosc

8 *Ibidem*, p.62.

9 *Ibidem*, p.62-63.

La Mare de Déu Blanqueta

L'actual imatge de la Mare de Déu Blanqueta data de 1962.¹⁰ L'anterior va desaparèixer durant la Guerra Civil, el 1936, en què la tiraren de dalt el pont baix.¹¹ Era una bonica peça gòtica de Santa Maria de la Misericòrdia, de marbre blanc (per això el nom de Mare de Déu Blanqueta), 25 cm d'alçada, i datada en el segle XV.¹² Anava sobre una peanya de marbre on figurava un escut heràldic: cinc torres sobre un pont de tres arcs, i, en l'espai superior, una corbella.¹³ Ja es va publicar que *segurament es tractava de les armes del llinatge que féu donació de l'escultura a l'antiga ermita del Grau. Encara que, sobre aquest particular, circula des de fa segles una bonica tradició, transmesa de pares a fills pels grauers de diferents generacions: El patró d'una barca la trobà en un camp prop de Barcelona i la portà a la Seu d'aquella ciutat, d'on desaparegué misteriosament aquell dia i aparegué en el vaixell de qui l'havia trobada. L'amo la portà de nou a l'església i tornà a repetir-se l'estrany fet. Continuant així la Verge dins la barca, el mariner català arribà amb el seu vaixell al Grau i els gandians, que li sentiren nomenar el prodigi, li pregaren que la deixara a la Seu de Gandia. Feren això i, al cap d'uns dies, la Mare de Déu ja se n'havia tornat a fugir a la barca, on li destorbava a l'home per a calar les xarxes i fer faena. El català, finalment, optà per deixar-la uns dies a l'ermita de Sant Nicolau, mentre navegava per aquestes aigües. I, com es comprovà que la Mare de Déu no desapareixia: havia trobat per fi la ubicació que la Divina Providència li tenia preparada.*¹⁴

10 SOLER, A. i al. (2007): *El Grau de Gandia...*, op.cit., p. 219

11 SOLER, A. i al. (2007): *El Grau de Gandia...*, op.cit., p. 217

12 SOLER, A. i al. (2007): *El Grau de Gandia...*, op.cit., p. 221 i 257

13 SANZ y FORÉS, P. (1888): *Grao de Gandia. Apuntes históricos de este barrio y del denominado Llavador y su iglesia*. Gandia; reed. per l'Institut 'Duc Reial Alfons el Vell', Gandia, 1980, p.37-38

14 SOLER, A. i al. (2007): *El Grau de Gandia...*, op.cit., p. 221.

Com havíem apuntat al principi, de vegades es perd la memòria dels fets reals, i passa a considerar-se'ls llegendes. Per a evitar-ho, relacionem tres casos que no són llegendes:

L'origen de la fideuà

Al Grau és prou conegut l'origen de la fideuà, però comença a tractar-se a alguns llocs com a llegenda (malauradament, i com a mínim, en la pàgina web d'un restaurant local, en una pàgina turística local, i, inclús, al portal de turisme gastronòmic de la Comunitat Valenciana).

Hui es considera la fideuà com el plat típic de Gandia, encara que va ser *cuinat* per primera vegada al Grau, bé, no al Grau exactament, sinó dalt d'una barca dins la mar, però tant la barca, com el cuiner, eren grauers.

El seu *inventor* fou Bautista Pascual Sanchis 'Zabalo' quan comptava quinze anys. La primera degustació va ser a bord de la barqueta 'Maria', propietat de José Serrano. A la barca, en ple estiu de 1930, n'anaven quatre, 'Zabalo', un cosí seu, al que també li deien Bautista Pascual, José Dolón 'Ninon', i Serrano, el propietari de la barca. Per cert, els primers fideus amb els quals es va cuinar la fideuà eren *mitjanets*.¹⁵ Ja es va relatar com va sorgir la idea, que reproduïm: *Els mariners veien que el patró tenia tan bona gana, que els deixava sense arròs amb peix, perquè menjaven tots de la mateixa 'platera'. Era un gran menjador d'arròs, en Serrano, i calia idear alguna cosa per a frenar-li la gana. Així que, quan s'acabà l'arròs de la barca, Zabalo digué als companys: "Demà portaré jo fideus i en lloc d'arròs, posarem fideus i voràs com ja no s'atraca tant". Feren la prova amb el mateix caldo de peix que preparaven per a l'arròs i resulta que el patró en menjava igual o més. Els de la barca tastaren els fideus i els trobaren tan bons, que feren propaganda del descobriment culinari.*¹⁶ Després de ser l'èxit de

15 Bautista Pascual Sanchis 'Zabalo', 2 d'agost de 2006.

16 SOLER, A. i al. (2007): *El Grau de Gandia...*, op.cit., p. 155.

la temporada a les barques del Grau, un dels primers bars que començaren a oferir-la als seus menús, va ser el Bar de Vicent de la Vila, a la platja de Venècia, havent sigut reconegut el propietari del dit bar, Vicent Soler Calvo, com un dels primers promotors en la difusió del plat grauer.¹⁷ A més, una de les persones que al Grau va arreplegar fama acreditada de cuinar molt bé la fideuà, va ser Isabel Martí Bertó 'la Pastaora'.¹⁸

Hi ha una altra versió sobre com va *nàixer* la fideuà. Es conta que va ser a bord del 'Santa Isabel', l'any 1912, i que es van acabar posant fideus a la paella pel fet que s'havien quedat sense arròs.¹⁹

El que queda clar és, que de llegenda, res...

L'escopeta del tio Batito

Una expressió pròpia i exclusiva del Grau, és aquella que diu "a poc a poc, com l'escopeta del tio Batito", normalment en resposta a quan prèviament l'interlocutor ha dit "a poc a poc".

Per a que no es perda la memòria de la història real que va donar lloc a la dita, la reproduïm tal com es va publicar: *Això va ser que tio Batito, treballador del port, comprà una escopeta de l'armeria de Dimas cert estiu, prometent que de la faena que faria al moll aniria pagant-la a poc a poc, en terminis. Passaren uns mesos, i uns altres mesos més, i Batito que no havia pagat ni el primer termini. Dimas perdé la paciència i el denuncià al jutjat. I quan el jutge li preguntà: "Tio Batito. És veritat que vosté li donà la paraula al tio Dimas, que li pagaria l'escopeta a poc a poc?", Batito contestà: "Collons! Encara vol vosté que li la pague més poc a poc...!"*²⁰

Eixida enginyosa i graciosa la del tio Batito...

17 MICÓ LLORET, P.E. (1993): "En memoria", dins de *Fiestas Colonia Veraniega de la Playa de Venècia*, s.p.

18 *Ibidem.*

19 <http://fideuadegandia.org/historia-de-la-fideua-de-gandia/> (consulta de 8 de gener de 2024)

20 SOLER, A. i al. (2007): *El Grau de Gandia...*, op.cit., p. 155-157

Fer més mal que la Pava

L'expressió que ens ocupa ara comença a ser desconeguda per les generacions més joves, o, si l'han escoltada, no saben a què fa referència.

'La Pava' és el nom amb el qual la gent del Grau, i també de les poblacions veïnes, van *batejar* a un dels avions que bombardejà el port i la ciutat durant la Guerra Civil. Es diu que li van posar eixe nom perquè normalment volava baix i pesadament.

Després de bombardejar el port i la rodalia un mínim de trenta-un dies durant la Guerra, el Grau va quedar pràcticament reduït a pols i cendra.²¹ Des d'aquell moment, es va començar a emprar la dita "Ha fet més mal que la Pava" quan algú, o alguna cosa, ha causat un gran mal.

En uns moments en què al món tenim dos importants conflictes bèl·lics, amb gran destrucció i milers de víctimes, cal fer memòria i recordar que els bombardejos que ara presenciem com espectadors a través de la televisió i les xarxes socials, no fa tant de temps estaven patint-los, com a actors, les persones que vivien al Grau.

Ara, lluny del Grau, també estan fent més mal que la Pava.

21 CALZADO ALDARIA, A.; MARTÍ PELLICER, B. (2017): *Revolució i Guerra a Gandia*. La Xara Edicions. p.346

CRISI

Llorenç Bustos

Crisi... Quina crisi?

94 En el centre de majors de Toledo, a vegades comentaven la maleïda crisi de l'IM-SERSO per aconseguir un viatge econòmic. Mentre jugàvem al dòmino, els meus amics romanien absents als records que els relatava, ja que la meva esposa i jo no ens havíem estrenat en aquest camp vacacional, i viatjàvem amb els nostres fills quan podíem costejar-ho; aquella va ser la nostra millor època, ho teníem tot i tot ens semblava poc per a ells. Gràcies a la perfecta harmonia amb els meus negocis immobiliaris, els vam donar estudis fins acabada la universitat. Per això, vaig insistir que la crisi arribava a les nostres vides amb la pèrdua dels éssers més estimats, en aquest cas, la meva Teresa i no amb la jubilació, en la qual romania ancorat des de feia temps.

Algú es va estranyar quan li vaig dir que m'agradaria tornar algun dia al Grau de Gandia. Així i tot, els va pegar a tots els meus fills per llevar-me la idea del cap. Fins i tot Melina, la petita dels cinc nets. Així que, des del dia dels enamorats, només vaig tenir una idea en la meva ment: fer aquest viatge abans que la meva vida acabés en una residència. Totes les meves intencions van ser dirigides al compliment del meu somni. He de reconèixer que el meu net, el major, va posar interès a facilitar-me la informació que necessitava,

per tindre els coneixements d'internet, per això, el vaig tindre entretingut i li vaig exigir que m'agradaria estar una setmaneta sencera a la platja en la qual la seva àvia i jo ens vam conèixer. Un dineral costava la pensió completa en qualsevol hotel, i jo amb una pensió tan baixa econòmicament com la meua autoestima.

Passat febrer el meu net va intentar la reserva en un petit hostal, el mateix en el qual vam estar en el nostre viatge de nuvis, segons ens van informar ja no existia. Vaig arribar a pensar que quan venien a veure'm els meus fills intentaven treure'm el veritable motiu d'aquella aventura. Aquesta il·lusió va formar part de mi fins al punt de calcular i apartar els diners que em farien falta. No volia que ningú s'assabentés, pel fet que em venia de gust estar tot sol acabats de complir els setanta-cinc. El dia triat del mes de març havia arribat, va començar el dia i vaig esperar al taxi en la vorera de la meua casa, vaig pujar al tren que anava directe a Madrid i d'ací amb l'AVE a València, després Gandia, més tard vaig fer transbord amb l'autobús que em va deixar al Grau. En baixar me'n vaig anar directe a la plaça després de passar pel centre social Marcel·lí Pérez, on estava plantada la falla; aquella olor de pólvora em va arribar tan endins que vaig haver de parar i asseure'm en un banc per a descansar mirant com en una espècie de tenda de campanya blanca i enorme, les falleres i fallers ballotejaven els mateixos pasdobles que nosaltres antany; em vaig sentir com si m'haguessin injectat el plasma d'un jove i arrossegant la maleta, em vaig acostar al monument faller.

Al cadafal una rossa espectacular i un galant de telenovel·la amb esmòquing, els vaig captar tal qual m'acostava, estaven a dalt del replà d'una escala que imitava el marbre blanc, molt diferent de les automàtiques de Toledo que gràcies a elles, la meua muller i jo vam poder fer alguns passejos per la rodalia del pont d'Alcántara sobre el riu Tajo. En la base de la falla em vaig quedar un moment per a observar a una parella d'ancians, ella asseguda, i ell, que semblava el seu majordom, sostenint un canelobre. Les figures ara modernistes havien canviat bastant de quan nosaltres érem joves. Però segur que seria tendència, ja que en un dels banderins constava el primer premi de la secció primera; un altre que citava de l'enginy i gràcia.

Eren les dues de la tarda i cansat de tant de tràfec em trobava assegut en un altre banc pròxim a l'església, el mateix en què vaig demanar a Teresa que ballés amb mi en la revetlla d'aquell espai pesquer. Vaig deixar la maleta al costat i, amb tota la dignitat del món, vaig contemplar les copes dels pins, testimonis del nostre primer bes. L'entorn estava intacte, fins i tot, el fanal que il·luminava una zona deserta i que alguns s'ocupaven en què fera de diana amb un tirador a la bombeta per a tenir intimitat.

A la mercè dels records, aspirava aquella olor de la mar que m'inundava com les gavines que voletejaven amb els seus granits sobre la desembocadura del riu Sant Nicolau. Allò era el que jo necessitava per a tornar a sentir-me prop d'ella. Vaig mirar la serra per on s'amagava el sol i que s'encarregaria de difuminar tota la gamma de colors en els capvespres. Crisi? Vaig tornar a recordar als meus companys de dòmino de Toledo i em va entrar la rialla. Què sabien ells de crisi? La meva crisi va arribar aquell dia en què la vaig perdre i que ja mai vaig ser capaç de trobar a ningú que mitigués la solitud en la qual jo romania.

96 Vaig baixar amb cura les escales portuàries i vaig entrar en el restaurant que ja feia olor de fideuà; no vaig poder menjar una ració perquè les servien per encàrrec, però sí que vaig degustar petxines i mitja dotzena de sardines, i com no, una sépia amb la seva maionesa. Un gotet de vi blanc va satisfer la meva gaubança.

Passejant vaig arribar on va existir un desballestament de vaixells, allí em vaig tombar en la gespa i vaig mirar al cel amb l'únic interès de veure-la; només va arribar a mi quan vaig tancar els ulls, el seu somriure em va portar al somni i em vaig despertar amb les campanades de l'església del Grau. Un dels pescadors em va fer el favor de demanar-me un taxi.

Sense tot just adonar-me'n, vaig arribar al carrer posterior de l'hotel que, en el seu dia, va ser afectat per un atemptat d'ETA. Ho sé perquè el meu net m'ho va comentar quan em va fer la reserva. En entrar al carrer, on estava la porta principal, em va cridar l'atenció que hi havia un cotxe estacionat idèntic al de la meva filla. Abans de creuar la vorera, la porta de l'hotel es va obrir i va sortir corrent el meu net, després d'ell, els meus fills que van formar un rogle per a abraçar-me tots alhora. Entre les seves cames, la xicoteta Melina va acudir com un "saltimbanqui".

—Ho sent, els vaig confessar el nostre secret —em va dir el meu net, confident informàtic en l'organització d'aquella aventura.

La meva filla em va mostrar el meu necesser i me'l va acostar.

—T'has deixat les teves pastilles, hem vingut a portar-te-les.

—Hem encarregat una fideuà per a demà —va intervenir el meu gendre.

Allò em va fer sentir com un nen, al qual han descobert la seva entremaliadura i vaig respondre pletòric:

—Sou la meva millor medicina. Gràcies!

Entre mites i mercats: La contrucció de llegendes econòmiques

Salvador Gregori

Les societats necessiten relats que donin ordre a un pensament col·lectiu contribuint a articular un sentir comú identificable per i per a tots. Si això és important en molts aspectes de qualsevol societat organitzada entorn d'una qüestió concreta, més ho és si es tracta d'un aspecte nuclear tan bàsic com és l'economia. En els últims cent anys, els dos sistemes econòmics que han competit per a imposar el seu relat han estat, amb totes les seves variants intermèdies, les societats basades en el lliure mercat i propietat privada front aquelles amb economia planificada i propietat col·lectivitzada. Cadascuna ha construït els seus propis mantres, les seves certeses aparents, les seves veritats inqüestionables, és a dir, les seves llegendes.

A continuació de manera breu i resumida alguns dels imaginaris col·lectius de cadascun. La mà invisible del mercat: Concepte proposat per l'anomenat "pare de l'Economia", Adam Smith, suggereix que, en un mercat lliure, la cerca individual de beneficis condueix automàticament al benestar col·lectiu. No obstant això, aquesta idea romàntica no es compleix i solament hem d'observar el que en realitat està succeint: en nom del lliure mercat cada vegada hi ha menys mercat. L'agrupament entorn de grans corporacions que absorbeixen empreses de menor grandària van reduint el nombre de participants on triar. Els preus ja no són el resultat de l'oferta i la demanda si no que es fixen per posicions de domini d'un nombre cada vegada menor d'empreses. Les empreses elèctriques, les de combustible, els bancs, les d'alimentació, les de distribució, etc. Són exemples que tots coneixem perfectament respecte a les seves pràctiques oligopolístiques on falla el mercat i on el ciutadà paga els seus abusos de poder.

La igualtat d'oportunitats: El capitalisme sovint s'associa amb la idea que brinda igualtat d'oportunitats per a tots. No obstant això, els crítics assenyalen que factors com l'herència, l'educació i altres determinants socials poden limitar significativament les oportunitats per a la majoria de les persones. En el seu monumental assaig "el Capital en el segle XXI", *Piketty demostra amb dades de molts països que el creixement econòmic no mitiga de manera natural els contrastis ens els més i els menys afavorits i que l'acumulació de riquesa no és una conseqüència de la igualtat d'oportunitats si no que ve condicionada, en la immensa majoria de vegades, per l'origen i naixement. Un informe de la societat de serveis financers suïssa UBS assegura que, per primera vegada, els mil·lionaris han acumulat més riquesa per herència que per iniciativa empresarial i que el sorgiment de nou-rics per herència i no per treball propi serà una tendència durant els pròxims 20 anys, ja que més d'un miler traspasaran als seus fills 5,2 bilions d'euros.

L'eficiència del mercat: Se sosté que els mercats lliures són inherentment eficients ja que, tal com afirma el premi Nobel Robert Lucas, els agents econòmics formen les seves expectatives de futur amb ple coneixement de totes les relacions econòmiques i sobre la base de tota la informació disponible. Però l'experiència demostra que això no és així: les diferents crisis financeres viscudes al final del segle XX i la gran recessió provocat pel crack financer de 2008 ens mostra que els mercats ni són racionals ni eficients comportant-se en massa ocasions més com a autèntics casinos d'apostes abans que espais on la racionalitat inversora està regida per la prudència i el rigor econòmic.

La reducció d'impostos augmenta la recaptació fiscal: Aquest és el resum que Arthur Laffer, professor d'Economia de la Universitat de Chicago, va exposar a dirigents del Partit Republicà dels EUA en la seva teoria sobre un tovalló de l'Hotel Washington de la capital estatunidenca, en el qual mesos abans s'havien filmat algunes escenes del Padrí II.

100 Convertida en una espècie de Sant Greal del pensament de dretes, la corba de Laffer sempre ha demostrat la seva ineficàcia en aquells llocs on s'ha implantat. Si Ronald Reagan va tenir el major dèficit fiscal de la història nord-americana aplicant-la, més recentment, l'efímera primera ministra del Regne Unit, Liz Truss, va haver de dimitir després de l'anunci de baixada massiva d'impostos que va causar un tumult en els mercats financers enfonsant a la lliura esterlina a un mínim de 37 anys enfront del dòlar davant la perspectiva d'enfonsament dels ingressos públics que s'anava a produir i el seu enorme forat pressupostari.

L'economia planificada amb propietat col·lectivitzada, també coneguda com a socialisme i/o comunisme, ha estat objecte de diversos debats i crítiques al llarg de la història.

A continuació, es presenten algunes crítiques que a les típiques “llegendes” associades a aquesta mena d'enfocament econòmic:

La igualtat total

Un dels mites associats a aquesta mena de sistema econòmic és la creença que garanteix una igualtat total entre els ciutadans. El socialisme marxista cerca la igualtat social a través de l'eliminació de la propietat privada i la creació d'un sistema econòmic basat en la propietat col·lectiva i la distribució justa dels recursos. Però en la pràctica, i aquí estan els múltiples exemples històrics, els sistemes col·lectius habitualment experimenten desigualtats en termes d'accés a recursos i oportunitats, i que la igualtat total és difícil d'aconseguir. La superestructura de poder, els politburós associats a escassos membres que tenen el poder, són una espècie d'aristocràcia econòmica amb molts més privilegis que la resta dels ciutadans.

La bondat de l'eliminació completa de la propietat privada

Encara que el socialisme clàssic prioritza la propietat col·lectiva o estatal dels mitjans de producció per a evitar l'explotació econòmica dels treballadors i la desigualtat social, alguns crítics sostenen que la seva eliminació completa porta a la falta d'incentius per a l'eficiència econòmica i el desenvolupament de la innovació. En eliminar-la s'impedeix la possibilitat que les persones siguin propietàries i prenguin decisions productives de millora en el desenvolupament d'un negoci propi al no revertir els resultats en ell mateix. A més, el control estatal absolut de l'economia tendeix a produir ineficiències i portar a una burocràcia excessiva amb decisions massa allunyades de la realitat econòmica per les elits planificadores que desconeixen el dia a dia de l'empresa i la seva producció.

L'eficiència de l'Estat en la gestió econòmica

Si en situacions d'emergència nacional, com pot ser una guerra, una pandèmia, una crisi humanitària o una situació de catàstrofe natural, tots coincideixen que l'Estat ha de posar-se al capdavant de decisions que no han d'encarregar-se pel mercat en requerir-se una direcció única i poder gestionar de manera eficient tots els aspectes econòmics i socials, aquesta enorme força unificada que representa l'Estat, en l'esdevenir quotidià es transforma en burocràcia estatal, ineficiència econòmica i propensió a la corrupció d'unes poques elits dirigents que prenen les decisions de forma centralitzada bloquejant l'economia i el desenvolupament econòmic.

La desaparició de les classes socials

L'objectiu d'aconseguir la igualtat social entre els ciutadans és un pilar fonamental de les llegendes de l'esquerra. Si pocs podem estar en contra d'una aspiració tan elevada, si es complís, la realitat és bastant diferent ja que en massa ocasions, i a la vista és als països d'economia col·lectivitzada, la igualtat no s'aconsegueix fent pujar als més desfavorits si no que es realitza mitjançant la igualació cap avall del conjunt de la societat. Si això ja en si és rebutjable, més ho és si simultàniament existeix una elit dirigent que acapara tots els beneficis i gaudeixen d'una posició immensament afavorida respecte a la resta. Desgraciadament el que comença amb una pretensió il·lusionant acaba amb uns pocs tenint de tot i la majoria sense tot just res.

Tal com afirmava l'economista nord-americà John Kenneth Galbraith, sota el capitalisme, l'home explota a l'home. I que, sota el comunisme, és exactament el contrari. És a dir, el mateix. La frase és pessimista, però no li falta raó. Tots dos sistemes tenen una teoria agradable, però necessiten uns ferris mecanismes de control perquè no es descontrolin.

L'aportació dels Nobel Acemoglu i Robinson en el seu magnífic llibre “Per què fracassen els països: Els orígens del poder, la prosperitat i la pobresa” publicat en 2012 on els autors aprofundeixen en nombrosos aspectes de l'economia, la sociologia, la política, la religió, el dret o la història, és una anàlisi dels motius que porten a uns llocs, nacions o territoris a prosperar sobre altres. La principal tesi del llibre es basa en la idea que són les institucions que regeixen un determinat territori les que ho faran prosperar.

És la forma en què les societats s'organitzen, si són respectuoses amb la propietat privada, garanteixen una separació de poders efectiva i possibiliten el correcte funcionament d'una economia, la qual cosa garantirà que es perpetuïn al llarg de la història i que tinguin una bona qualitat de vida.

**Si no es compleixen
aquestes condicions,
totes les llegendes
en matèria econòmica,
simplement són això: llegendes.**

La mort d'un poeta

Joan Deusa

Estirat en el llit, o gitat al sofà,
el poeta no pot eixir de casa seua.
Hui cuinarà arròs i demà una sopa.
Corfes de mandarines perfumen els prestatges.
Què se n'ha fet de tot? escriuré al poema.
Un dia tot s'acaba. Miraré el capvespre,
tindrè un pensament i després moriré.
Dos pardals van entrar en casa del poeta.
I van trobar molletes de pa sobre els cabells.
Senyor jutge, sisplau, conteste la pregunta.
Què estava pensant, llavors, quan va morir.
Ell no pensava en res. Ha mort mentre dormia.
Exacte, senyor jutge, quin és el darrer somni.

La llegenda dels jubilats

Lluís Estruch

JA M'HE JUBILAT...

La paraula jubilació prové del llatí, de la paraula jubulare, amb una influència hebrea, que significava llançar crits d'alegria. És per això que, de vegades, les persones en referim a la jubilació com l'edat daurada... Açò és una llegenda que arriba fins als nostres dies. En realitat no sempre és així, ja que cada persona és un món i en cada món poden passar moltes coses.

Tot açò va començar en el temps dels romans, quan crearen unes normes de protecció dels majors, per cercar una ajuda digna. Fou la Lex cionaria, amb la que els fills devien de cuidar als pares quan es feren majors. Posteriorment ho feren també per al soldats romans que estaven molts anys lluitant per l'imperi.

Però la versió actual dels jubilats i pensionistes ve del temps de Otto von Bismarck en 1881, a l'Alemanya del Kaiser Guillermo. En aquesta disposició està basat el nostre sistema de pensions públiques de repartiment, que es va configurar el 1978 i que ha sofert diverses reformes fins al nostres dies.

Els comentaris que t'arriben quan et jubiles, si es que arribes, són diversos i de tots els colors. Els companys de treball et feliciten i ja et redireccionen cap a la llegenda: et desitgen uns anys de benestar, tranquil·litat, assossec, quietud, placidesa i ... De sobte despertes de la llegenda i comproves que tot no és així...

Després d'uns dies d'aclimatació a la nova situació, comencen a arribar els encàrrecs: Ves i compra, ves i deixa-li, recull al xiquet a l'eixida de l'escoleta, porta'l a anglès, tens la persiana per arreglar, ajuda a fer els deures que no ho entén, acompanya'l al parc que ha de jugar una estoneta, ensenya-li a cosir un botó que sa mare no sap... Tasques que els iaies realitzem de bon grat i amb molta estima, ja que en la jubilació poden tirar una maneta a fills/es i néts/es i en molts casos ajudar-los econòmicament ja que la situació actual de crisi, colpeja durament a la gent jove.

Un punt també important és la quantia de les pensions que reben després de molts anys de treball. Darrerament s'han actualitzat a l'IPC, ja era hora, recuperant un poc més el poder adquisitiu dels jubilats/des i al mateix temps de les persones que depenen d'ells.

Menció apart tenen aquells jubilats/des que no poden rebre cap pensió per no haver cotitzat el suficient durant la seua vida laboral. En molts casos perquè l'empresari que els va contractar, no van declarar a la Seguretat Social tots els dies treballats, temes ja prescrits i que no tenen cap solució. Sempre els queden les no contributives, clar...

Tots els plans que puguem organitzar amb la gent gran ajudaran a estrènyer els vincles afectius, a millorar la convivència, a tenir més complicitat i a desenvolupar l'empatia. En definitiva, es tracta de fer-los sentir vius i que són molt importants a les nostres vides.

Llegendes: La veu dels nostres

Daniel Martí Sancristóbal

No sabem res de les llegendes originals, d'aquelles en les que les primeres comunitats d'homínids amb capacitat per a la imaginació, la memòria i la paraula, anaven contant i generant al llarg dels temps, sempre al vespre, al voltant del foc. Un foc que, tot siga dit, oferia refugi en espantar a les feres i fer calor per suportar els hiverns i entorn del qual i sense el qual els homínids no hagueren sobreviscut i evolucionat cap al sapiens. Tal vegada per això, ambdós elements, el foc i la paraula, ens constitueixen.

Però què conten les llegendes? Què revelen les llegendes que ens resulta al mateix temps, tan misteriosos però proper, tan fantasiós però possible?

Tota llegenda ja suposa una amalgama d'idees, creences i narracions recollides d'ací i allà al llarg del temps, que van fonent-se en el cresol que cada comunitat determinada va elaborant en funció del seu propi esdevindre. Les llegendes són contes, faules, exemples que servien per a recordar a la gent, que allí es seien, la seua condició, expressant a través de l'habilitat de la paraula i el seu efecte de la metàfora, el valor simbòlic de les coses i les accions per a eixa comunitat humana. Les llegendes ens parlen de nosaltres mateixa, de l'origen de la nostra condició, de les nostres pors ancestrals, de la nostra relació amb la naturalesa, de les nostres relacions en la comunitat i la rellevància de les nostres accions: treballs, arts i oficis. Per tot això, les llegendes tenen un triple caràcter: psicològic, sociològic i antropològic.

Però no sols és el *què*; compta – i molt – el com. És a dir, compta molt com es conten. L'ambientació: el vespre, l'obscuritat que ens oculta el món exterior i ens predispesa al recolliment, a la mirada interior; el cercle entorn d' un foc, una llar o una làmpara; el carisma i la rellevància social del narrador: un xaman, un cap, una matriarca o qualsevol dels iaïos, les veus dels quals ja ronques i greus ressonen tant des del fons que pareixen proferir veritats atàviques i els rostres dels quals envellits pel temps li oferixen major solemnitat; les metàfores que envolten l'oient en la boira dels símbols entre els quals ha de bussejar extraent la seua sempre ambigua interpretació. Tot coneixement era transmés així en un grau tal d'emoció que es gravava en la memòria de l'individu, a qui li seria ja impossible oblidar-ho i que permetrà, al seu torn, transmetre a les noves generacions. I així, les llegendes d'una comunitat o d'un poble, guarden la seua memòria.

Les llegendes no són sols coses del passat: travessen el temps, en principi, oralment i després tant oralment com per escrit: els pretèrits xamans, els antics contadors de mites, els rapsodes, els joglars medievals o els poetes i escriptors moderns. Però també entre un altre tipus de persones: els cecs, que des de temps remots apareixen en la nostra tradició literària espanyola i que en estar privats de la possibilitat de realitzar altres treballs, usaven la paraula com a mitjà fonamental de guanyar-se la vida; o les filadores que durant les seues jornades s'envoltaven de xiquets i mossos; o eixes altres dones velles i venerables que feien rogle durant les nits després de llargues i esgotadores jornades agrícoles; i així en tants oficis, moments i llocs. No hi ha lloc, poble o ciutat, que no tinga les seues llegendes.

Tal vegada hui, perduts en un món en el que la racionalització científica ens desvincula d'allò emocional, que la imperant i aclaparadora tecnologia ens confina a la individualització, que el bombardeig incessant de la informació ens accelera, que el treball productiu ens roba temps, que la recerca de millores laborals ens desplaça lluny del lloc dels nostres, que estem perdent el concepte de comunitat i les nostres vides fluïxen sense un sentit de pertinença. Tal vegada per això reunir-nos davant d'un foc i donar-li veu a les llegendes dels nostres majors ens reconforta tan encara. Tal vegada hui, la paraula i el foc ens reconstituïsquen

Llegenda

Vicente Pardo Marí

*Vella viatgera, sàvia i mil·lenària,
veus i oïdes, al temps fan transport,
fantasma d'un món mort, que et deixa absort,
de ment en ment va, dement presidiària.*

*De la incertesa fidel partidària,
veritat i mentida enyorant el nord,
borrós record, en etern desacord,
del sentit comú, vil cruel adversària.*

*Empresonada en paper ploma i tinta,
el seu passat, mai caurà en l'oblit,
present i futur acull, a tir d'ull.*

*En totes les generacions fa quinta,
petjada en tots els confins ha establert,
inexorable, mil gestes recull.*

*Històries en remull,
buscant un cor valent que les asseque,
en eixa porta oberta... Al qui? Al què? Al com?*

Mites, curiositats i falses aparences legals

Maria Sospedra

Hauríem de començar pel principi, el Dret existeix des que existeix la civilització, atès que són les normes bàsiques per a ordenar un grup convivent de persones, i com tot en el temps es va desenvolupar renovant-se amb el pas de les noves eres, des d'Atenes arriba el primer advocat considerat com a tal, va ser Periclés, militar estrateg amb gran oratòria, la qual empraven per a dirimir quants litigis sorgissin. Era costum que en vies de solucionar els conflictes podies anar acompanyat d'un amic o familiar que t'ajudés en el teu defensa, d'aquí deriva el significat llatí d'*advocatus*, “el que és anomenat en auxili”.

Avancem una mica més en el temps i arribem a l'ús de les togues en els judicis, l'ús de les mateixes també denotava l'estatus d'aquell que la vestís i el seu ús ve implantat a Espanya per Felip II.

Una altra curiositat d'aquest món legal i que també situa la *categoria* de les persones portadores, són les punyetes, aquests laboriosos encaixos agafats a les bocamànigues de les togues que només poden lluir els magistrats, fiscals, secretaris judicials, degans de col·legis professionals relacionats amb el dret i doctors d'universitat.

En conseqüència els comentaré la procedència de la famosa i molt espanyola expressió “Ves-te a fer punyetes!” la qual ve derivada de quan se sentenciava a presó a les dones per allà pel segle XIX, a Espanya. Aquests eren els treballs que realitzaven durant les seves estades carceràries, de fet més d’una condemnada reincident haurà reconegut el seu treball en aquell que la jutgés de nou.

A continuació, els contaré quina és la vida de l’advocat en l’actualitat que per haver-la viscut un temps i tenir un entorn jurídic em resulta molt pràctic per a il·lustrar-los algunes situacions que se’ns presenten.

Es diu que qualsevol professional del dret ha de ser seriós, respectable i molt hàbil, com hem vist anteriorment, perquè per a això ha estudiat una de les carreres universitàries amb més llibres, codis i estatuts per assignatura. Doncs bé, anem desgranant aquelles veritats que no són certes sinó contes xinesos.

Si bé és cert que tenim facilitat en les paraules, no tant en l’actuació perquè hem de mantenir les formes i la serietat davant el Tribunal o inclòs davant el client.

Aquest client que entra desdenyat al despatx, crispat per la seva situació i amb la seva veritat infinita sobre aquest tema, narrant amb les seves paraules, que d’assegurança desitjarà escoltar en la vista oral i que de no ser a si i perdre la raó recauran amb tota la seva força sobre el pobre lletrat, que potser ha estimat no pronunciar per no ser fons de l’assumpte però si per contra el judici va bé i es guanya les pretensions dels nostres client sempre serà per allò que et van dir...

I que comentar de quan sol·licites una provisió de fons, ningú sap perquè i perquè serveix això com tampoc és de fàcil explicació, la figura d’un altre gran professional del dret, el procurador, sense ells, els advocats ni podríem parlar per veu del client, ni recordaríem la meitat dels temuts terminis.

Faré un apunt sobre els terminis, existeix una llegenda sobre el millor advocat de la història d'un costós i canviat de nom despatx, a qui se li va passar un termini i es va retirar de l'exercici d'advocat. Moralitat; MAI HA DE PASSAR-SE UN TERMINI.

Tornant a la minuta, aquesta que ja cobraràs algun dia per allà quan ni et recordis de l'assumpte, perquè hauran passat com 3 o 4 anys... el client sol dir que les justícia és cega (a vegades) però cara de collons... No amics, el que és car és que la persona o persones que defensin els vostres interessos siguin eloqüents hàbils per a retorçar cada article en el vostre benefici perquè al final de l'assumpte, en el judici, l'arbitratge, o un simple acord, la vostra veritat, sigui la que prevalgui...

Per a tancar l'article, i per a una millor convivència, quedin-se amb la idea de Ulpiano, una altra gran figura del dret qui defensava tres principis bàsics:

**viure honestament,
no danyar als altres,
i donar a cadascun el seu.**

Gràcies per la seva atenció ja que una altra veritat innegable, és que el Dret és necessari per al nostre dia a dia, curiós per a alguns però gens divertit per a uns altres.

Les Llegendes de la falla

Ramon Marí Bohigues

*En el si d'una falla cap tot,
i tots caben en s'ha agenda,
hi ha qui passa de calbot,
i qui es converteix en llegenda.*

*La llegenda del faller,
que de fer no en fa un brot,
ara que contat per ell,
pareix que ell ho fa tot.*

*La llegenda de la fallera,
que sempre du el monyo fet,
però com dorm eixa rica,
es deixa el cap al necesser.*

*La llegenda del cuiner,
que a força de fer beuratges,
s'ha tret el títol de paeller,
i li fugen fins als hostatges.*

*La llegenda del faller,
que el dia de la plantà,
té una polaina en l'esquena,
o està ferit en la mà.*

*La llegenda de la fallera,
que ho sap tot de tot el món,
qui s'ha fet vestit d'estrena,
o qui estrena Wallapop.*

*La llegenda del casal,
de nit sembla un aigumoll,
entre el que cau i es tira,
sempre està aigua al genoll.*

*La llegenda dels fallers/es,
que el seu hàbitat és la barra,
sempre indagant tu que beus,
i emboscats a la caça.*

*La llegenda de la fallera,
que és una perepunyetes,
de dia sòbria i austera,
de nit llacets i puntetes.*

*La del faller escopeta,
que sempre està pegant tirs,
jo faré o faria i sols fa la punyeta,
i mai s'acaba de decidir.*

*La llegenda del president,
càrrec molt sacrificat,
sempre està pegant bregues,
o a ell li estan bregant.*

*La llegenda del tresorer,
que diu, els diners s'han esgotat,
però té un superpoder,
i el pressupost ix quadrat.*

*La llegenda del secretari,
sempre carregat de papers,
i quan en busca un,
resulta que no apareix.*

*Potser m'oblidi d'algun,
perquè són molts i variats,
potser no estan tots el que són,
però tots els que són estan.*

Llegendes falleres...

Cristina Martí

Són moltes les anècdotes o llegendes que han perdurat amb el temps, les quals, en el fons ens transmeten eixa personalitat “especial” del faller i les seues ganes de fer festa. Recordem en este article algunes de les més antigues que de segur, alguns haureu llegit o escoltat dels fallers més veterans, però per a altres fallers i falleres, potser són desconegudes i les volem compartir...

116

De com es va plantar la primera falla al Grau...

Realment la primera falla al Grau es va plantar al 1930. Conta la llegenda que havien sobrat dos caps de ninots modelats d'una falla de Gandia, un d'home i un de dona i Vicent “*el Geperut*”, els va portar al Grau. En veure'ls, la tia Encarnació Reig va pensar que amb aquells ninots podrien muntar una falla i aleshores li ho comentà a Rafael Bigné, grauer, autor teatral i poeta, al qual li va agradar molt la idea i enseguida es va comprometre a fer l'armaçó. Calia veure com completaven els ninots i a qui representarien aquests. A l'home li posaren una gorra de capità i a la dona un cabasset d'on penjava una penca. Van decidir que els ninots representaven a la tia Paquita “*la del riu*” i al tio Vicent, “*el de la Draga*”. En la base es va representar la platja de Venècia, posant brossa i uns ànecs de cartó. El xiquet Paco Martí ho va pregonar pels bars del Grau. En escampar-se la veu a qui representaven els ninots, va sorgir la polèmica, ja que aquestes dos persones vivien juntes a Venècia. Va ser tan gran l'embolic, que de nit es vetlava la falla per evitar que la cremaren. Finalment,

perquè s'acabara la polèmica, la falla, primera falla del Grau, es va cremar pel matí el dia 19 de març. Durant els tres anys següents va continuar fent-se la plantà d'una falla, quan arribava Sant Josep, més no hi havia cap comissió oficial.

Les falles del 36...

La primera comissió fallera del Grau, que va nèixer amb el nom de “*Comité Faller*”, es va crear al 1935, plantant-se la primera falla “oficial” del Grau en 1936. L'exercici va ser tot un èxit, el primer gran èxit de la Falla del Grau. Tot va començar el 19 de febrer de 1936, al teatre Royalty de Gandia, amb la Presentació de les Belleses Falleres, sent presentada per part de la falla del Grau, Isabel Morant Martí i on el públic assistent va elegir amb el seu vot la que seria màxima representant de les falles de Gandia. El 6 de març, davant notari, al Teatre Serrano es va anunciar la guanyadora, que va ser la representant del Grau, sent proclamada Fallera Major de Gandia. Conta la llegenda que amb tal motiu, el Comité Faller del Grau, encapçalat per Enric Frasquet, va preparar tot un seguit d'actes per fer al Grau la festa més gran possible. De fet, hi havia més festa al Grau que a Gandia. Es van fer albades a “*Beliu*”, la Bellesa Fallera, a la Plaça d'Orient, per part de Rafael Bigné. Coets i cercaviles emplenaven de festa tots els carrers del Grau. Rosa Heras “*la barbera*” i Remedios “*la Filasa*”, recordaven sempre als festers en cercavila pel carrer La Verge i l'ambient d'alegria que emplenava tot el Grau. El lema de la falla, plantada davant de Casa Paco, era “Les eleccions”, les quals el 16 de febrer d'aquell mateix any havia guanyat el Front Popular. Dalt del cadafal hi havia una gran urna, rodejada de ninots. Com no, la primera cremà d'una falla “oficial” del Grau havia de ser original i així va ser. A la comissió li se va ocórrer parlar amb els esportistes del Club de Natació i fer una carrera de torxes. La meta seria la falla i el guanyador tindria l'honor d'encendre-la. Tal esdeveniment havia de quedar als anals de la història. Eixe any, no sols s'havia creat la primera comissió i s'havia plantat la primera falla oficial del Grau, a més, s'havia plantat la llavor que hui en dia, huitanta set anys després, continua viva al cor dels fallers.

La falla que el vent s'emportà...

Amb motiu de la guerra i postguerra, al Grau es va deixar de plantar falles. L'any 1946 es va constituir la Junta Local Fallera de Gandia i de nou es va constituir la comissió fallera del Grau, tornant-se a plantar falla en 1947. Els fallers del Grau, amb l'originalitat que els caracteritzava, van decidir plantar la falla al port, dalt d'una balsa de fusta, dins de l'aigua. No es podia dir que no tenia risc... La falla estava coronada per un gran polp i criticava a tots els sectors que “treien el suc” a la taronja.

Alguns dels versos de la crítica deien:

*“La falla s’ha de plantar
en el moll, enmig del mar,
perquè la vegem tots,
i advertim, que fins els ninots,
tenen costum de nadar!”*

*Un polp de grans dimensions
(ací es crien a muntons)
aprisiona entre les potes...
(tenen doble que les rates)
a una taronja molt sana...
(de la terra valenciana)
volent exprimir-li el suc,
(això ho sap fins el més ruc!)...*

Però aquell any va hi haure molt mal temps i el fort temporal va destruir la falla. L'experiència no va ser gens bona i mai més es tornaria a plantar una falla al port...

Fent cavalcada...

Que el Grau sempre ha sigut molt fester, la història i les nombroses anècdotes de la seua gent ho acrediten. Un dels Grauers que molt a sovint tenien ganes de festa i disfresses era Ramón Rodríguez Milvaques, iaio meu i de Toni el pastisser (*“de tal palo, tal astilla”* diuen...). En vàries ocasions, Ramón acabava de treballar al moll i tardava en arribar a casa. Un rato després el veies pel carrer disfressat. amb la tia Isabel “la Pastaora”. Tots dos havien decorat un carro, s’havien disfressat i havien “armat” una cavalcada. Ma mare recorda que disfressat feia com que arrancava queixals a la gent.... Li agradava molt fer festa.

Quatre amics amb ganes de falla...

La Falla Grau va renàixer al 1955 per iniciativa de quatre amics. Al Foc i Flama de l’any 1955 apareix l’esbós de la falla que va construir Juan Solís en temps rècord, ja que el 11 de febrer la Junta Local va aprovar la sol·licitud d’aquest grup de fallers que volien recuperar la festa. Al monument destacava la torre del rellotge del port i els ninots eren els quatre fallers que havien plantat la falla.

*“Quatre amics en santa pau
sense demanar ni un clau
i sense tindre un gallet,
en ràpid pensat i fet
han alçat falla en el Grau.*

*No volem que pense algú
que portem mala intenció;
tot és broma i diversió
i els quatre ninots són cada ú
els ninots d’esta funció”.*

De les carrosses....una falla....

En la dècada dels cinquanta les festes de la Mare de Déu del Carmen es celebraven molt intensament al Grau i dels actes formava part una gran cavalcada de carrosses. Molta gent dels pobles dels voltants venia al Grau a gaudir de les festes. L'any 1957 desfilaren vàries carrosses que en acabar les festes quedaren retirades. Pensant què podrien fer d'elles, Juan Solís, Andrés Marzal Capsir i Josep Moncho Rihuet van pendre la iniciativa d'afegir a aquelles restes de carrosses més elements com bases, ninots, etc...i plantar una falla. I així va ser. En el cine d'estiu del Grau aquelles restes de carrosses es van transformar en el que seria la falla del Grau, aleshores infantil, la qual guanyaria el primer premi.

La falla del descontent....

L'any 1968, la falla del Grau, de Pascual Carrasquer, portava per lema "Peixca esportiva" i destacava en ella una gran llauna de sardines, al cadafal, dalt de la qual hi havia una sirena. Va guanyar el 3r premi, però els fallers estaven descontents perquè pensaven que era injust i s'esperaven un premi millor. Per tal de manifestar la seua protesta a la Junta Local, els fallers van posar un cartell en la falla, que no es va llevar fins la cremà. En el cartell es podia llegir: "*Viva la independència fallera en Gandía. No contamos contigo*"... I encara que, com solem dir, "*Tot és falla!*" les expectatives que els mateixos fallers ens creem, quan no es compleixen, no contribueixen a la germanor...

Si no vols caldo... dos falles...

L'any 1974 va sorgir una nova comissió de fallers al Grau, la Falla Estudiantil, en la qual hi havia tres seccions: *Estudiantil*, dedicada a la joventut; *Casades*, representada per un grup de dones casades del Grau i *Infantil*, per als xiquets. Sumant aquestes a la Comissió "oficial", ens podem imaginar l'embolic que es va crear, doncs el reglament feia impossible la existència de dos comissions en la mateixa barriada fallera. La Junta Local, en diverses reunions que van tindre lloc en la Casa Abadia, va "mediar" entre les dues i finalment es va arribar a un acord. La Falla Estudiantil es faria càrrec de la meitat de la despesa de coets i

de la meitat de la despesa de la banda de música, a canvi de ser considerada com a una part integrant de la Falla Grau. Amb l'ajuda de molts simpatitzants, la comissió Estudiantil va dur a terme la construcció de la imatge de Sant Josep que des d'aquell any, ix en processó pels carrers del Grau cada déneu de març. Més l'acord entre les dos comissions era prou fràgil, com es va demostrar a l'hora de fer les cercaviles i altres actes. Tots els dies de falles, a través dels micròfons de Radio Gandia, anaven narrant-se els succeïts diaris, que no eren pocs... L'any següent va tornar la pau i la comissió Estudiantil es va integrar en la comissió "oficial".

L'estrena de l'himne de la falla...sense fallers...

L'himne de la Falla del Grau el va fer l'autor Ignasi Moreno. Es va estrenar el 12 de març de 1978 a la sala Gesmil de Gandia, per la Societat Unió artístic-musical Sant Francesc de Borja, baix la direcció de Rafael Giner. Es tractava del primer concert de la temporada i entre altres obres, s'estrenava l'himne de la nostra falla. L'anècdota va ser que malgrat a ser un diumenge, sols va assistir per part de la comissió el faller Àngel Martí, mon pare. Quan ho recordava, ens ho contava enfadat realment, perquè no comprenia com no havien fet cas els fallers.... El temps va passar i hui en dia ens sentim prou orgullosos quan l'escoltem i el cantem a les presentacions.

Al llarg de la història de la nostra falla, moltes han segut les llegendes o anècdotes viscudes pels fallers i falleres. He volgut recordar sols algunes de les més antigues que de menuda em van contar. Més són tantes les vivències que el pas dels anys ha donat, que amb elles es podria fer un gran llibre, en memòria tal vegada, d'aquells fallers i falleres que amb el seu esforç i ganes de fer festa, van contribuir a fer de la nostra comissió, el que és hui en dia. Llegendes que deuriem conèixer les noves generacions, els xiquets i xiquetes que són el futur de la nostra falla.

FALLES S.A.

Alberto Bou Pérez

Director Museu Faller de Gandia

Sí, parle de SA perquè en termes econòmics aquesta, la societat anònima, està pensada per a un major número de socis, major capital i moltes més característiques empresarials que sembla que estan imposant-se o, al menys, revaloritzant-se en el món faller.

122 Però anem per parts, en primer lloc no és la meua intenció qüestionar d'una manera negativa aquesta forma d'entendre el moviment faller, però sí quan es fa des d'aquesta única perspectiva i deixa de costat tot allò que l'ha conformat fins ara i que, en la meua opinió, és l'essència de que la festa pugua continuar sent un cos que representa i reflecteix un sentiment col·lectiu únic al món.

És indissociable de l'activitat humana el context en el qual es desenvolupen tots els nostres actes, les infraestructures que propicien tots els àmbits vitals condicionen la política, l'economia, les relacions socials, la cultura i l'art. La variació en el sistema infraestructural comporta una variació en la concepció i realització de les nostres activitats humanes la qual cosa comporta creació i eliminació de formes col·lectives com un procés natural que, depenent del moment i de la intensitat dels canvis, perdura més o menys en el temps.

La festa de les falles és un exemple dins de l'àmbit cultural i artístic. Aquest cos que engloba una massa social determinada en un lloc geogràfic concret va sorgir, mitjançant el segle XVIII, perquè es van donar unes circumstàncies úniques en una societat amb una

realitat determinada. De la mateixa manera que el Flamenc, per ficar un altre exemple Patrimoni Immaterial de la Humanitat, naix i es desenvolupa amb les seues característiques en la societat andalusa.

La nostra Festa, reconeguda per la UNESCO en 2016, està estructurada en un tot complex del qual deriven una gran quantitat de rituals, activitats i costums que han estat transmises generació rere generació les quals no són renovables, en la seua essència, i són portadores d'una identitat pròpia.

Actualment les nostres infraestructures estan canviant a una velocitat difícil d'assimilar, tot és nou i necessari hui però demà es demostra obsolet. A més l'òrbita en la qual opera la societat occidental s'emmarca en un neoliberalisme que es defineix per la llibertat econòmica, la competència del mercat i la recerca de rendiments com a únic factor per a valorar la realització de qualsevol activitat. La iniciativa privada es prioritza com a model ja que "assegura" un millor rendiment i una millor eficàcia es a dir, l'objectiu és créixer per damunt de tot.

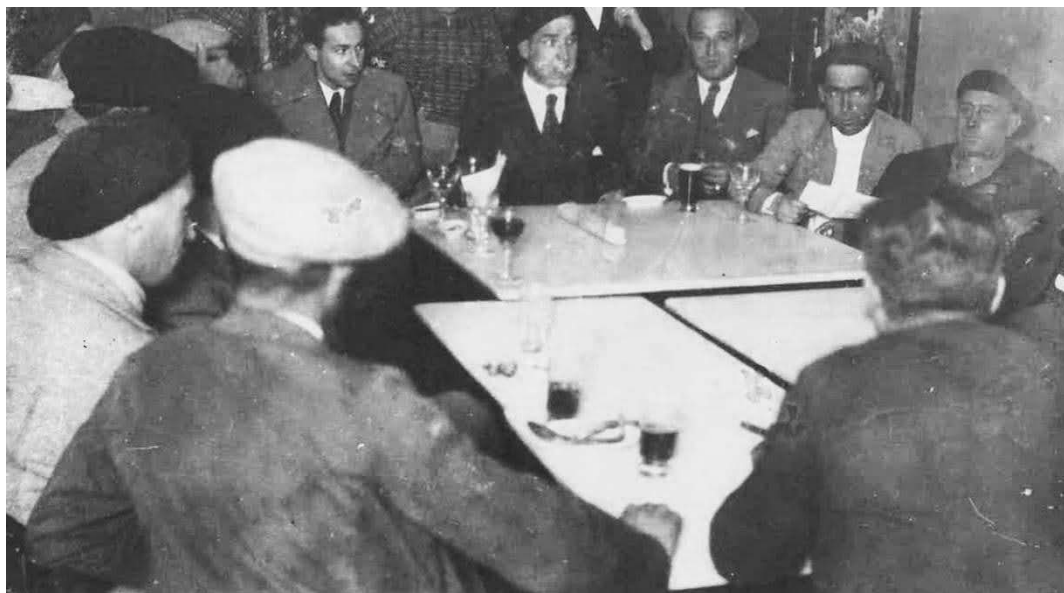
Quan he parlat de Falles SA, que em perdonen els economistes per les incorreccions que hi haurà en la utilització del terme per a aplicar-ho al meu argument, volia referir-me a la perillositat d'aquesta màxima neoliberal com a premissa per a organitzar la festa.

És evident que la part econòmica és fonamental en el desenvolupament de la festa, la recerca de rendiments positius propícia una viabilitat, l'elecció d'activitats que propicien guanys es presenta hui com una oportunitat d'autofinançament per a seguir creixent . Un altre aspecte bàsic és la consolidació del moviment amb una massa de gent que supera amb molt qualsevol col·lectiu, a més és necessari que aquesta es pugua nodrir de més actors ja que ells, les persones que hi ha dins de les falles i les seues accions , són les portadores del patrimoni i garanteixen la seua continuïtat en el temps. Aquest creixement que es presenta ideal dins d'aquesta lògica aclaparadora també té unes conseqüències que no són tan positives.

En primer lloc el moviment faller ha de fer autocrítica, parar, mirar-se i decidir cap a on vol anar. Cal dir que aquesta festa és el resultat de les tradicions , rituals i costums dels nostres avantpassats, molts d'aquestos elements poc o res han de vore amb l'objectiu del creixement total que en algunes polítiques va de la mà de la creació d'un producte turístic amb totes les connotacions que allò comporta. Un exemple és el Museu Faller de Gandia que s'ha convertit en el segon lloc més visitat de la ciutat a més de ser un referent de la difusió i conservació de tots els àmbits de la festa.

No crec que explotar tots els recursos dels quals disposem siga negatiu sempre i quan els components de la festa, les persones que pertanyen a aquesta manifestació cultural tinguen molt clar d'on venen, què representen i la importància que té allò que transmeten. La prioritat és enfortir el teixit social que sempre han tingut les falles, la seua capacitat de permeabilitat en tots els àmbits social i la seua relació amb el veïnat, aquest entès com a ciutat. Falles i ciutat han d'articular-se en una simbiosi que a la vegada siga viable cap a un futur no llunyà i d'altra banda mantinga les arrels i els valors que han fet de la nostra festa una identitat comuna.

124

*Constitució del Comité Faller de Gandia en desembre de 1934, embrió de l'actual Federació de Falles.
Font: Lloret Tarrasó, J., Coll Fornés J.J. Historia de las Fallas de Gandia.*

Les falles són quatre dies?

Fanny Vivens i Lucas

(per part de mare) - Fallera

125

Les falles són quatre dies.

Eixes són les paraules que hem hagut d'escotar durant la història de les falles.

I no, no són quatre dies. les falles són tot l'any.

Sempre hi ha alguna cosa i si no, ens ho inventem.

Revetlla popular, sol·licitem barres. Que ve la frescoreta, fem bunyols. Els Reis Mags i Pare Noel ens necessiten, ahi estem nosaltres. Festa blanca, Halloween, curses...

I amb alegria. Tot per la falla. Pessiguem on podem (o ens deixen...)

Darrere queda el recollir "una estoreta velleta per a la falla de Sant Josep" (tots hem cantat al llegir-ho. Jajaja).

La gent pensa que la festa és com abans, que es feia la falla en el baix d'una casa (alguna s'ha hagut de serrar per a traure-la) i es reunien en un bar per a parlar de falles, fer una trucada i au, xe! (que també era falla). I el barri col·laborava. “La voluntat per a la fallaaa!!!” Quasi tots obrien i alguns tenien preparades les monedes per a donar-les a canvi d'un rebut on deia que havia col·laborat amb la comissió. Les banderetes!!! i tornaven a obrir per a comprar-les i engalanar els balcons. I després estava el comerç del barri que participava en tot: llibret, rifes... I no és un mite!!! Passava encara queda gent que ho ha viscut.

I arribaven els tres dies de falles. Si, per als més joves, abans eren tres. No hi havia dia babau. El 16 a la nit s'encenia la metxa amb la plantà i PEING, PEING, BOOM!!! LA CREMÀ.

Però han passat els anys i han canviat taaant les coses...

Arriba el divendres o el dissabte i on anem? A sopar al casal. Entrepà i alguna cosa per a compartir i en acabar de sopar es passa la safata i PAGUEM la despesa de taula. Riures, tertúlies mil sobre falles i fallers... I arriba la reunió. “Diumenge cursa. Anirem a animar. Campanya del quilo, recollida en el casal. **ALGUNS VOLUNTARIS PER AL COBRAMENT DEL BARRI?** (silenci)

El cobrament del barri ja no ho fan moltes falles.

—La voluntat per a la falla!!!

—Jo no sóc faller ni tinc voluntat.

—Qui vullga festa que se la pague.

I portada en la cara. Això si, quan veuen el monument són els primers a dir, “vaja el món, quina falla tenim.” TENIM!!! Tenim...

I s'acaba la reunió. S'aprova? S'aprova.

I les falleres? unes *bufaores*. Tota una despesa per a lluir-se, com més millor. Doncs no, senyors. Moltes de les xiquetes es recullen diners per a comprar-se el vestit o s'esperen al "BLACK FRIDAY" (rebaixes de tota la vida) i a lluir ben boniques, que porten la festa dins.

I els xics? Amb la vestimenta tradicional, combinats de cap a peus, no com abans quan tots anaven de negre amb una xorrera que alguns de semblaven "El cantaor de La Puebla".

En fi, gràcies a Déu tot evoluciona. Sense desmerèixer l'anterior (que no vol dir el tradicional) ara tot està més organitzat. Se signen contractes amb artistes fallers, músics, piro-tècnica. Es paga llum, aigua, contribució, telèfon, assegurances de casal, danys a tercers, a quarts a quints...

Que no, senyors, que no! Que les falles no són quatre dies. Que ens posem a treballar DE-SIN-TE-RES-SA-DA-MENT tot l'any perquè TOTS s'ho passen bé els quatre dies.

127

Les falles són quatre dies? No per als fallers.

Però... Les falles són de quatre? NO... Però això ja és un altre article.

Manual per acabar en Artistes i Artesans fallers. Llarga vida al suro blanc!

Xavi Peiró

Bon dia a tothom de part del *GÜELO RABUT*.

El conte de hui, va dirigit als fallers jòvens i no tan jòvens que vulguen saber per què arribaran a contractar com a Artiste Faller al sr. Fu-Man-Xu.

Artesans i oficis de falla, ja perduts:

El Fuster de falla

Comence en un ofici tan nostre, tan endèmic que, fora d'ací, ni es coneix. El Fuster de falla començava la seua faena, només contractava l'Artiste. Per a mi, era en els remats i peces centrals, on més singular era la seua creació. El Fuster, a partir del monument contractat, començava a construir del no-res el remat en fusta, moltes voltes des de terra a la naia de la nau. Primer l'estructura i després, donat forma a la peça, llistons i dogues corbes a caramull per a recobrir tot en vareta de xop de dos centímetres d'ample per un mil·límetre de gruix, tota la peça central, que ja en la seua forma completada, es podia recobrir de fang i donar pas a l'Escultor de falla.

L'Escultor de falla

Era molt especial, tractant de grans volums, una mescla d'escultor i funambulista que treballava entre andamis, escales i més d'una vegada, penjat en una cadireta de ferro del quinal del taller, a sis o set metres d'altura.

Solia ser ràpid i modelava el remat, llevant i posant fang, com si no hi haguera un demà, deixant la peça acabada, i en el fang ratllat, perquè després s'agafaria millor el cartó al motle d'escaiola. Col·locades les xapes metàl·liques en el fang per a separar les diverses peces del motle, li tiraven l'escaiola a tota la figura, tenint molt en compte de raspar les separacions i descobrir el metall, per a poder separar les peces després. Sec el motle es numeraven les peces i se separaven del fang, col·locant-les, una vegada eixutes, de nou, en la seua posició les màximes peces juntes, falcades en cabirons i escaiola a terra, per tal de facilitar la tirada de cartó. Sec ja el cartó del remat, se separaven del motle i de nou arribava el Fuster que feia l'estructura interna del remat en fusta, de vegades molt complicada, depenent de la dificultat de la peça o en quina posició seria col·locada al monument. Després es muntava el cartó del remat sobre l'estructura, ajuntant peces i deixant-lo a l'espera de ser repassat i tirar de panet.

El Paneter

El Paneter era un ofici molt, molt nostre. No solia anar a un sol taller, perquè la seua faena era l'acabat, i havia de tindre peces preparades per tal d'acudir, sempre a l'espera del primer que cridara, en cola de cua de conill i panet, li feia tres passades que solia llavar després, en la mateixa brotxa. Primer en cola i després en aigua, deixant el millor acabat possible.

Pintor de falla

Un ofici que si és cert que encara es conserva, tenia moltes peculiaritats que s'han perdut. Com l'acabat de pintura a l'oli que en l'arribada de les flitades a pistola, s'ha oblidat... No entraré més perquè mal o bé, l'ofici continua.

Vegeu el treball? El vegeu? Doncs tot el procés era el mateix en cada remat, en cada ninot i en cada peça, en tot!

I va aplegar el suro blanc.

Des que va aparéixer al món de les Falles, es va anar introduint a poc a poc. Primer per a quatre pedres i algun mur, i poca cosa més. Res indicava que havia arribat el càncer al món faller, però al temps va aparéixer el mètode. Tan sols feia falta una figureta d'escaiola per a fer un remat, tallada en rodanxes i plantilles es podia projectar, per la qual cosa en planxes i més planxes de suro blanc, apegades una a una, es muntava tota la peça en directe, acabada totalment la seua silueta, i tan sols depenent de la distància de la projecció engrandir al gust la peça (després per a més INRI, aplegaren les copiadores...)

I així, xiquets, és com va entrar la gran malaltia, el càncer al món Faller. La guerra entre “tradicció i qualitat” contra “volum i suro blanc”.

Els artistes, podien minimitzar despeses en estoc, motle, material, hores de treball especialitzades, i altres que no ho eren tant, però amics, al no fer falta eixos oficis artesans exclusius del món de les falles, el futur era la mort.

Tots estaven encantats: Artistes i Comissions Falleres. Les Comissions Falleres, encara més, perquè en un pressupost semblant podien aconseguir més i més volum. Què més donava que els ninots semblaren “porritos” sense moviment? Que dugueren braços i cames pegadets al cos? Que en lloc de mans i dit, tots tingueren munyons? Què més donava mentre el monument tinguera volum. No es tractava d'això?

I així és com ens hem carregat, els Oficis Fallers i vosaltres aplegareu a contractar com a Artiste Faller, al sr. Fu-Man-Xu.

Navegant les complexitats de les falles i les noves generacions

Nacho Romero Ferrer

131

L'expressió "ocells al cap" és un terme que sovint es fa servir per descriure una situació caòtica o desordenada, on les coses no es desenvolupen com es planejaven. En molts sentits, aquesta expressió pot ser aplicada a la dinàmica actual entre les falles i les noves generacions. Les falles, una festa valenciana que ha estat en constant evolució al llarg de la seva història, s'enfronten a desafiaments relacionats amb la participació de la joventut i la seva relació amb la tradició i els valors culturals.

En l'àmbit de les falles, les noves generacions són com els "ocellets al cap". Aquestes generacions joves entren en la festa amb entusiasme i expectatives diverses, i sovint els seus objectius i desitjos poden semblar en contradicció amb la manera tradicional de celebrar les falles. Molts joves arriben a les comissions buscant festa, diversió i oci, sense tenir plenament en compte els valors culturals i les tradicions que hi ha darrere de la festa.

Aquesta situació pot generar tensions i desafiaments dins de les falles. La festa, que ha estat sempre un equilibri subtil entre la tradició i la innovació, s'enfronta a una nova onada d'inquietuds i desitjos que es plantegen des de la perspectiva de les noves generacions. Els joves poden ser crítics, qüestionar la manera tradicional de celebrar les falles i buscar maneres de modernitzar la festa per adaptar-la als seus gustos i preferències.

No obstant això, aquesta dinàmica de canvi i adaptació és una part inherent de la celebració de les falles. La festa ha estat sempre capaç de reinventar-se i d'ajustar-se als temps, i les noves generacions porten en si mateix la vitalitat i la frescor que fan possible aquesta evolució. A més, molts joves que entren a les comissions amb l'esperit de festa acaben involucrant-se més profundament a mesura que guanyen consciència de la importància de les falles com a manifestació cultural i festiva.

Així com els ocellets poden ser una distracció momentània i causar confusió, les noves generacions aporten una perspectiva fresca i la seva pròpia dosi d'energia a les falles. La seva presència pot resultar en canvis i ajustos a la festa que, si es gestionen adequadament, poden enriquir la celebració sense comprometre els seus fonaments.

No obstant això, aquesta interacció no està exempta de reptes. La falta d'opcions d'oci adequades per als joves en moltes ciutats ha portat a una concentració massiva de joves a les falles a la recerca de festa i diversió. Aquesta concentració pot provocar tensions amb els veïns i canviar la dinàmica de les falles, ja que la festa nocturna pot prendre el relleu de les tradicions i els valors culturals.

A més, la cultura de la crítica constructiva i la col·laboració pot ser una eina poderosa per abordar els desafiaments que es plantegen. Les comissions i les noves generacions han de mantenir un diàleg obert i respectuós per trobar maneres d'harmonitzar els desitjos i les expectatives de tothom i de preservar alhora l'essència de les falles.

En resum, l'expressió “ocells al cap” pot ser una metàfora adequada per descriure la relació entre les falles i les noves generacions. Encara que la interacció pot ser caòtica i imprevisible, també pot ser una font d'energia i creativitat que contribueix a mantenir viva la festa. Les falles, com les generacions que les celebren, són flexibles i capaces de respondre als canvis del temps, i aquesta adaptabilitat és el que ha permès que la festa perdure en el temps i segueixi essent una part essencial de la cultura valenciana.

Des de que el món és món

Alicia Canet

134

De xicoteta, sempre pensava que quan fora adulta, les coses serien diferents i viuria en una civilització molt més evolucionada on no tenien cabuda determinades conductes, però encara que actualment vivim en un món molt més tecnològic i innovador, i després d'haver-me format a la Conducta Humana, he arribat a la conclusió que les conductes bàsiques de l'ésser humà són les mateixes per molt de temps que passe, però expressades de maneres diferents perquè l'única cosa que canvia és la manera com les manifestem.

Totes elles es veuen influenciades per Llegendes tan antigues que ens porten a mirar fins a la Mitologia Grega, perquè des d'un punt de vista Psicològic, hi ha diverses llegendes de la humanitat que encara que no ho creguem, han influït en el nostre comportament humà com per exemple El mite de Narcís sent que en la mitologia grega, Narcís era un jove extremadament bonic que es va enamorar del seu propi reflex a l'aigua, per això sorgeix el que avui coneixem com a Narcisisme.

Es diu que una persona és narcisista quan té una admiració excessiva per ella mateixa i una manca d'empatia enfront dels altres.

Des que el món és món, aquest tret portat a l'extrem s'ha vist en personatges històrics com puga ser Franco, Hitler o Mussolini, però si fem un salt i ens centrem en la societat actual, ens trobem amb altres personatges ficticis on predomina una conducta narcisista com puga ser Tony Stark (Iron Man) o Cruella de Vil.

Encara que els seus trets de personalitat puguen semblar-nos negatius, a la societat actual on impera la “Llei del més fort”, és positiu i beneficiós presentar trets narcisistes perquè aquest tipus de persones solen triomfar en tot el que es proposen perquè el seu sentit de superioritat els dota d'una “fortalesa mental” que els permet no donar-se per vençuts, sent que tendeixen a ser els millors als camps de l'educació, el treball i l'amor perquè l'elevada valoració que tenen de si mateixos és el que tant els dona confiança per perseguir els seus objectius fins a assolir-los.

Un altre mite destacable pot ser El mite de Prometeu que es basa que Prometeu era un tità en la mitologia grega que va robar el foc dels déus per donar-lo als humans, que els va permetre desenvolupar la civilització.

Prometeu apareix com el fundador de la civilització, com aquell que va donar la tècnica de totes les arts, incloses la construcció de cases, el coneixement de l'agricultura i fins i tot l'escriptura i les matemàtiques; a més simbolitza l'heroi i el benefactor que s'arrisca pel bé dels éssers humans, desafiant el poder dels déus perquè la seva lluita i sacrifici personal transmeten valors fonamentals com la justícia, el coratge i la solidaritat.

Portat a l'actualitat, podríem dir que aquesta manera de procedir continua present perquè no cessem en l'afany de descobrir noves tecnologies que ens porta a poder desenvolupar implementacions biotecnològiques, com la modificació genètica, implants robòtics o qualsevol altre tipus de tecnologia que permetix el desenvolupament d'una civilització forta i solidària i fer-nos la vida més fàcil.

Per acabar, m'agradaria destacar un tercer mite, el mite de la caverna que des del meu punt de vista podríem dir que és un equilibri entre els dos anteriors.

Aquest mite va ser descrit per Plató a l'Antiga Grècia i parla de persones que han estat encadenades en una caverna tota la seva vida, només veient ombres a la paret; quan un escapa i veu la realitat fora de la caverna, torna per alliberar els altres com a simbolisme de solidaritat.

L'aplicació que ha tingut l'estudi d'aquest mite a la conducta humana es reflecteix principalment en aquelles conductes que destaquen per una recerca incessant de la veritat, interessats per l'estudi i la investigació, trets que trobem també en una persona narcisista, però tanmateix, aquesta recerca de la veritat i ajuda dels altres també ho trobàvem a Prometeu.

En resum, totes aquestes llegendes de la humanitat han estat utilitzades d'una manera o altra com a base per poder entendre la conducta humana i el funcionament de la ment i encara que són històries fictícies, el seu simbolisme i significat han tingut un impacte durador en la nostra comprensió fins i tot el punt que segur que tots nosaltres, cadascun en el seu dia a dia i en diferent proporció, podem trobar alguns dels trets descrits anteriorment al nostre entorn i fins i tot en nosaltres mateixos.

Això no vol dir que siguem millor ni pitjor, simplement som diferents i necessitem tots i cadascun de nosaltres per poder conviure d'una manera cordial on imperi la justícia, la resiliència i la solidaritat.

Somiar amb ocells

Josep Bou Dalmau

En innumbrables ocasions al llarg del dia nosaltres, els mortals, aspirem, anhelem o desitgem una millora al treball, un amor possible o impossible, eixe viatge tan esperat, una fantàstica experiència tot i que siga religiosa o que el número comprat, regalat, encomanat, triat o trobat siga l'afortunat al sorteig i que la grossa ens caiga a sobre... i es que somiar despert també es tindre ocells al cap.

Quantes vegades els ocells han fugit del cap deixant-nos defallits i sense alè després d'haver-nos acompanyat durant un temps, eixe temps que no para de córrer, malgrat les nostres il·lusions per retondre'l, a veure si la fantasia que ha niat a la nostra testa s'ha fet realitat. Però no, desperta, obri els ulls que ha volat de sobte. S'ha esvaït sense cap avís després d'haver-nos il·lusionat durant un temps que mira per on ha resultat finit.

I es que eixies il·lusions o fantasies si són ocasionades per l'efluvi apassionat de l'amor i el frenesí et fan no tocar de peus a terra que és una altra manera de tindre ocells al cap a més, de papallones a l'estómac. Sempre esperem no il·lusionar-nos fàcilment sinó més bé ser protagonistes de tot i que no ens la juguen, que no ens ferisquen. Que eixos castells fets amb sospirs a l'aire no espanten els pardals que piulen cada vegada que ell o ella ens passa per davant. És en eixe precís instant on sentim com ens acarona, com ens xiuxiueja a l'oïda tot allò que hem imaginat que ens diria. Moment en què el ritme compassat del cor, ara frenètic, es mimetitzava amb el tic tac del rellotge. Artefacte maligne creat per a marcar el compàs de les nostres vides i esgotar el dia i la nit, la setmana, el mes i l'any. Callaré perquè, tal volta, mentre llegiu aquestes línies, els vostres pardals us abandonen... I és que qui té fam, somia en rotllos.

Un altre punt de vista respecte a l'expressió que dona peu, que no cap, a cada paraula del text és la d'aquells que sovint, sobrepasant allò que uns determinen i consideren com a normal, tenen massa ocells al cap. Aquests són qualificats com a immadurs o sense seny.

En opinió de molts, això els falta als nostres variats polítics d'arreu del món, seny. Que li ho diguen als que pateixen les arbitràries decisions d'un tal Putin o Trump, les envestides perilloses d'un tal Netanyahu o de Hamas i per desgràcia de tants altres... Alguns de més a prop i que cadascú pense el que vulga i amb qui vulga.

Tal volta aquets personatges no han arribat a l'estat de maduresa desitjable i el seny els ha abandonat deixant un espai buit que en decidir anar-se'n, fugir o tal volta no haver-hi estat ocupat mai. Un buit que s'ha omplert amb un fum de ocells ocupes que no han fet altra cosa que deixar misèria i una pestilent brutícia, merda.

En altres ocasions prou més casolanes, has quedat amb l'amic o company de torn, enteneu-ho com a neutre, perquè de ocells al cap no se'n distingeix si són en femení o en masculí, perquè d'homes i dones en tenim.

138 Reprement el que deia, assegut, per a no caure sents com, amb una parsimònia sorprenent relata un seguit d'esdeveniments presents i futurs que únicament qui parla creu, sense adonar-se'n que molts són impensables, inviables i inimaginables. Ben bé podríem dir que fins i tot utòpics.

No sé si el més fort és el silenciós consentiment de qui escolta, ja que no gosa obrir boca, o saber que amb eixe silenci estàs donant-li més ales de les que caldria o tal vegada sentir-te enganyat amb tu mateix per no dir el que vertaderament hi penses al respecte. Sóc jo l'enganyat o ho és l'altre? No se n'adona que mentre argumenta i somia o a l'inrevés, la vida real passa.

El temps recorre inexorable el seu camí sense esperar reacció alguna, doncs no li importa. I és que aquell que viu amb un munt de ocells al cap no és conscient de com de ràpid transcorre el moment.

Viu cada instant com el més important i que cada vegada que els ocells s'assenten al teu cap, que siga únicament per a il·lusionar-te sense perdre de vista el camí. Somiar no és fer castells buits a l'aire sinó pensar en un futur millor que has de buscar. Ànim.

Tradició

Mar Soler Fernández

La gastronomia, en essència, és la voluntat d'un individu de convertir una acció aparent i necessàriament primària en un goig.

Valdre's dels aliments per expressar amor, cura, diversió, satisfacció... En definitiva, la transmissió de sentiments i emocions a un mateix o a l'altre.

És enriquir i potenciar, mitjançant els aliments, la sensibilitat de la societat, entenent aquesta, com a agrupació natural de persones, complexes, diferents i peculiars. Les societats conreen, minut a minut, tota aquesta voluntat de curar i gaudir la necessitat d'alimentar-se i de manera gairebé inconscient escriuen la història de l'afecte, de la cultura i de la tradició.

La tradició de la nostra cultura gastronòmica ens defineix. L'afirmació que diu que som allò que mengem no pot ser més encertada. Aquesta afirmació aplicada o, més aviat, extrapolada, a una societat, conta i descriu, com si d'un llibre obert es tractés, el retrat d'antics pescadors una mica oblidadissos amb l'arròs buscant alternatives; dones i mares dedicades a la cura de la família, cuinant guisats de bacallà, nyores, alls i creïlles; ens relaten hiverns freds, plens d'escassetat, però també de coneixements; rebosts on penjàvem les llonganisses i les botifarres de ceba previstes per al pas del temps. Estius de xafogor sota una figuera amb llimonada, capellans i tomàquet.

La història que expliquem a través de la cuina és tant infinita com única encara que, com dèiem, en essència estan plenes de receptes que, amorosament, adquireixes i transmits.

Això, en termes individuals o personals, pot no ser rellevant, però just en el moment que passa a ser de tots es converteix en costum i, com hem dit, la tradició és la transmissió de costums de generació en generació.

Ara com ara, la globalització està fent que aquest ventall de costums siga il·limitat, i per tant, modularà com l'entendrem. Narrarà les jornades infinites de treball de mares treballadores, les famílies multiculturals de tercera generació, les monoparentals, les influències de connectar i el record dels quals ens van cuidar.

Els canvis socials marquen tots els àmbits. Així, afortunadament, les nostres iaies i les nostres mares han eixit de la llar per incorporar-se al mercat laboral. De la mateixa manera, els iaies i pares participen en les tasques casolanes. Influències culturals de tot arreu que, per una banda, ens estandaritzaran i per l'altra, si ho entenem bé, ens enriquirà.

Som un poble de port, obert a la mar Mediterrània, obert a totes les cultures. Un poble que històricament s'ha enriquit de cada persona que arribava amb l'alegria de conèixer-lo i la cura de mostrar-li, al caliu de la llar, d'un putxero o de la cremà de la falla.

La cuina és tradició i alhora art i sempre serà una senya d'identitat de la nostra terra. A la fi, la tradició és el caliu al pas del temps i d'això en sabem molt els valencians.

La Ràdio

Llegendes d'un xiquet

Miguel Ángel Picornell

Periodista

141

Quan jo era menut i a la gran majoria de cases del Grau encara no havia arribat la televisió, un altre aparell ocupava el lloc central del menjador o de la sala d'estar. Solia aparèixer adornat; cobert per un tapet —*habitualment de ganxet i de confecció casolana*—, i coronat per les fotos emmarcades que reflectien els grans esdeveniments familiars, preferentment bodes, batejos i comunions. Eixe aparell tan important era la Ràdio. Les hores a ma casa les marcaven el bolo —*que assenyalava acústicament els inicis i finals de la jornada diària per als treballadors del moll*— i la Ràdio. Al matí, ma mare no es perdia cap episodi del fullletó de tall policíac “Paco Ruiz, detective privado” amb la veu d’**Eduardo Lacueva**. Dinàvem amb les notícies de Ràdio Gandia en “Hora de la Ciudad”, primer amb **Enric Peris** i **Josep Lluís Más** i més tard amb **Toni Capó** i **José Antonio Tomé**. En l’apartat esportiu, **Pep Català** ens contava les peripècies del Club de Futbol Gandia i **Ricardo Martínez**, “Gamba”, les de la Unió Esportiva Portuaris. A la vesprada la iaia **Isabel** s’apoderava del receptor per a escoltar radionovel·les interminables com “Ama Rosa” de **Guillermo Sautier**

Casaseca, amb les veus del “cuadro de actores de Ràdio Madrid”. Qui —*que fregue l’edat de jubilació*— no recorda sintonies com la de la tableta Okal o la del Cola Cao?:

*Yo soy aquel negrito
del África tropical,
que cultivando cantaba
la canción del Cola Cao.
Y como verán ustedes,
les voy a relatar
las múltiples cualidades
de este producto sin par.
Es el Cola Cao desayuno y merienda.
Es el Cola cao desayuno y merienda ideal.
¡Cola Cao, Cola Cao!
Lo toma el futbolista para entrar goles,
También lo toman los buenos nadadores.
Si lo toma el ciclista, se hace el amo de la pista
Y si es el boxeador, (bum, bum), golpea que es un primor.*

Els diumenges de vesprada mon pare es tancava en la seua habitació per a escoltar el “Carrusel Deportivo” amb els valencians **Vicente Marco, Joaquín Prat i Juan de Toro**. Al descans sempre tenia encertats els resultats dels 14 partits de la Quiniela. Llàstima que al final sempre es quedara, com a molt, amb 12. La Ràdio també va revolucionar en certa manera el Grau quant el 1970 un xiquet dels nostres —**Pepe García Tomás**—, amic i veí, va

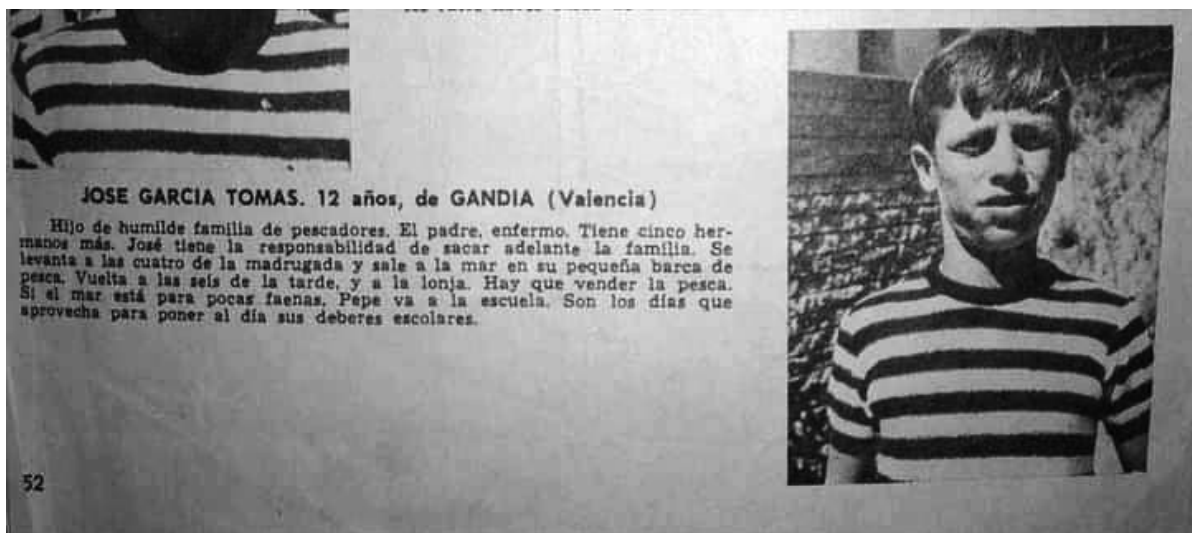

ser triat pel programa de la SER “Operación Plus Ultra”, creat per **Joaquín Peláez**, i en el qual 16 xiquets eren escollits en atenció als seus valors humans per diversos motius (salvar a persones, ajudar als altres, etc.) i eren passejats per tota Espanya i altres països europeus, fins i tot, sent rebuts pel Papa. En els llocs que visitaven rebien tota classe d’atencions amb activitats en el seu honor. Segons la premsa de l’època, Pepe fou elegit per traure una família nombrosa (cinc germans) endavant amb el pare incapacitat i alçant-se tots els dies a les quatre del matí per a eixir a la mar en la barca propietat de la família. Fou un gran esdeveniment i Pepe un ídol per als xiquets i xiquetes del Grau.

De manera que, envoltat com estava jo de grans amants de la Ràdio no és d’estranyar que m’entrara el cuquet per a indagar com era per dins eixa fàbrica de somnis que tanta il·lusió transmetia al meu voltant. Així que la Ràdio va acabar sent la meua professió i en ella vaig passar dotze meravellosos anys que em van permetre adquirir una gran ex-

periència que més tard aprofitaria per a fer el salt a la naixent Radiotelevisió Valenciana. Però eixa és una altra història. Com deia vaig acabar posant cara a les veus que m'havien acompanyat de xicotet a través de Ràdio Gandia. Grans professionals com els ja esmentats o **Maria Pilar Palmer, Rosa Orquin, Sebastián Dénia, Mila Rabal**, el tècnic **Domingo Valls**, la gent d'administració: **Pepito Almiñana, Gertrudis Ausina, Isabel Moncho, Matessa...** tots i totes sota la direcció d'**Enrique Peralta**. Per a mi, autèntiques llegendes de la radiodifusió local. En la meua etapa "Paco Ruiz, detective privado" —*el serial que escoltava ma mare*— va donar pas a "La Saga de los Porretas", amb **Manuel Lorenzo**, en el paper del iaio Segismundo i **Juana Ginzo**, la seua nora Candelaria. Estigué en antena des de gener del 1976 fins a juny del 1988. Fou l'últim gran i exitós fulletó de la radiodifusió espanyola. Treballar en Ràdio Gandia em va donar l'oportunitat de conèixer als professionals més notables en els àmbits autonòmic i nacional. Presentar els dissabtes a la vesprada "Los 40 Principales" em permetia connectar amb el circuit regional de la Cadena SER i participar

144

en l'espai conduït per **Vicente Garrido i Rafael Mauricio**. Les cròniques del CF Gandia apareixien en el programa “Tercera División” dirigit per **Paco Nadal**. La figura indiscutible de la ràdio esportiva nocturna, a escala nacional, a principis dels anys 80 era **José María García**, qui va visitar la nostra ciutat convidat per Foment, on va donar una multitudinària conferència després de dinar en el desaparegut restaurant “Celler del Duc”.

Es tractava d'una ràdio artesanal amb moltes hores de programació local i lectura de publicitat en directe, com ara la “Cartelera de Espectáculos” en la qual s'informava de les pel·lícules que projectaven els diversos cines que hi havia a Gandia. Em queden en la retina uns quants anuncis d'aquella època: “*Palmer. Gandia. Lo más elegante en joyería*”. “*Antes de comer, absenta Serpis beber*”. “*Antes de cenar, absenta Serpis tomar*”.

El 1979 una banda britànica de la “New wave”, **The Buggles**, va llançar al mercat un autèntic número u titulat “Video Killed the Radio Star”, que traduït al valencià ve a dir que el vídeo va matar a l'estrella de la Ràdio. Res més lluny de la realitat. La Ràdio està tan viva hui en dia que Ràdio Gandia està celebrant el 90 aniversari. Llarga vida a la Ràdio i com va cantar **Dyango**:

*El misterio de la noche, con sus versos, sus canciones
harán que reviva tu esperanza.
La canción que con ternura te canto
quiero que no desesperes, la belleza de la noche
y estos tus amigos de la radio
con canciones te dirán (que ya pronto volverá).
Es tu buena compañera, la radio.*

Pollet efímer

Explicació de la falla infantil

DON'T WORRY, BE HIPPIE

146

Artista faller

Ausiàs Estrugo Mañó

Crítica

Lola García Moncho

No et preocupes,

El lema de la falla infantil encara que siga un missatge positiu, al fons hi ha una gran preocupació, tots els temes que tocarem, els hem de cuidar i millorar, son vitals per a viure, per a conviure en harmonia, i hem de fer-los perdurar, sense ells no existiríem, és més s'extingiria la 'humanitat.

No et preocupes, sigues hippie... i viu feliç però respectant **L'ECOLOGIA** i fent-la més abundant, evitant químiques que danyen el camp, i que després van al menjar. Compra productes de proximitat el planeta més prompte que tard ens ho agrairà i per al mon en general és una necessitat.

Viu en **LLIBERTAT**, sense fer mal ni danyar a ningú, persegueix els teus somnis sempre que pugues i sigues capaç de volar lliure fins on t'ho hakis proposat.

Sempre que pugues fes **L'AMOR** i no la guerra, amar als demés sense esperar res a canvi dona com a resultat la felicitat i molta gent encara no ho sap. Qui desinteressadament actua, fa les coses i fa el bé, sempre serà feliç perquè la recompensa ja

l'ha cobrà. És la pròpia satisfacció d'haver obrat com cal i dormir com un liró, perquè la teva ment està tranquil·la, neta i pura.

Cuidar la **NATURALES**A és una obligació, sense ella la vida s'acabaria, l'aire pur és necessari per a respirar, per a viure i gaudir. L'hem de cuidar i protegir. No tindrem futur sense la Natura, sense ella deixaríem d'existir. L'oxigen per a respirar, les plantes i els animals per a cuidar-la i que el cycle de la vida continue rodant i obrint-se i tancant-se cada vegada, a poder ser amb més espècies i més verd.

L'ART és el resultat del treball fet amb gust i amb gana. Quan es treballa "per amor a l'art" no cal explicar molt més, surt en la mateixa paraula. Qualsevol persona que desenvolupa la seua feina el millor que sap, està creant i fent nàixer **L'ART**, per tant totes les persones en algun moment de la vida han segut **ARTISTES**.

sigues hippie...

LA MEDITACIÓ fa un temps s'ha posat de moda, encara que sempre ha existit. I resulta molt oportuna quan el cos et demana parar, aleshores deus de fer-li cas. Para, mira respira concentrat analitza i quant ja estiga tot més clar, ja podràs continuar, després d'haver meditat i t'hauràs adonat del que està bé, regular o mal.

EL RESPECTE és paraula primordial, i no es pot perdre mai, el respecte a les persones, als animals, a la natura, a tot en general. Comporta a més que tu sigues respectat, una continuïtat. Comporta apostar per les persones, perquè les persones son bones en general, tots tenim dret a respectar i ser respectats, tots comptem en esta vida i tots ens fan falta al costat.

Parlar de **PAU** en aquests moments que hi han guerres ardents a més de necessari, és primordial. És urgent que el mon, que tota la gent visca en pau, tinga un sostre i

no passe fam. El dia que açò siga possible, el dia que tot els habitants del planeta visquem en pau, eixe dia si que haurem guanyat. Haurà guanyat el seny, el trellat el coneixement que tanta falta fa.

LA MÚSICA, bona companya de camí, fa curta l'espera, amenitza el temps, alegra els moments, convida a somriure, fa companyia i t'ajuda a estar bé. Diuen que amansa les feres, i als mansos també. Alegra el cor, el cos i la vida. Trau alegries i amaga penes, i és primordial en el dia a dia. Quan ja has conegut la música no podràs viure sense ella i el millor de tot és que sempre et farà bé.

ELS SOMNIS t'acompanyaran sempre que tu vulgues. Seran companys fidels, creguts i no molesten, més be al contrari. Et mostraran camins, sendes i rius, paisatges i mars, ciutats i llocs per explorar, per conèixer i que t'he estan esperant. Els somnis s'han de somniar dormint per a fer-los realitat desperts. Per suposat mai deixeu de somniar, d'alimentar la ment durant el descans, per aconseguir-los aviat.

Somnis

**Tria sempre llegir, tria sempre jugar,
perquè un xiquet que llig... somnia, viatja i riu sense parar.**

**Un xiquet que llig sempre serà molt ric, amb els comptes, les històries de tots viuràs
i sense moure't del sofà tot el que vulgues ser... seràs!**

Una de les principals obligacions
quant eres un xiquet
es somniar amb il·lusions
i ser prou desinquiet

Els somnis fomenten les idees
aguditzen els pensaments
obliden les malifetes
i fan créixer la ment.

Ja saps que si et portes bé
allà quant arriba el Nadal
o el pare Noel o els tres reis
et deixaran algun regal.

Si lliges llibres i contes
somniares ben despert
perquè les lletres entens
i et faran pel mon viatjar

Sense moure't d'on estàs
tot el que et proposes veuràs
i amb tant sols una mirada
i per tots els països volaràs

Els xiquets han de jugar
i així la ment alimentar
després un bon berenar
i ben a gust a descansar.

Si abans d'anar a dormir
un bon compte vols llegir..
qui vulgues ser podràs triar
i cada nit... un personatge distint seràs.

Un súper heroi seré avui
demà els mars navegaré
un altre dia seré el mag Merlí
i sempre que vullga volaré.

Música

**Les notes dels instruments disparen la teva ment
donen benestar, llum i creen felicitat.**

Quant escoltes algun instrument
o a la banda tocar pel carrer
un somriure sempre està present
i canvia el rostre i l'ambient.

La música és un bé en si mateix
qui la sap tocar l'ofereix,
qui l'escolta ho agraeix,
i tot el mon s'ho mereix.

Ajuntar les notes és un do
quant més estudies, més sabràs
mentre sàpigues donar el to
un bon mestre tu seràs.

Durant tota la teva vida, ja des de xicotet
sempre hi hauran cançons,
que per més que les escoltes, també de jovenet
les escoltaràs pels racons
i t'agradaran cada vegada més, fins que sigues un vellet.

La música fa be a la persona, fa be a la ment
el músic es com un metge distint
que melodies a la gent va repartint
dins d'un lloc o pel carrer
i quant toca el instrument
reparteix somriures per l'ambient
i és fa màgia en el cor i en la ment.

Pau

**Ací està la clau de tot i el perquè de moltes coses
que no tenen explicació, no tot s'apanya en bastó i molt menys amb les males bombes.**

És un dret i obligació
de part dels majors als nens
donar-los l'educació
i més important que els bens.

Els xiquets que es crien en pau
son sans i de ment oberta
i sense tindre ni un clau
tenen l'esquena coberta.

Els valors més importants
te'ls dona la mare terra
no cal buscar paranys
ni dalt ni baix l'escala

Estem vivint uns temps
plens de controvèrsia i ràbia
molta malícia te la gent,
necessiten un poc de màgia.

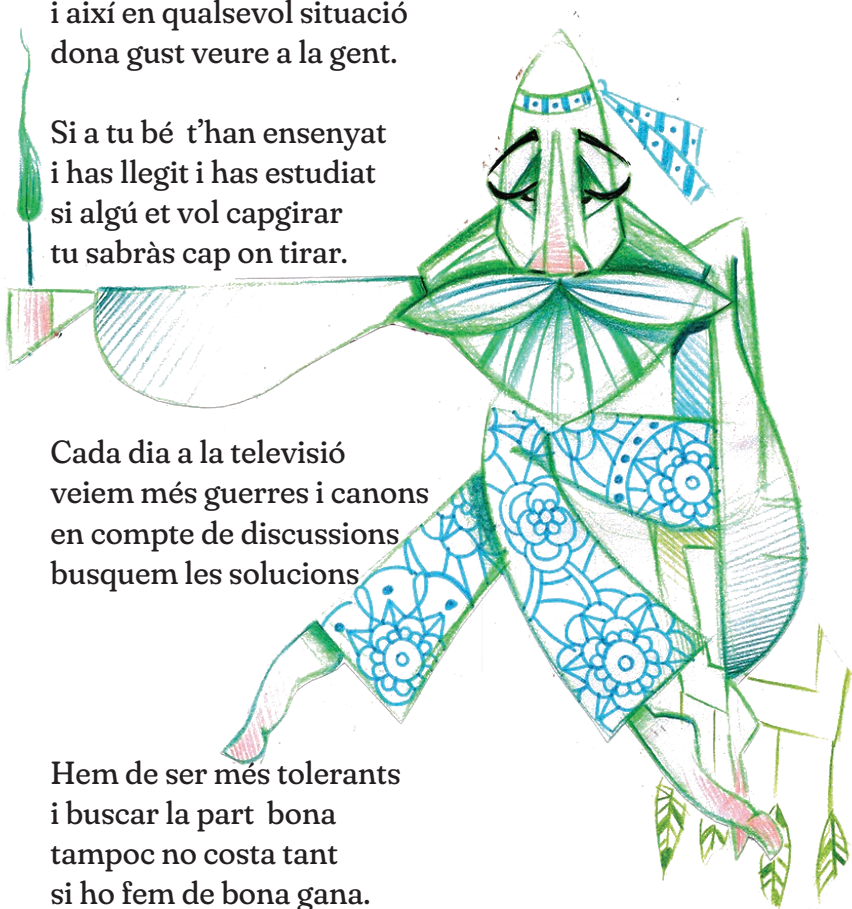
Viure en pau és un dret
sigues xiquet o gran
les guerres no porten res de be
i l'història ho ha demostrat.

Una bona educació
porta un bon comportament
i així en qualsevol situació
dona gust veure a la gent.

Si a tu bé t'han ensenyat
i has llegit i has estudiat
si algú et vol capgirar
tu sabràs cap on tirar.

Cada dia a la televisió
veiem més guerres i canons
en compte de discussions
busquem les solucions

Hem de ser més tolerants
i buscar la part bona
tampoc no costa tant
si ho fem de bona gana.

Respecte

**A casa sempre s'ha escoltat: si vols que et respecten primer has de respectar.
Mai s'ha de traspasar la suau línia que separa la privacitat de les persones**

Respecte i educació solen anar de la ma no les amagues en un racó que donen felicitat.

S'ha de tractar en general a tot el mon en respecte si no venen les faltes i el mal humor personal.

Quan ens sentim ben tractats el cos nota benestar i desprenem al personal bons modos i amiatat.

És norma d'educació fer les coses correctes i no fer el "tontorró" perdent a tots el respecte.

Costa ben poc fer be les coses de vegades l'orgull ens encega i pensem que son més grosses segons qui et bufe l'orella.

Art

**Per on entra primer la bellesa es pels ulls de qui la mira..
hi ha qui naix molt artista i hi ha qui pel camí la domina**

L'art dona satisfacció
i bellesa a la vida
demana dedicació
i mirar amb estima.

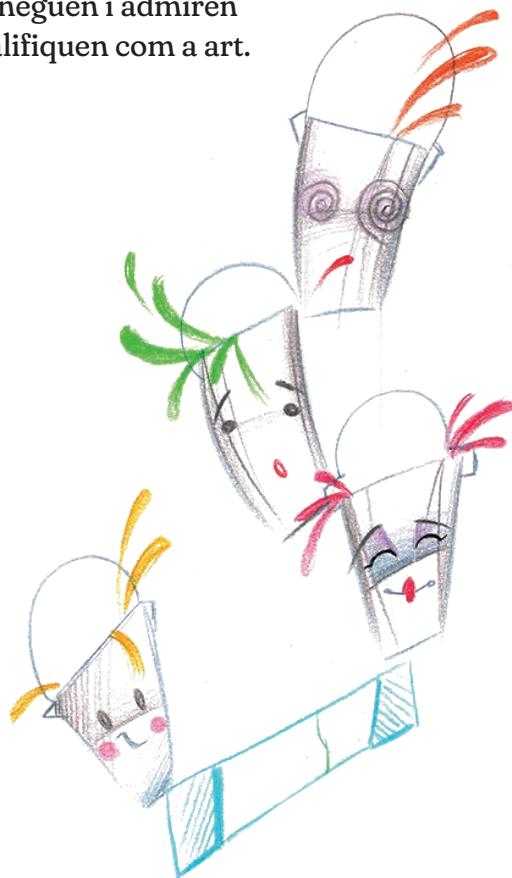
i tots diuen veritat,
perquè l'art és en realitat
allò que els teus ulls al mirar
reconeguen i admiren
i qualifiquen com a art.

Sempre hi haurà cap mestre
que siga per a copiar
i quan algú vullga aprendre
tindrà alguna cosa que ensenyar.

L'art es una paraula ben ampla
i d'ací sempre es pot escollir
des de el colors de la gama
fins el somni que tingues per complir.

Artista és la persona
que destaca per algun art
siga de la forma que siga
i ho faça be i siga honrat.

L'art ben qualificat
a uns pot parèixer pobre
a altres ric i inflat

Naturalesa

Hem de parar de fer tant de mal
a la nostra naturalesa
i començar a remenar
i mamprendre la malifeta

La terra està bramant
plorant i suplicant
per favor està demanant
que deixem de fer-li mal

A la terra hem d'escoltar
i triar mètodes ecològics
que tant de bé a tots fan
i sols donen beneficis

Quan mires la vida en verd
i tries viure sa i lleuger
seràs molt més feliç
que obscur i ple de greix

El nostre entorn hem de cuidar
i omplir de verd nostra vida
i amb el sol i la humitat
veuràs que la llavor germina.

La naturalesa està demanant ajuda
perquè li hem fet molt de mal
la pandèmia ens va ensenyar a amar-la
i prompte se'ns ha oblidat.

Necessita recuperació bones formes i maneres
hem de posar-nos en acció
plantar arbres en compte de fer voreres
i canviar flors per formigoneres.

El camp demana que parem
les muntanyes donen vida
i no creixen sense lluna.
Per a que l'aire siga ben pur
li hem de donar ajuda
i hem de treballar dur.

La terra sana, verda i viva
està enviant el missatge
ho podem veure també al clima
li hem furtat l'equipatge.

Amor

Si hi haguera de triar una paraula pel seu ample significat amor seria elegida perquè compren tot el que li vulgues posar.

Sense amor no s'entén la vida
ni la bona voluntat
sense amor res bo hi ha
desapareix fins l'amistat

Sense amor venen les guerres
els mals humor i desavinences
sense amor venen les lluites
els odis i les venjances.

Quant u dona i rep amor
te una vida plena
no pensa en fer mal
el be es e que ofrena

Sense amor no s'entén la vida
ho veiem en la gent, en el enamorats
l'amor matern-filial,
el de col·legues, està en l'ambient.
I quan l'amor desapareix...
res pot estar ben fet.

L'amor d'una mare al fill
ningú el pot qüestionar
és amor sobrenatural
i no pren mai d'un fil.

Llibertat

Quan comença la meva llibertat
la teva deu d'haver acabat
hi ha una ratlla imaginaria
que ningú deu traspassar.

Per què si xafe la teva part
envaeix el teu territori
passe a l'altre costat
i em poden cantar el gori-gori

Llibertat és manar del temps
fer les coses perquè vols
que ningú et diga que has de fer
i quan vulgues alçar el vol.

Llibertat és veure el blau de la mar
respirar el salnitre que la forma
caminar i xafar l'arena
veure com trenca l'ona.

Llibertat és pujar la muntanya
i respirar l'aire que et trobes
contemplar els colors de la terra
i descobrir les noves coves.

Ecologia

Els parotets fan molt de goig
i tenen ales per volar alt
els seus colors fan goig
i parlen de llibertat

Per caminar per la vida
no has d'amprar res a ningú
tant sols observa i mira
veuràs a més d'u

L'aire que respirem
hem de conservar pur
pels grans i pels xiquets
i evitar tots el mals fums

Les tres R són màgiques
reutilitzar, reduir i reciclar
fer cas de les tres regles
farà la vida allargar

L'ecologia es molt important
reparteix salut i vida
dona salubritat al planeta
als cultius i als camps

Quan prenem productes ecològics
estem triant salut i vida
front als preuinats i preparats
que tenen poca salubritat.

Pollets literaris

161

Monogràfic infantil

Don't worry

Pere Huerta

A escena veiem una taula a l'esquerra – mirant des del públic – amb alguns plats i gots apilats en una part. A la dreta de l'escenari hi haurà la porta o la simulació de l'entrada a l'estança, per on accediran els personatges. Quan obrim l'escena està sonant el tema del Don't worry, be happy.

Entren JOAN i MARIA. Ell porta uns plats que deixarà a taula. MARIA se situarà més o menys pel centre, mirant-lo a ell.

Creua els braços. Li diu:

MARIA: Estàs molt estrany, no sé què et passa

JOAN: (amb enuig) Mira guapeta, a mi no em passa res, saps?

MARIA: Crec que podries tranquil·litzar-te una miqueta i tornar a la taula. Total Anna no t'ha dit res. Simplement està il·lusionada i vol ser feliç (com justificant)

JOAN: Maria, ja estic cansat. I des de fa temps, a més. Que la nena està emocionada, no? (Pausa. Camina dues passes cap a ella) Fa temps que tu i jo no podem ni tan sols eixir a prendre un cafè o fer-nos-en una copa. I la "niñata" aquesta em ve que "ara li costarà un dineral a la família", que si la Falla per ací que si la Falla per allà. Doncs que sàpigues que jo no pagaré ni un duro, està clar?

MARIA: (farta) A veure, Joan. Anna no parla d'ella. El que passa és que tu li tens una dèria tremenda des de fa mil anys. (pausa) (com explicant) Ella parla d'una tercera persona, que no ho veus? no de si mateixa. I ens està dient que s'alegra a muntó per aquesta persona i això és bo Joan. Això és molt bo, pensa-ho. I a més, tractant-se d'una persona que tampoc no està treballant ara, fa que això d'Anna encara és millor.

JOAN: Aleshores ací es tracta de la felicitat dels altres, no?. Tots molt contents i "contentas". (mirant-la) i "contentes". Sempre els altres. Sempre. I jo? jo puc pensar en mi mateix? jo no puc ser feliç o què?

MARIA: Però què dius, Joan? és clar que pots ser feliç. Només faltaria. Tu no tens res que t'il·lusione? no hi ha res per ahí? no vols ser un poc més en la vida, o no vols deixar de preocupar-te de les coses que no valen la pena?

JOAN: Jo el que vull és que em deixes en pau la teua germaneta. Si pot ser. (alçant la veu) M'està donant tot el dinar! (puntualitzant) M'esteu donant tot el dinar tots! i encara em dius que què vull? Doncs mira, jo vull ser com el de la cançó esta: Vull ser hippie. O com diga la cançó eixa. No ho aguante més. Que vull ser hippie. O això, com es diga. Vull ser això, sí

MARIA: Happy, burro. En tot cas, serà Happy, feliç. Vols tranquil·litzar-te una miqueta, per favor

JOAN: (gesticulant fort) I hi havia una altra cançó també que deia no sé qué de que si un volia un camió o algo així, per ser feliç, no? Doncs això: que vull un camió!! Un camió, sí!. Amb totes les lletres. Un camió. Que em compraré jo. Ja t'ho dic.

MARIA: Des de fa temps que no veig l'Anna així, alegre, tan optimista. Saps que ho ha estat passant malament. Ara podrà ajudar algú que vol il·lusionar-se i que vol ser fallera i això és bo per a ella, Joan. Anna no té feina i està molt pitjor que nosaltres

JOAN: (cabrejat) És que ací al Grau no estem per a històries, saps? la gent està tancant els negocis i la gent està buscant-se la vida des de la pandèmia esta dels nassos. Tot l'any passat ens hem estat menjant el no-res. I mira!! no sé qui de la teua família vol ser Campiona Fallera i Presidenta de la Cort i la Madrina dels coets barats!!

MARIA: Vols deixar-ho ja i tornem amb els altres? Encara falten les postres. Per favor, ara al cafè, no ho sé, està mon pare, Juanito, està el meu germà, Està Adela, la meua germana, la meua germaneta, que sempre t'ha agradat, bueno, doncs parla amb ella una estoneta. Parla amb ells, però normal Joan, sense bobades. I per favor, oblida't ja d'Anna que ací ara no hi té res a vore, d'acord? Ella és la més joveneta i necessita estar amb gent. I ara, a més, vol ajudar algú que vol ser fallera. (pausa) Ella no té res a vore amb això que parles. Potser és algú més proper. Molt proper....

JOAN: Més proper? Em serio? (irònic) Mira!! més proper tinc el meu germanet, vols que el meu germà siga faller? o fallera? vols que siga fallera ell? (alçant la veu) A vore Maria. A vore, per favor. Un poquet de per favor!!!

MARIA: (fa una pausa. Mira al terral respira i després li contesta, intentant estar tranquil·la) Joan, carinyo. La felicitat és molt difícil d'aconseguir. I més ara, amb tot el que hem passat amb allò de la pandèmia. No costa res intentar, almenys, intentar ajudar la gent que siga un poc més feliç. Intentar-ho almenys

JOAN: (més calmat) Escolta jo també vull ser feliç, d'acord? Jo només vull una faena. Només vull un treball a mitja jornada o unes hores a la setmana. O el que siga. Un treball només. Una cosa que em done per poder comprar els regals quan arribe el Nadal, eixir un simple cap de setmana quan estiguem a l'estiu i fer-nos la il·lusió que almenys ens han donat unes vacances...

MARIA: (alçant la veu) No m'agrada que sigues tan sarcàstic! en la teua família, que és alguna cosa més que el teu germà, Joan, hi pot haver algú que, no sé, no siga tan jove com l'Anna, o potser no siga tan bonica com Adela, ni tan "senyora" com ma mare, no sé, potser algú voldria ser fallera enguany. I què passaria?

JOAN: (una altra vegada to fort) Sí, segurament Adela, veritat? Ella té moltíssim lio amb la gestoria, ta mare, és clar, ta mare!, que no, fotre, que no. Només faltaria: la reina mare de fallera, de fallera!!!. i el teu germanet? Ai! no m'ho veig jo al xiquet de fallera tampoc. Ell que sempre està amb el futbol, amb els gols, amb l'autobús, amb la penya, amb la bufanda... mira, que no m'ho veig jo! només li faltaria la pinta fallera també del València... (fa una pausa i una mica més calmat) Val. Anem a prendre el café amb ells i bueno, senzillament em miraré el mòbil o alguna cosa, la qüestió és que no vull dir res, que estaré calladet.

MARIA: (To alt) Mira Juanito, com et poses amb el mòbil a la taula estant la meua família davant, que fa temps que no vénen, et pegue una bufa que "t'aspabiles" ! que acabes per Etiòpia, sense cap, de la nyespla, et queda clar? Deixa ja de fer el numeret...

JOAN: (obrint els braços, mirant el públic) Hòstia, hòstia, mare meua!!!! (es tira les mans al cap) Algú proper? Però si no és Adela, ni tampoc Anna, ni ta mare... Em cague en "tot lo que se menea"!!! Mariaaaaaaa!!!! no seràs tu la fallera, no? Eres tu, Maria? Vaja, no em fotes!!!

MARIA: (amb poca veu) Bé jo en realitat volia dir que el que...

JOAN: (cridant) Disfruta dona!!! que només estem a l'atur, vinga que això ho pague jo. Que convida la casa, redéu. Jo que no treballo des de fa tres anys. Tu acabes d'eixir de la teua empresa. Però això què és? A mi no em vingues amb bandes, ni músics, ni el truc de la peineta, ni els regals per a tot crist... Maria!!! a mi no em vingues tu ara que si el vestit, que si els coets, que si els nassos!!!

Se sent una veu des del menjador que els demanen que s'acosten a taula.

DONA: Per favor, veniu ja. Anem a prendre les postres.

MARIA: (engatusnat-lo) Però a vore, bobo. Tu no vols que jo siga feliç? si fora jo la que vol ser fallera, a la meua família, bueno, encara que estiga sense faena ara, no seria bonic vore a la teua senyoreta de fallera??

JOAN: (Molt enfadat) Seria una merda que em donarien per imbecil, d'acord?

MARIA: (jugant) va, pensa-t'ho. Aquest any serà tot molt bonic... enguany anem a....

JOAN: (fort) I com paguem el pis eh? i com, però i com renovem les finestres? que no podem ni dormir a les nits... que no podem ni aïllar l'habitació, que semblen que els cotxes estiguen dins de casa...

MARIA: Eixirà tot bé, ja t'ho dic jo. Eixirà tot bé, confia. Tu trobaràs faena prompte, parlarem amb l'Ajuntament i ja voràs...

JOAN: Tu m'has pres a mi per imbècil, Maria?

MARIA: A mi em tornaran a agafar en la faena, també prompte, ja voràs

JOAN: (boig) M'agafaran?? Escolta, no t'estaràs tirant al "kefe", no?

MARIA: T'estic dient que dilluns he de parlar amb Sílvia, la germana del meu cap. Em va dir que la buscara. Pensa-t'ho, vinga va. Que això em fa feliç.

JOAN: (pitjor que boig) Felic? Doncs ara vull jo el camió. Ara sí que el vull!!! Un bé gran, ben gros, groc i me n'aniré per tot el Grau amb el camió. I per tota la platja i pel carrer Major... mireu sóc "hippy", un hippy camioner que no té ni un duro i la meua dona és la fallera del regne!!!! xé, tu!!! Mira!! un camioner que està parat i té un camió.!!!

Maria se'l mira amb certa pena i li diu

MARIA: Vinga Joan. Tornem al menjador.

Ell continua malparlant, cridant, amb això del camió mentre va pujant la música de l'inici, la del Don't worry, be Happy

I gradualment fem:

FOSC

Margarita i Narcís, dos germanets hippies

Teresa Sánchis Labiós

Margarita i Narcís vivien en una casa en un llogaret a la part alta d'una muntanyeta .Quan la seua família va arribar-hi, la seua casa i les altres cases del llogaret estaven en ruïnes i abandonades. Hi havia enormes forats en les gruixudes parets de pedra, el sòl estava alçat, la teulada havia perdut quasi totes les teules i només quedaven les bigues de fusta podrint-se a l'aire. Els carrers no estaven millor que les cases. S'havien omplit de vegetació resseca i pedres que dificultaven el pas. El llogaret s'assemblava molt a un poble fantasma d'eixos de l'Oest americà.

El pare i la mare de Margarita i Narcís, eren hippies que estaven buscant un lloc en la naturalesa on viure perquè els seus fills cresqueren lliures i feliços sense el perill que els atropellara cap cotxe. I com als hippies els agrada molt reciclar les coses que uns altres abandonen o tiren al fem van cridar als seus altres amics hippies perquè anaren al poble portant-se amb ells als seus fills. Així va ser com la família de Margarita i Narcís i el seu grup d'amic i amigues, van decidir instal·lar-se al poble abandonat i donar-li una nova vida.

Van treballar molt dur restaurant les cases una a una i encara que cada família es quedaria amb una, tots van treballar en equip. Van reparar les parets, van tancar els forats amb pedres grans i un membre del grup, que era terrissaire, va fer les teules amb les quals van reparar les teulades. Van netejar els carrers del llogaret de vegetació resseca i entre tots van alçar un estable col·lectiu, un galliner i un forn per a coure el pa.

La vida en el llogaret hippie era comunitària, és a dir que compartien les coses que tenien i treballaven quasi sempre junts. Tenien una horta on cultivaven les verdures, amb una zona d'arbres fruiters que els donaven taronges i llimes. En l'estable vivien vaques i cabres que pasturaven en llibertat i a les quals munyien de manera natural. Les gallines es passejaven pel sòl del galliner i posaven uns bells ous blancs i bruns. Eren vaques, cabres i gallines felices.

El pa també el feien ells mateixos i el coïen per torns en el forn de llenya comunal. Respecte a la roba, homes i dones teixien a ganxet o a dues agulles els suéters, capells, calcetins, guants i bufandes que es posaven a l'hivern. A l'estiu ells i elles mateixes es cosien la roba amb tela que aconseguien en els mercats dels pobles pròxims, a canvi d'alguns dels seus productes. Va ser així com van descobrir que podien aconseguir els productes bàsics que no podien produir, a canvi dels quals ells produïen: mel, taronges, llimes, llet de cabra i de vaca i sobretot ous, els més rics de la regió segons molts.

De l'escola del llogaret s'encarregava una de les hippies que era mestra de professió. Li tenia molt d'afecte als xiquets i xiquetes hippies i aprenien molt amb ella.

A Margarita i Narcís els agradava molt anar a classe. Als matins res més cantava el gall del galliner, eixien corrent del llit, abans que els seus pares es despertaran i es preparaven ells sols el desdejuni. Preparar el desdejuni significava anar a l'hort per taronges, esprés-les ells mateixos i munyir la vaca i bullir la llet abans de beure-la (el pa el prenien sense torrar, perquè la seua mare no els deixava que encengueren el foc.) Després s'omplien la motxilla de llibretes, llapis i llibres i s'anaven al col·legi, per a arribar els primers i donar-li una alegria a la seua mestra.

Després d'unes hores d'entretengudes classes, Narcís, Margarita i els seus amiguets hippies eixien a l'esbarjo, que per a ells era jugar tots junts en el prat on pasturaven les vaques, però amb cura de no donar-los un cop de baló.

Però un dia va arribar un carter i va entregar a tots els pares i mares una carta. Ni Narcís ni Margarita havia vist abans arribar un carter al llogaret. I era normal, perquè el llogaret estava molt alt.

La carta deia que els xiquets i les xiquetes del llogaret havien d'anar al col·legi del poble de la vall. Segons semblava, internet no arribava al col·legi, i era necessari que els xiquets i les xiquetes aprengueren a utilitzar un ordinador,

Al principi Margarita i Narcís es van entristir, però prompte van veure el costat positiu de les coses: coneixerien nous xiquets i xiquetes i canviarien d'aires. L'antiga mestra de l'escola, com a bona hippie, es va reciclar i es va convertir en la conductora de l'autobús elèctric que portaria a Margarita, Narcís i els seus amics a la seua nova escola al poble de la Vall. L'autobús el van pintar entre tots els pares i mares amb flors, coloms i altres símbols de la pau, i en el capó van escriure la frase en anglés "All you need is love", com la cançó dels Beatles, que vol dir: "tot el que necessites és amor".

Però l'arribada dels xiquets hippies a l'escola del poble de la vall, no va ser molt ben rebuda pels altres xiquets. Els semblaven unes bestioles rares, amb les seues robes amples de colors i els seus cabells llargs. En l'esbarjo els marginaven i no els deixaven jugar a res. Els xiquets hippies van reaccionar amb tranquil·litat i van començar a jugar als jocs que els havia ensenyat la professora, com el de les endevinalles i altres jocs en els quals pogueren estar asseguts.

El centre del pati estava ocupat sempre pels xiquets de l'equip de futbol de la vall, mentre que les xiquetes de la vall no tenien més remei que quedar-se en els extrems, ja que no les deixaven jugar a la pilota.

Margarita es va adonar que les xiquetes de la vall no podien jugar a res. Així que un matí se'ls va acostar.

—Voleu jugar amb nosaltres i nosaltres? Tenim jocs molt divertits que ens va ensenyar la nostra mestra de la muntanya.

I les xiquetes de la vall van acceptar.

Un altre matí, Narcís es va adonar que alguns xiquets de la vall es ficaven amb un altre xiquet de la vall, no li deixaven jugar a la pilota i es burlaven ell. Narcís es va acostar al xiquet de vall al qual no deixaven jugar al futbol i li va dir:

—Vols jugar amb nosaltres? Tenim jocs molt divertits que ens va ensenyar la nostra mestra de la muntanya.

I el xiquet a qui els altres xiquets de vall no deixaven jugar, va acceptar.

Al final, els xiquets de la Vall que es burlaven i no deixaven jugar a altres xiquets, van anar quedant-se sols i no van poder formar dos equips per a jugar al futbol. Així que van decidir jugar a la guerra. Van portar al col·legi rifles i pistoles de joguet i es divertien fent com que pegaven tirs i mataben de mentida a altres xiquets.

Als xiquets i xiqueta hippies, els havien ensenyat que la guerra és dolenta i que no cal jugar amb joguets bèl·lics.

Així que una vesprada després del col·legi, els xiquets i la xiqueta hippies, encapçalats per Margarita i Narcís van anar al camp a recollir flors. L'endemà van posar una flor en cada arma dels xiquets de la vall que jugaven a la Guerra.

A poc a poc els xiquets de la vall que jugaven a la Guerra van anar adonant-se, que la pau i l'amistat sempre són més bones i divertides. Llavors van deixar les seues armes de joguets, es van acostar als xiquets hippies i els van dir:

—Podem jugar amb vosaltres?

I els xiquets hippies van contestar:

—Per descomptat que sí.

no

Ballant amb la terra

Blanca Valor García

En un racó amagat de la Serra, un grup de hippies va descobrir un petit paradís. Banyant-se en els rius cristal·lins i ballant sota l'ombra dels arbres antics, es van fusionar amb la natura.

Les seues rastes jugaven amb el vent mentre compartien somriures i cançons. Les flors del camp es convertien en els seus testimonis silenciosos, i cada racó era un record de llibertat.

La comunitat hippie va teixir una història d'amor amb la terra, on el respecte pel planeta era la seua religió.

En aquell racó màgic, la pau i la natura ballaven juntes, creant un entorn indestruïble entre els ànims lliures i la terra beneïda.

Aquella flor...

C. Martí

Mar, que acabava d'escoltar atentament una meravellosa història de joventut de la seua iaia Rosa, de sobte va baixar el cap, sentint al cor molta pena i impotència. Als seus ulls, una llàgrima s'esforçava per no eixir. S'adonà que, després de tants anys, les persones no havíem après res. Aquella lluita pacífica de joventut de la seua àvia, a la que sempre havia admirat com si fos una "súper-heroïna", en la seua defensa de la mare Terra, malauradament no havia donat el seu fruit, després de tants anys. *"Les persones seguim destruint el planeta sense pensar en les futures generacions"*, va pensar amb tristesa. Més en contemplar els ulls de la iaia Rosa, va veure en ells una esperança. *"És el teu torn, Mar! I el de tots els xiquets i xiquetes... Nosaltres vam plantar la llavor, però el món vos espera... Cuideu-lo i no repetiu els nostres errors..."* Quan va eixir a jugar al jardí, que cada dia cuidava la seua iaia, entre les flors va trobar una molt especial, com la que havia vist en els seus cabells rossos i rissats, en alguna fotografia antiga... Somrient, va pensar. *"Sí. És el nostre torn i així ho farem!..."*

179

Ecologia

Alcem la veu per la llibertat...

C. Martí

“Sols quan es perd se’n adonem de la seua importància. Sols aquells i aquelles que l’han perduda en algun moment de la seua vida, comprenen que la llibertat és intrínseca a la vida. Viure i expressar-nos amb llibertat deuria estar a l’abast de totes les persones. Més l’odi i la intolerància, tristament, ho impedeixen. Moltes veus es van alçar en la lluita contra la intolerància, als anys seixanta...” Aquestes paraules ressonaven amb força en el cap de Joan, de camí a casa, després de l’escola, recordant el que havia explicat el seu mestre. *“Tal vegada, l’ésser humà necessita, més que mai, un altra revolució com aquella”*, va pensar... *“Després de tot, aquells hippies no estaven bojos, defenien el més important...”* A l’instant, va saber com faria la seua particular revolució. Agafant llapis i paper, va començar a esbossar una falleta, aquella que anava prenent forma en la seua imaginació...Definitivament, aquell any la falleta seria molt especial...

Guardiana del Flower Power

En el cor d'una xicoteta ciutat, en ple auge del moviment hippies, vivia Harmonia, una jove somiadora que va trobar la seua llar en el colorit remolí de la contracultura. Inspirada per la música vibrant i la filosofia de l'amor i la pau, Harmonia es va convertir en una fervent defensora del moviment Flower Power.

Un dia, mentre passejava descalça pel parc, Harmonia va descobrir un racó secret on les flors florien en harmonia amb la natura. Les flors florien integrant-se amb la natura. Els seus colors, des de rojos intensos fins als més suaus tons pastel, es barrejaven creant una paleta que semblava pintada pel mateix esperit lliure dels anys 60.

Convençuda que les flors tenien el poder de canviar el món, va decidir fer d'eixe lloc un refugi d'amor i unitat. Amb cada pas, les herbes aromàtiques subministraven un perfum embriagador, com una invitació a abandonar-se a la serenitat que la naturalesa oferia.

Amb l'ajuda dels seus amics hippies, Harmonia va transformar el racó en un jardí màgic, on cada flor era un símbol d'esperança i resistència pacífica. Van crear murals amb missatges de pau, i la gent va començar a congregar-se per compartir rialles, abraçades i cançons. Balancel·les amb flors que es movien amb la brisa, i els arbres es van vestir amb llençols de llum per transformar les nits en un espectacle de colors. Cada racó era una obra d'art viva, plena d'expressió i vibració positiva.

Flower

La notícia del jardí màgic es va estendre com el vent, atraient més ànimes lliures que buscaven refugi en la utopia floral. Les persones van començar a intercanviar flors com a símbol d'amistat i solidaritat, i el moviment Flower Power es va expandir per tota la ciutat.

Es van convertir en els guardians d'aquest oasi de pau, recordant al món que, fins i tot enmig de l'agitació, les flors tenien el poder d'unir cors. Es va convertir en un himne d'esperança i amor, un recordatori que, mitjançant la connexió amb la natura i l'empatia cap als altres, es podia construir un món millor. I així, en aquell racó màgic, l'esperit del Flower Power va florir eternament, com una promesa de pau i harmonia que transcendiria el pas del temps. El jardí, omplert de flors i somriures, es convertiria en una llegenda viva, recordant a tothom que la verdadera revolució comença amb l'amor i la connexió amb la terra.

182 A mesura que les estacions canvien, el jardí màgic de Harmonia es va convertir en un símbol durador del moviment. Les seves flors no només oferien una festa visual, sinó que també es convertiren en un lloc d'inspiració per als artistes locals que plasmaven la seva creativitat en cada racó.

L'esperit del moviment es va estendre per tota la ciutat, creant una xarxa de comunitats que abraçaven la pau i l'amor com a valors fonamentals. Es van organitzar festivals florals i concerts al voltant del jardí màgic, connectant ànimes amb un propòsit comú: preservar la bellesa de la natura i promoure la coexistència pacífica.

La filosofia del Flower Power no només es limitava al jardí, sinó que es va infiltrar en les vides de les persones. Es van crear projectes comunitaris centrats en la sostenibilitat i el respecte pel medi ambient. Els habitants de la ciutat es van unir per transformar els barris en espais verds, amb jardins comunitaris que recordaven a tots la importància de cuidar la terra.

Amb el temps, la llegenda del jardí màgic va arribar fins a altres indrets, inspirant altres comunitats a abraçar els principis del Flower Power. Així, aquest moviment no només va ser un episodi efímer en la història, sinó que va deixar una empremta duradora, recordant a tothom que fins i tot les petites accions poden tenir un impacte significatiu.

Harmonia, com a guardiana, va continuar sent un far d'inspiració per a les generacions futures. La seva dedicació al moviment va transcendir el temps, recordant-nos que, malgrat els desafiaments del món, l'amor, la pau i la connexió amb la natura continuen sent eines poderoses per construir un futur més radiant.

I mentre el jardí màgic de Harmonia seguia florint amb cada estació, la seva essència es convertia en una invitació constant a abraçar la màgia de les flors i a recordar que, amb cada petalada, es pot teixir un tapís de coexistència, respecte i amor que perdura en el temps.

W E R

Fotografia d'un record

Sara Moreno Martí

Laia sempre havia tingut curiositat per saber com era sa mare quan era jove. Tot el món li deia que s'assemblava molt a ella, que tenia el seu mateix somriure, els seus ulls i el mateix color de cabells. Per això, no es va sorprendre quan va trobar aquelles fotografies en les quals apareixia sa mare. Era veritat el que deien! Eren com dues gotes d'aigua!

184 Una cosa que va meravellar Laia va ser la roba: faldes molt acolorides, pantalons amb campana, camises amb mànigues amples... Decidida, li va preguntar per la història que amagaven les fotografies i sobretot per aquella roba. "Era la que portàvem en aquella època, i per anar a concerts, com més colors, millor!", va dir sa mare. "En un dels primers concerts als quals vaig anar vaig conèixer a ton pare". Sa mare li va contar que era una fanàtica d'artistes i bandes com Jimi Hendrix, Janis Joplin, Pink Floyd...

Amb nostàlgia, li va explicar com va ser aquell primer contacte amb la música. Va anar amb amics i amb coneguts, entre els quals es trobava son pare. "En l'instant en el qual Janis Joplin va començar a cantar, tot es va aturar. En aquell moment em vaig adonar a què volia dedicar-me quant fora gran". I així va ser, a poc a poc, amb molt d'esforç i constància, amb moltes hores d'estudi i dedicació, sa mare va aconseguir el seu objectiu: ser productora musical. La seua feina consistia a descobrir nous artistes, assessorar-los en aquell dur camí cap a la fama i buscar talent per tots els indrets del món.

Totes dos van estar parlant durant hores i hores sobre música, rient, cantant, i sobretot, passant temps juntes, mare i filla. Mai havien gaudit d'una vesprada com aquella, i com en el primer concert de sa mare, el món es va aturar i tan sol existien elles dos. Després d'aquella vesprada vingueren moltes més, en les que a poc a poc, Laia va descobrir el meravellós món de la música i totes les virtuts que atresora. Diuen que una vegada que descobreixes la música i tot el que l'envolta, no pots viure sense ella. I el que Laia no sabia era que el futur que l'esperava estava replet d'ella.

185

**Perquè la música és aquell
llenguatge universal que
deixa empremta en tot
aquell que s'endinsa en ella.**

El somni

Marta Vela Bernal

186 Marie va obrir els ulls sobtadament, una alarma estrident ressonava en una altra habitació del seu diminut pis al centre de la ciutat. Era dilluns i havia d'anar a treballar. Volia apagar l'alarma, però tenia el cap atordit. En qüestió de segons s'apinyaven al seu interior infinitat d'imatges, veus, diàlegs i sensacions intenses. Intentava ordenar aquella seqüència de pensaments que travessaven la seua ment, però no tenia temps. Es va aixecar ràpidament, es va rentar la cara i les dents i va traure de l'armari un jersei i un pantaló qualsevol, es ficà el pintallavis vermell i en eixir de casa va començar a caminar de manera precipitada per arribar a aquella oficina freda i sorollosa on es passava unes deu hores diàries.

Al llarg del dia, en els respirs que feia a la pantalla, va intentar recordar el somni que l'havia deixat tan agitada, però no hi havia manera, quan no sentia de fons un telèfon, hi havia converses simultànies, la màquina destructora del paper o la cafetera en marxa. No aconseguia ni un instant de silenci en la maldita oficina. En acabar la seua jornada laboral, de camí al gimnàs pudent i multitudinari on practicava CrossFit va sentir una forta pressió al pit i un sentiment d'angoixa profund, li costava respirar i es va veure obligada a disminuir el pas i observar el que li estava passant al seu cos.

Sense saber ben bé per què va començar a caminar lentament fins a un jardí proper amb un petit llac i en asseure's a terra i acariciar les fulles seques caigudes de l'arbre va recordar fragments del seu somni: la casa de la seua àvia, l'olor a menjar casolà, les rialles dels xiquets rebotant-se per les fulles seques. La seua respiració va anar calmant-se i la pressió del pit va disminuir, un sentiment de calma i harmonia va envair el seu cos.

—Quina va ser l'última vegada que vaig somiar desperta? Quant fa que no recorde els meus somnis de nit? Si no em permet parar per somiar desperta ni pare per recordar els meus somnis, com podré aconseguir-los? —Es preguntava Marie mentre somiava.

El camí cap al respecte

Carlos Alfonso

Estava el noi enfront de l'espill, fixa la mirada, sostenint-la al seu reflexe. Ja no pensava en el dolor, ni en la por.

No tornaré a ser allò que no era, no tornaré a menysprear el que soc...la meva diferència és la meva virtut.

Al eixir de classe, ahir a la tarda, anava corrent rumiant en la millor manera de fer-ho, quan algú el va parar.

—Puc acompanyar-te? M'ha agradat la teva redacció, m'encanta com escrius. Ets tan original.

Va començar la companyonia, la conversa llarga, el riure, la misteriosa amistat.

Fins al dia d'avui recorda aquelles frases que li van permetre viure.

I va aprendre a respectar-se perquè va ser respectat, i en respectar-se, va aprendre a voler-se.

Fent equip...

C. Martí

Quan eixien del vestuari, tot eren rialles i bons desitjos entre tots. Es van despedir fins al pròxim entrenament. Estava clar que Emma i Lluís havien tingut una gran idea. Feia varies setmanes que abans del partit meditaven tots junts. I finalment, els havia donat bon resultat. Últimament, els conflictes i baralles entre tots s'havien fet quotidians. L'estrès s'havia apoderat de tots i l'equip no funcionava. Intentant buscar solucions, Lluís va recordar el que va llegir feia temps, que la meditació havia ajudat, als anys seixanta, a que molts joves es replantejaren la seua vida. Aquells anomenats hippies, amb la meditació descobriren allò que és el més important: la pau mental i la bona relació amb els demés. Això va portar a la famosa frase: *“Fes l'amor i no la guerra”*. *“Tancar els ulls, connectar amb un mateix i ser conscient dels lligams que ens uneixen als demés, allunya les diferències entre nosaltres!”* va pensar. *“Hem aconseguit fer equip!”...*

189

Meditació

Una abraçada de vida

Rosa Maria Fernández Rosado

M'abraça. M'estreny contra si de manera espontània, natural, obviant edat, sexe, ètnia, classe social, i empatitza amb la meua desesperada situació. Sorpresa, escèptica, exhausta, acabe per rendir-me al gest d'humanitat d'una desconeguda. El respecte, la tendresa d'una voluntària de la Creu Roja m'ha transformat la vida. He tornat a ser una persona, recobrant la dignitat perduda entre la mar i l'oceà. Foses totes dues en una abraçada inundada de llàgrimes, el temps s'ha aturat durant un instant o tota una eternitat.

Pauli

L'art

Carlos Alfonso

Mentre la mà es dibuixa en la roca, la gossada de llops udola al lluny, a penes un tènue tufacre es perfila en la penombra.

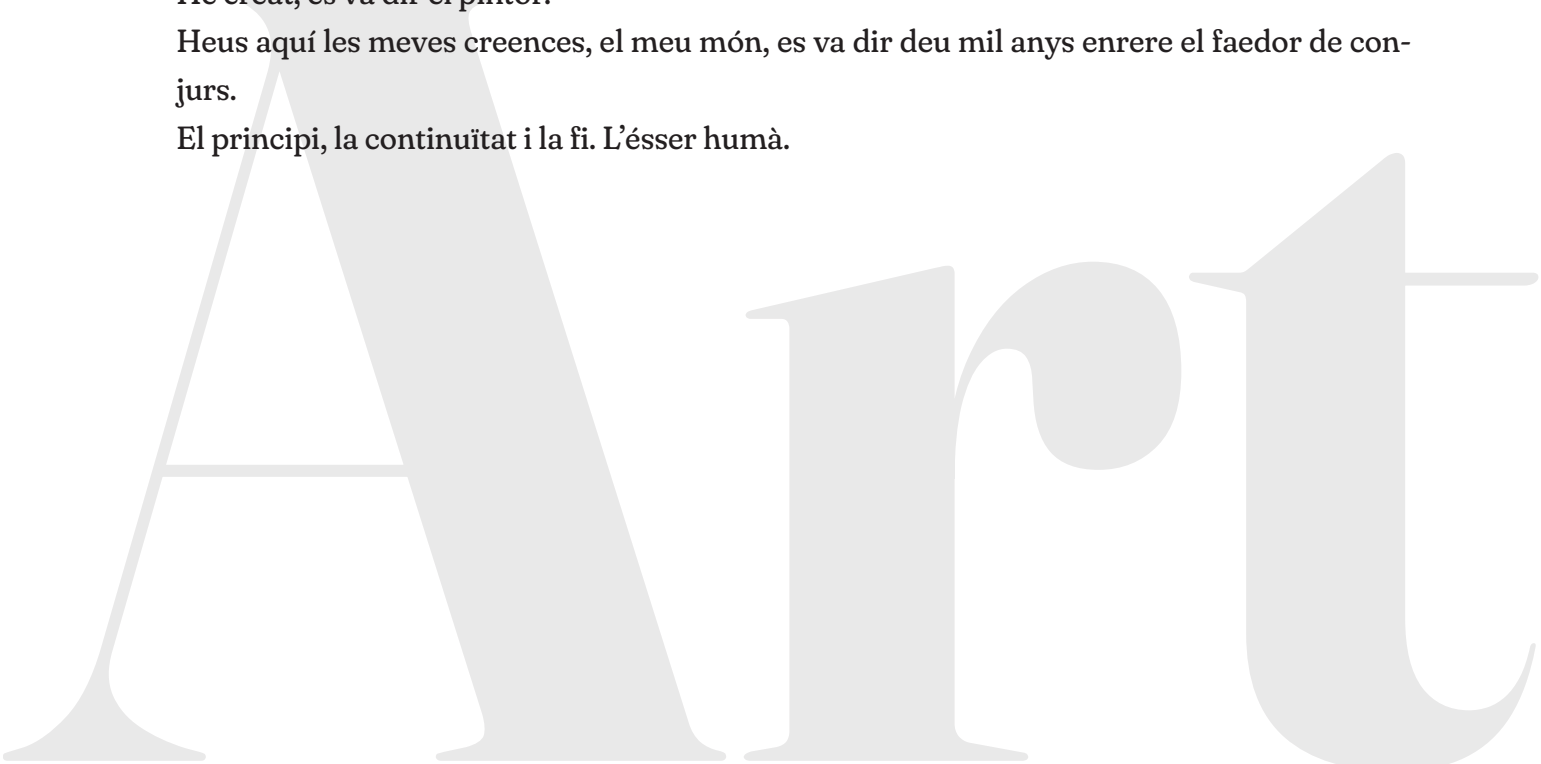
Conjur al tòtem i conjur a la bona caça, fora la por udola, sap que els déus són presents.

En el taller d'aquella golfa de París, pintava, conjurant a les muses; una mà perfecta sobresortia, com viva, del llenç.

He creat, es va dir el pintor.

Heus aquí les meves creences, el meu món, es va dir deu mil anys enrere el faedor de conjurs.

El principi, la continuïtat i la fi. L'ésser humà.

Esbart d'ocells

193

Comissió 2024

CENS MAJOR

Abad Hermono, Mari Carmen
Alandete Durà, Ariadna
Alandete Durà, Arnau
Alandete Durà, Lluís
Albort Fayos, Nunilo
Almarza Vaca, Maria del Soterraño
Aparisi Abad, Maria
Aparisi Cucart, Mabel
Aparisi Fort, Mauricio
Aparisi Martinez, Juan Bautista
Aparisi Pistoni, Alicia
Arcos Sanchis, Marta
Balbastre Catalá, Andrea
Balbastre Faus, Juan Jose
Barber Bolta, Josep
Benal García, Covadonga
Bonet Ballester, Mª Angeles
Boscá Banyuls, Esther
Camarena Cuenca, Agustí
Campillo Orengo, Fco. Javier
Canovas Cañas, Pedro
Canovas García, Myriam
Canovas Sanz, Lucia
Castellà Bisquert, Raül
Caudeli Sancho, Claudia
Cervera Simó, Maria
Climent Rabal, Joana

Cucart Orozco, Carmen
Da Silva Gomes, Adelaida
Díaz Valdés, Mireia
Diaz Viciano, Carlos
Dominguez Chaves, Elias
Dominguez Orondo, Markel
Estrela Palma, Laura
Estrela Ródenas, Manuel
Estrugo Marzal, Sonia
Faus Martinez, Ana
Faus Miñana, Juan Carlos
Fayos Arago, Patricia
Fernández Fernández, Rocio
Figueres Mengual, Andrés
Figueres Sancho, Marina
Francés Bataller, Alejandro
Frasquet Sánchez, Cintia
Frasquet Sánchez, Xavier
Frasquet Seguí, Ferran
Frasquet Vila, Eladio
Gadea Gonzalez, José Manuel
García Camarena, Carmela
García Castelló, Ivan
García Castelló, Rebeca
García Francés, Laura
García Moncho, Lola
García Pérez, Manolo

García Santamaria, Maite
Giménez Ruiz, Ana
Giménez Ruiz, María M.
Gomar Riofrio, Maria Jose
Gómez Sánchez, Raquel
Grande Piris, Patricia
Grande Piris, Inmaculada
Grimal Pomar, Carla
Grimal Sanchis, Josep
Grimal Sanchis, Juan
Hidalgo Martos, Juan Vicente
Ibañez Cotaina, Mari Carmen
Lacasa Sancho, Paloma
Lledó Orihuel, Marta
Lloret Aparisi, Juan
Lloret Aparisi, Laura
Lloret Aparisi, Maria
Lloret Ferrer, Antonio
Lorente Aparisi, Andrea
Lorente Aparisi, Carla
Lozano Castellano, Francisco
Lozano Palomar, Vega
Martí Miró, Maria Dolores
Martí Navarro, Noelia
Martí Rodríguez, Cristina
Martí Rodríguez, Marisaro
Martinez Bataller, Maria
Martinez Carmona, Nuria
Martinez Gonzalez, Alejandro
Marzal Peiró, Carla

Marzal Peiró, Mamen
Marzal Vidal, Enrique
Mascarell Pérez, Adrián
Mascarell Pérez, Carolina
Mengual Brunet, Vicent
Meseguer Cebolla, Loreto
Miquel Torro, Alejandro Jesús
Moncho Mengual, Salvador
Moncho Palacio, Elena
Montaner Sanchis, Adrian
Montes Sirera, Serafin
Mora Beneyto, Quique
Morell Piera, Natalia
Moreno Maldonado, Fernando
Moreno Martí, Sara
Moreno Palma, Antonio
Murcia Moncho, Maricarmen
Murcia Moncho, Noelia
Navarro Puig, Chelo
Oliver Veya, Verónica
Orengo Femenia, Vicente
Orihuel Figueres, Francisco
Orihuel Paya, Isabela
Ortiz Nisa, Manuel
Palacio Ferrer, Mari Tere
Palma Macias, Mª Antonia
Pascual Castelló, Alejandro
Patón Godino, Luisa
Payá Bertó, Maribel
Payá Canet, Amparo

CENS MAJOR

Peiró Miñana, Mikael
Peiró Ripoll, Maria Dolores
Pellicer Faro, Maria Dolores
Perelló Pérez, Maria Carmen
Pérez Lucio, Eva
Perles Ivars, Jesús
Piris Gomez, Oscar
Piris Hermoso, Manolita
Pistoni Durá, Rosi
Pla Benavent, Paco
Pomar Milvaques, Maria José
Prieto Lloret, Ana Maria
Prieto Lloret, Susana
Puig Capsir, Benjamin
Puig Martí, Laura
Puig Martí, Maria Dolores
Puig Ramirez, Francisco Daniel
Ramos Escalera, Vicent
Ramos Fayos, Vicent
Revuelta Caudeli, Elena
Rodríguez Cortés, Rosario
Rodríguez Vila, Paula
Roig Morell, Jaume
Romero Sanchis, David
Sánchez Amat, Cintia
Sánchez Sendra, Patricia
Sanchis Ferri, Isabela

Sancho Piera, Fina
Sancho Piera, Maria Dolores
Santiago Berto, Felip
Santiago Ferrando, Paula
Santiago García, Marta
Sanz García, Maria Angeles
Sarro García, Sergio
Sclavo Principessa, Romina
Sendra García, Javier
Sendra Gomar, Mireia
Signes Martí, Sonia
Tarín Mengual, Gabriela
Tarrazó Perelló, Ainara
Valdés Roig, Montse
Valor García, Blanca
Valor Pérez, Tomas
Vellisca Zafra, Jesús
Viciano Escartín, Nadia
Viciano Orihuel, Daniel
Viciano Orihuel, Javier
Viciano Tudela, Maria
Viciano Tudela, Sandra
Vila Ramos, José Andrés
Vila Ramos, Maria

CENS JUVENIL

Arcos Sanchis, David
Campillo Faus, Carla
Dieguez Meseguer, Keila
Dieguez Meseguer, Tania
Escrivá Vidal, Aitana
García Paya, Alvaro
Grimal Canovas, Daniela
Perles Moncho, Júlia
Prieto Gómez, Alejandro
Roig Morell, Paula
Vila Oliver, Roman

CENS INFANTIL

Albiñana Aparisi, Andrés
Albiñana Aparisi, Carmen
Alcolea García, Mathias
Alcolea Lopez, David
Alonso Marzal, Saioa
Campillo Faus, Paula
Cardona Orihuel, Mateo
Castelló Lorente, Pol
Gallego Grande, Leire
Gonzalez Martinez, Yanira
Hidalgo Puig, Aria
Hidalgo Puig, Leo
Jimenez Martinez, Jorge
Lazaro Viciano, Julen
Lozano Palomar, Maria
Marzal Bernal, Maia
Miquel Prieto, Alejandra
Miquel Prieto, Claudia
Miquel Prieto, Jorge
Montes Santiago, Adrián
Montes Santiago, Alba
Moreno Almarza, Alex
Moreno Almarza, Paula
Moreno Vila, Júlia
Moreno Vila, Mateo
Nacher Durà, Izan
Orengo Fernández, Iker

Pérez García, Carmen
Pla Lacasa, Bella
Prieto Gómez, Hector
Prieto Gómez, Paula
Puig Grimal, Martina
Rodríguez Bonet, Ruth
Sendra Gomar, Isaura
Torres Grande, Carlos
Torres Grande, Sandra
Vila Oliver, Jorge
Zagadailuna, Anastasia

FE D'ERRATES

Relació de falleres i fallers de l'exercici 22/23 no inclosos en el llibret, per estar l'edició del mateix tancada:

CENS MAJOR

Berbegall Sabater, Àngela
Boria Pérez, Rubén
Escriva Madrigal, Ana Matilde
Florit Fernández, Nerea
Jimenez Martinez, Pedro José
Lorente Genis, Marc
Pascual Castelló, Alex
Ronda Cardona, David
Tarrazó Perelló, Ainara
Vidal Abril, Aitor

CENS JUVENIL

Abad Taborda, Àngela
Dieguez Meseguer, Tania
Escrivá Vidal, Aitana
Gomez Deusa, Maria

CENS INFANTIL

Abad Taborda, Arantxa
Alcolea García, Mathias
Avellone Sabater, Rocio
Blasco Espí, Dolores
Borrull Calatayud, Carla
Calderon Ribes, Alba
Diaz de Burgos Blasco, Rocio
Dieguez Maseguer, Keila
García Cardo, Adriana
Miró Dos Santos, Daniela
Miró Dos Santos, Maria
Monte Santiago, Adria
Ocaña Santiago, Carla
Palonés Borreda, Lola
Viciano Cloquell, Carmen

EXECUTIVA i DELEGATS

EXECUTIVA 2024

- Noelia Martí Navarro
- Xavier Frasquet Sánchez
- Ivan García Castelló
- Paloma Lacasa Sancho
- Paula Rodríguez Vila
- Mª Antonia Palma Macias
- Eladio Frasquet Vila
- José Manuel Gadea Gonzalez
- Vicent Ramos Fayos
- María M. Giménez Ruiz
- Laura Puig Martí
- Fco. Javier Campillo Orengo
- Carla Lorente Aparisi

ÀREA PRESIDÈNCIA

Presidenta

Noelia Martí Navarro

Vicepresident 1

Xavier Frasquet Sánchez

Vicepresident 2

Fco. Javier Campillo Orengo

Vicepresident 3

Eladio Frasquet Vila

ÀREA SECRETARIA

Secretaria

Paula Rodríguez Vila

Vicesecretaria

Laura Estrela Palma

ÀREA ECONÒMICA

Tresorer

Vicent Ramos Fayos

Vicetresorera

Laura Puig Martí

Comptadora

Vega Lozano Palomar

Delegat de quotes

Felip Santiago Berto

Delegades de loteria

Cintia Sánchez Amat

Maria Dolores Puig Martí

LEGACIONS

ÀREA FESTES

Delegada de festes

Paloma Lacasa Sancho

Vicedelegat festes 1

José Manuel Gadea Gonzalez

Vicedelegat festes 2

Carlos Díaz Viciano

ÀREA DE CULTURA

Delegació de cultura

Vicent Mengual Brunet

Manuel Estrela Ródenas

Cristina Martí Rodríguez

Delegació del llibret

Mamen Marzal Peiró

Josep Grimal Sanchis

Delegat d'emissió

Vicent Mengual Brunet

Delegada de curtmetratge

Laura Estrela Palma

Delegat de l'informatiu

Manuel Estrela Ródenas

ALTRES DELEGACIONS

Delegat de cavalcada

Josep Barber Bolta

Vicedelegades de cavalcada

Sonia Signes Martí

Adelaida Da Silva Gomes

Delegat artístic

Ivan García Castelló

Delegació de monument

Mamen Marzal Peiró

Xavier Frasset Sánchez

Ivan García Castelló

Delegat de cartelleria

Lluís Alandete Durà

Delegat plantà infantil

Fco. Javier Campillo Orengo

Delegat plantà major

José Manuel Gadea Gonzalez

Delegat cremà

Manolo García Pérez

Delegat de jocs

Adrián Mascarell Pérez

Vicedelegat de jocs

Felip Santiago Berto

Cassalera

María M. Giménez Ruiz

RECOMPENSES

GESMILS D'OR

Mamen Marzal Peiró

Joan Grimal Sanchis

ESCUT D'OR DE LA FALLA

Felip Santiago Bertó

PREMIIS 2023

Secció Primera

PRIMER PREMI

Falla Major

Enginy i Gràcia

Millor Ninot Major

SEGON PREMI

Falla Infantil

PRIMER PREMI

Cavalcada

PRIMER PREMI

Festival Musical Infantil

CAMPIONES

Bac Femení

SUBCAMPIONES

Truc Juvenil Mixt

QUART PREMI

Emissió Fallera Josep Lloret

QUINT PREMI

Informatiu Faller

62é PREMI

Promoció de l'ús del valencià

Au Fénix

Epíleg

Au Fènix, mite que ha nodrit bona part de les doctrines, cultures i arrels llegendàries, és sens dubte, la presència d'aquesta figura emplomada. Es deia d'ell que les seves llàgrimes eren curatives, que tenia una gran resistència física, control sobre el foc i la capacitat d'oferir esperança a qui l'observés.

L'au fènix és un ocell mític que, segons la llegenda, es crema fins a les cendres al final de la seua vida, només per renàixer de les seues pròpies flames amb una força renovada. Aquesta criatura simbolitza la resurrecció i l'etern cicle de la vida. I això li va molt a l'essència pura de les falles.

Les Falles, aquesta esplèndida tradició de celebració anual, és un esdeveniment que captura l'essència de la creativitat i l'amplíssima riquesa de la tradició i les fa treballar juntes. Les enormes figures als cadafals, cuidadosament elaborades i presentades amb detallada maestria, i els ninots prenen vida momentàniament en el cor de la ciutat. Les flames que més tard s'engoliran aquestes imponents creacions no fan sinó accentuar la natura efímera d'aquest espectacle, si haguérem de dir-ho així, tot recordant-nos la fragilitat de la nostra pròpia existència.

A la nostra barriada, —*El Grau és molt més que una simple barriada, no cal que ens ho expliquen*— l'art efímer esdevé una manifestació extraordinària, una simfonia de colors, llums i textures que transformen els carrers en un escenari efervescent. Cada monument faller, gairebé podríem dir-ne cada escultura, —per als foranis— que es concedeix com a una obra mestra efímera, resplendeix amb la passió i la dedicació dels artistes locals. La festa de les Falles no només celebra la destresa artística, sinó que també abraça amb reverència les arrels històriques i culturals que la sustenten. I al darrere, l'esforç. Sempre. De tots els grauers i graueres. I la seua manera perfecta de treballar.

Quan les flames consumeixen finalment amb fúria els ninots, les intrincades figures, la crítica, l'Art... El públic, la gent, els fallers, queden amb un sentiment agredolç. Però és precisament en aquest moment de transició, en el qual l'art es converteix en cendra, que la promesa d'un nou cicle emergeix com una au fènix. És una metàfora viva de la continuïtat, on les cendres s'elevan com un recordatori de la resiliència d'una tradició que perdura any rere any. I així serà per sempre.

Així, les nostres Falles no són només una celebració anual, antiquíssima i cultural, sinó també una narrativa visual de la vida mateixa. En cada combustió, hi ha una renovació, en cada cicle, una oportunitat per a la reinterpretació i la innovació. Aquesta impressionant festa no només manté viva la flama de la cultura local, sinó que també crema i renova la passió i les ganes de seguir, de començar de nou, tots aquells que s'hi involucren, fins la medul·la, contribuint a una constant renovació de la seua pròpia identitat cultural.

El Grau de Gandia, amb la seua riquesa històrica i cultural, es converteix en un escenari excepcional per a la celebració de les Falles. Ho sabem i ho direm sempre ben alt. Aquesta festivitats única, amb les seues autèntiques obres d'art efímeres, troba als nostres carrers un marc perfecte per fusionar-se amb la tradició local i universal.

La nostra Comissió, Nosaltres, amb la nostra creativitat, contribuïm a enriquir la festa amb una perspectiva jove i dinàmica i molt personal. Així podem cridar als quatre vents que les Falles no són només una celebració cultural, sinó també un punt de trobada que reforça els llaços entre la tradició i la joventut que mira al futur. I són sobretot un reflex íntim de la nostra personalitat.

Quan cremem enguany la falla, deixeu a banda la llagrimeta, i arremanguem-nos-en de nou els esforços i posem-nos-en a treballar de valent en la falla de l'any que ve.

Com cada 19 de Març els nostres monuments es cremaran i quedaran reduïts a cendra. Serà en aquest moment quan començarà el renàixer, el ressorgir de noves il·lusions, nous projectes que encetaran un nou any faller.

Començarà així un nou el cicle.

Matèria, flama, cendra, vida.

Ocells que ens impulsen

Guia comercial

209

L'Associació Cultural Falla Grau agraeix
profundament a les empreses la seua valuosa
col·laboració i aportació en aquest llibret.

Així com als fallers d'honor, entitats i persones que
desinteressadament han facilitat el seu temps i escrits per tal
de fer-nos aplegar les seues llegendes, moltíssimes gràcies.

IMAGINA'T

un banc que porta 140 anys
compromés amb el seu entorn

A **Caixa Ontinyent** portem 140 anys compromesos amb el medi ambient i amb el progrés territorial del nostre entorn. Finançant a famílies, empreses i negocis. Construint i gestionant centres socials, de salut i d'atenció a persones amb altres capacitats. I tot amb un únic objectiu, que el nostre entorn continue sent un gran lloc on viure.

RH | BAYREN

Hotel & Spa ****

La boda que siempre
habías soñado...

RH Bayren Hotel & Spa

Paseo de Neptuno, 62 - 46730
Playa de Gandia, Valencia

Telf. 96 284 03 00
Fax. 96 284 06 53

bayren@hotelesrh.com
www.hotelesrh.com

MARTÍ

Indumentària

Telèfon: 630 765 586 · C/ Hostal n°12
Gandia

#Marquemladiferència

inmobiliaria

MAR SALÀ

Av. de la Paz, 10 bj, Izq.
46730 PLAYA DE GANDIA
inmomarsala@gmail.com

Tfno. 655 318 724

MaxilaDental

#SMILE! #SOMRIU!

 C/ del Clot de la Mota, 10,
46730 Gandia, Valencia

 962 84 82 41

www.maxiladental.com

PROGRESIVOS

99€

VISION
aaaud!o

Óptica y Audiología

VOLAR SIN ALAS

VOLAR SIN ALAS · VOLAR SIN ALAS · VOLAR SIN ALAS · VOLAR SIN ALAS · VOLAR SIN ALAS · VOLAR SIN ALAS · VOLAR SIN ALAS · VOLAR SIN ALAS · VOLAR SIN ALAS · VOLAR SIN ALAS

**Especialidad en bacalao, arroces,
pescados y carnes a la brasa**

CALLE DE LA RIOJA, 1 · PLAYA DE GANDIA | T.: 670 21 19 21

SAN MARCOS
COMPLEJO GASTRONÓMICO

Trini Boscá

Complementos de Festera • Madrinas y Falleros
Zapatos y Bolsos a medida • CANCANES LENCEROS

C/ del Delme, 5 - GANDIA • Tel. 96 286 04 55

VIPS
SMART
C.C. La Vital

AGA DOMÍNGUEZ
PRODUCCIONES AUDIOVISUALES

aga@agadominguez.com

Tel. 96 287 38 85 - 645 777 308

www.agadominguez.com

**PANADERÍA - PASTELERÍA
CAFETERÍA**

Raúl

CASA FUNDADA EN 1882

Avda. d'Alacant, 17 - 46701 GANDIA (Valencia)

96 287 23 30

raul-1882@hotmail.com

A L P U N T O

Gastrobar

AS ALUSYSTEM

CARPINTERÍA METÁLICA

Polígono Industrial
C/ Hort Mandari, 21 Nave-B
46770 XERACO (Valencia)

605032705
645799222

Dra. Arantxa Bolta
CLINICA DENTAL

96 286 84 83 - 693 355 491
C/ Constitució 33 - Real de Gandía

Odontología general
Odontopediatría
Ortodoncia
Ortodoncia invisible
Cirugía e implantes
Blanqueamientos dentales
Estética dental
Perfilado y relleno labial

3tesArquitectos
Estudio de Arquitectura

C/ San Francisco de Borja, 39 | 628 653 441

www.3tesArquitectos.com

BAR NOU

Para reservar mesa

Carrer Abadia, 10
TEL_ 96 283 50 13
46725 RÒTOVA

*La churrería
del puerto*
Desde 2011

ABIERTO TODOS LOS DÍAS

 +34 691 532 183

 Avda. La Paz, 53 - Grao de Gandia 46730 (Valencia)

NATURAE

Centre de Jardineria

649 71 28 32

naturae_gandia

CLÍNICA DENTAL
IVÁN MORANT

962-879-046 | 722-676-135
clinicaivanmorant@gmail.com
@clinica.dental.ivan.morant
Avda. De Las Esclavas 12
GANDIA 46702

232

Perles

A B O G A D O S

C/ General Churruca, 2 Bjo.

t./f. 962 847 063

e-mail: perlesabogados@perlesabogados.com

46730 GRAU GANDIA (Valencia)

ALUTECTURA

Carpintería de aluminio-hierro y cristal

restaurant

Foc i flames

C/l'hostal n°17 bajo
Haz tu reserva al 675076068

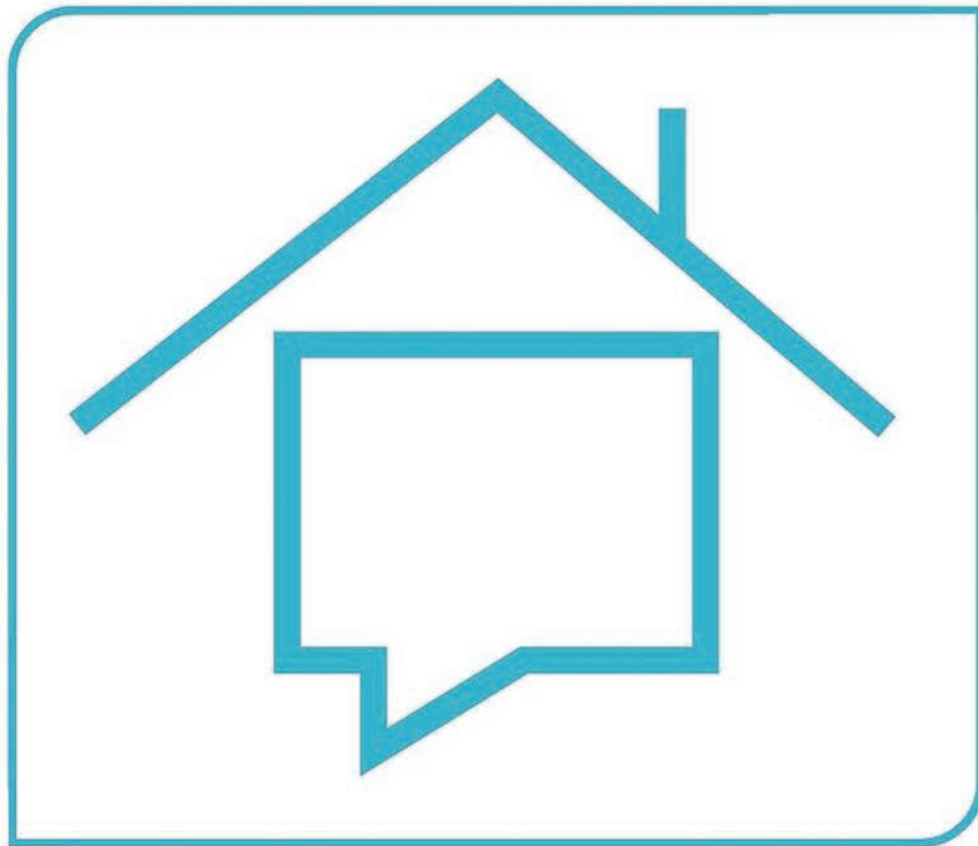

VIOLETA

Nails & Beauty

Calle Ermita nº2 Grau de Gandia

Teléfono: 642114204

Salomé Monzó
Gestión inmobiliaria desde 1999

tano

**TODOS LOS PERMISOS
DE CONDUCCIÓN**

**CURSOS PARA
PROFESIONALES**

Telf. 962 869 878

www.autoescuelamarcos.com

autoescuelamarcos@hotmail.com

238

C/La Verge, 14 (peatonal) · 46730 GRAU DE GANDIA

RESERVAS: 96 284 01 11

www.restaurantecasariosario.com

Pº Germanias, 81
46702 Gandia

661 027 300
681 346 965

239

CENTRE ODONTOLÒGIC

DRA. TAMARA ORPEGUI

ODONTOLOGÍA GENERAL- ODONTOPEDIATRÍA-
ENDODONCIA- CIRUGÍA E IMPLANTES-
ORTODONCIA-ESTÉTICA DENTAL- PACIENTES
CON DIVERSIDAD FUNCIONAL

CALLE JAUME II, 11, GANDIA,
CP 46701

☎ 962 876 335 📞 601 056 301

*Colla Dimonis
Dimoli*

Tfno: Manolo - 626.506.588
Javier - 601.002.012

GRÚAS FERRA

Avda. de Gandia, 6 y 8 • 46727 REAL DE GANDIA
Tel. 96 286 38 42 - Fax 96 286 84 71
e-mail: info@gruasferra.com • www.gruasferra.com

KAMISETO

Av.de la Paz nº29 ,46730,Grao de Gandia (Valencia) Telf-695419854 tiendakamiseto@kamiseto.es

C/Mestral Nº2,Nave F.Polg.Industrial ,46714 Palmera (Valencia) -Telf-653814190 kamiseto@kamiseto.es

241

Avinguda de Gandia, 24 - 46727, Real de Gandia - Valencia

Tel. 962 866 442 - pauet@obraspauet.com

www.obraspauet.com

VARADERO PUERTO DE GANDIA SEBASTIAN CASTELLO HERRERO

Varadero Puerto de Gandia es una empresa dedicada al mantenimiento y la reparación de toda clase de embarcaciones, ya sean profesionales, deportivas o de recreo, para la realización de cuantos trabajos sean necesarios efectuar. Varadero Puerto de Gandia cuenta con una amplia experiencia y personal cualificado, dispone así mismo de los más eficaces y modernos medios para la realización de todos aquellos trabajos que se precisen.

- Travelift de 250TN con una manga máxima de 9.30 m.
- Una grúa de 12,5TN para embarcaciones menores

Remolcadores

Yates

Veleros

Catamaranes

Recinto Portuario - Muelle Sur • 46730 GRAU DE GANDIA • Tel./Fax +34 96 284 07 44
www.varaderopuertogandia.com • info@varaderopuertogandia.com

242

Asesoría fiscal y contable
Gestoría administrativa
Asesoramiento laboral
Asesoría jurídica
Gestión Tráfico

Seguros de:

Hogar
Comercio e Industria
Vida
Ahorro - Inversión
Autos

C/ Colón, nº 20, bajo de Gandia Tel. 96 296 50 52 649 211 128

info@colonassessors.com

www.colonassessors.com

info@colonseguros.es

Suplementación Dietética
Suplementación Deportiva
Alimentación Bio/Eco
Cosmética Natural

HERBOLARIO
**RACONET
VERD**

C/ Valier, 8 · Bajo · 46702, Gandia (Valencia)
info@herbolarioraconetverd.es
www.herbolarioraconetverd.es

 601 389 857

Síguenos

243

R O N D A
 MOTORS

C/ Músic Ubeda, 37 · Gandía
rondamotors@gmail.com

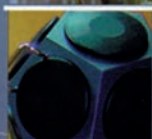
Tel. 96 286 44 49
 RONDA MOTORS

SIGSO QUALIGEST

laboratorio de análisis

- ▶ AGUAS
- ▶ ALIMENTOS
- ▶ HIGIENE
- ▶ LEGIONELA
- ▶ VERTIDOS
- ▶ AMBIENTES Y RUIDO

ingeniería - acústica

- ▶ MEDICIONES
- ▶ AUDITORÍAS
- ▶ ESTUDIOS
- ▶ LIMITADORES
- ▶ AISLAMIENTOS
- ▶ TELECOMUNICACIONES

calidad

- ▶ ISO 9001
- ▶ EFQM
- ▶ O
- ▶ GLOBAL GAP
- ▶ MISTERY SHOPPING
- ▶ AUDITORÍAS

medio ambiente

- ▶ ISO 14001
- ▶ EMAS
- ▶ AGENDA 21
- ▶ IMPACTO AMBIENTAL
- ▶ AUDITORÍAS AMBIENTALES
- ▶ AHORRO ENERGÉTICO

seguridad alimentaria

- ▶ APPCC-APHT
- ▶ TRAZABILIDAD
- ▶ FORMACIÓN DE MANIPULADORES
- ▶ HAC - IFS - ISO 22000
- ▶ DISEÑO HIGIÉNICO
- ▶ AUDITORÍAS DE HIGIENE
- ▶ EQUIPOS DE MEDICIÓN

!! EXPERIENCIA E INNOVACIÓN A SU SERVICIO !!

**“ LA SOLUCIÓN DEFINITIVA CON GARANTÍA TOTAL “
RENTABILIZAMOS SU CAPACIDAD DE CARGA !!!!**

SOMOS FABRICANTES !!!!:

- *FURGONES PARA PAQUETERIA Y MUDANZAS
- *BOTELLEROS METALICOS Y DE ALUMINIO
- *VOLQUETES Y GRUAS
- *EQUIPOS PORTA-CONTENEDORES
- *FRUTERAS, TAULINER Y SEMITAULINER
- *FURGONES FRIGORIFICOS E ISOTERMICOS
- *ISOTERMIZACIONES DE FURGONETAS
- *PLATAFORMAS ELEVADORAS
- *DISEÑAMOS Y CONSTRUIMOS SU UNIDAD PERSONALIZADA

GRAN VIA CASTEL DE BAIREN, 44; POL. IND. ALCODAR – 46701 GANDIA (VALENCIA)
TEL.: 96 296 55 07, e-mail: comercial@tecnocarsa.es, www.tecnocarsa.es

David Vizcaino
PASTISSERIA

C/ General Churruca, S/nº - 46730 GRAU DE GANDIA
Tel. 722 489 690

PLABE S.L.
Autonivelantes

Calle Lluís Vives,4
46770 Xeraco (Valencia)

CIF NºB 40520298
Paco Tlf: 665 889 803

rent a car
Ducal
alquiler de vehículos

Avenida Blasco Ibáñez, 6 • C. C. Plaza Mayor N 1 - P 3
Tel. 96 296 18 34 - 689 87 55 02 • 46701 GANDIA (Valencia)
www.rentacarducal.com • rentacarducal@rentacarducal.com

ARCOIRIS

La floristeria de Isabela

C/ Mayor 34
GANDIA
Tfno. 675.59.39.48
Facebook: floristeria arcoiris
arcoirisgandia@gmail.com

**Atomium
Bruselas**
Cervezas Belgas
carrer Verge nº2

*Welcome
to the
jungle.*
baoki
BEAUTY HOUSE
C/Daimuz 21, Gandia · 678144757

246

**carniceria
CASTILLO**
Desde 1.976

Carrer Verge, 21
46730 **GRÃO DE GANDIA** (Valencia)
Tel. 96 284 23 80

**CARNISSERIA
CASA CONCHÍN**

Embutidos Tradicionales
Productos cárnicos elaborados
artesanalmente

Calidad Superior

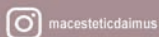
Con todas las garantías de *seguridad alimentaria*

**SIN
GLUTEN**

Centro de Estética Avanzada

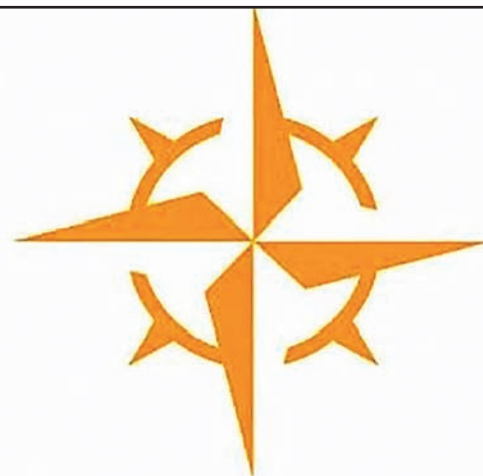
Calle constitución 38
Daimus
Tel. 670 408 200
Cita previa

centre kinetic
PODOLOGIA + FISIOTERÀPIA

CRUIXENT
MÉS QUE PA

C/ Benicanena, nº56 · 46702 Gandia
☎ **633 55 61 20** 📷 @cruixentgandia

FARMACIA
ROSA DELS VENTS

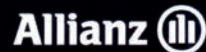
Alemany

Agència d'Assegurances

Tel. 96 287 65 78 - Fax: 96 287 65 07
e-mail: jose.alemany@allianzmed.es
web: www.agenteallianz.com/jose_alemany

Benicanena, 66 - GANDIA

Agente exclusivo de

248

REPARACIÓN
DEL AUTOMOVIL

BERSAN

Juán Sanchis Piera

C/ GOLETA Nº9 TEL.: 96 284 21 75 46730 GRAO DE GANDIA

C A P A T X I

ESPECIALIDAD EN ARROCES Y GUIOSOS DE
PESCADO

TLF RESERVA 96 284 48 11

C/REINA N°3 GRAU DE GANDIA

Carnicería
ARMINA

Calderón de la Barca, 62
Tel. 96 286 49 79
46701 GANDIA (Valencia)

**Especialidad en
embutidos caseros**

Encargos: 696 842 506
Pedidos a domicilio

DON COLOR®

PINTURES IMPERMEABILITZANTS SATE

Mayoristas multimarca

www.doncolor.es - doncolor@doncolor.es
www.satefachadas.com - info@satefachadas.com

GANDIA	46701	Avgda La Vital 27	962 871 773 - 667 437 681
VALENCIA	46006	C/ Filipinas 29	963 137 415 - 661 761 149
OLIVA	46780	C/Joanot Martorell 15	962 839 658 - 670 376 047
ALZIRA	46600	C/ Verge del Lluch 11	962 455 024 - 678 788 188

Calzados ESPARZA

Somos Artesanos

Plaza del Mediterráneo nº 3 - Tel. 96 284 64 56 • GRAO DE GANDIA
C/ D'Asturies (Edif. Manila) - Tel. 96 284 18 81 • PLAYA DE GANDIA
C/ Baixada de L'Estació nº 10 - Tel. 96 227 51 07 • XÀTIVA

Factory

C/ Oms nº 14 - Tel. 665 826 601 • BENIGÀNIM

251

LA BARRETA
D'OR

Loterías

Forn · Patisserie · Cafeteria

PA DE LLENYA PRODUCTES DE PASTISSERIA I BOLLERIA VALENCIANS

C/ Ermita n° 6 - Tel. 96 284 29 22 • C/ Cullera n° 32 - Tel. 96 284 41 55
46730 GRAU DE GANDIA (Valencia)

Despacho: Fernando Ribes, 2 - Tel. 96 280 03 05 - Part. (Vicente B.) Camí de Xàtiva, 32

Taller: Partida Racó - Tel. y Fax 96 280 03 84 - Mov. 636 968 130

46716 RAFELCOFER (Valencia)

SERRALTA

**Administración de Fincas
Gestión Integral de Empresas**

En Grao-Playa: C/ Doctor Melis, 6
oficina@serralta-administracion.es

Tel.: 962 845 314
Fax: 962 848 079

Avda. de Beniopa, 22 - Gandia
www.serralta-administracion.es

RESTAURANT PIZZERIA

DEL GRAU
LAVANDERIA TINTORERIA
ECOLÓGICA

ESPECIALISTAS EN LIMPIEZA

- VESTIDOS DE BODA
- TRAJES DE FALLERA Y FIESTA
- RECOGIDA, LIMPIEZA Y GUARDERIA DE ALFOMBRAS
- MAXIMA EFICACIA EN PIELS, ESTOLAS Y ANTES

C/ Cami Vell del Grau Nº 10
Grau de Gandia - 46730 - Valencia
Tel: **642 489 300**

ESTANCO EXPENDEDURÍA Nº1
C/ Mare de Deu de la Blanqueta, 7
46730 Grau de Gandia

Esther Buedo

PELUQUERIA

Cita previa. 962841340

C/ LA VERGE Nº16

Jessica Sabater
Estilista

Auda República Argentina n16
Gandia

KE CAFÉ

C/ Doctor Melis, 2
GRAO DE GANDIA

MUEBLES RUBIO

Hacemos latir tu hogar

Tienda física:
C/ La virgen 18 y 35, C.P. 46730
Grao de Gandia

962 840 805
629 224 126

Tienda online: www.rubiohome.es

@rubiohome_es

Panaderia Ricardo

Panaders des de 1982

*Panadería y Pastelería tradicional
con más de 30 años
al servicio de la hostelería, supermercados
y cadenas de alimentación.*

Telf. 609 284 867
E-mail: panaderiaricardo1@gmail.com
C/ General Churruga nº 3
46730 Grau de Gandia

ESTRUGO

PELUQUEROS

C/ REY Nº 3
46730 GRAO DE GANDIA
TEL. 96 284 24 29

Olga

PELUQUERIA
UNISEX

Avda. del Port, 62
GRAO DE GANDIA
Tel. 96 284 69 27

Mª Pilar florista

C/ LA VIRGEN N° 2 (PEATONAL)
46730 GRAU DE GANDIA
TEL.: 96 284 58 29

icav COLEGIADO
LA GARANTÍA DE UN
COMPROMISO

Francisco Javier Ríos Martín
Abogado

Sant Pere 109, Gandía
Tel. 637648572
friosmartin@icav.es

TOT UN MÓN EN FLOR NATURAL
COMPOSICIONS EN FLOR SECA Y NATURAL

C/ MAGISTRAT CATALA N° 35
46700 GANDIA
TELF.: 96 295 09 74 MOV.: 600 217 258

BAR - CAFETERÍA

Amelis

Tel. 96 284 05 50

C/ Trevijano - GRAU DE GANDIA

